

ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ
EĞİTİM
ENSTİTÜSÜ

**1998, 2005 VE 2017 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMLARINDAKİ KAZANIMLARDA YER ALAN FELSEFİ
KAVRAMLARIN EĞİTİM FELSEFELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Danışman Adı: Doç. Dr. Hüseyin EROL

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Zehra ÇİFTÇİ

ADİYAMAN-2022

T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**1998, 2005 VE 2017 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMLARINDAKİ KAZANIMLARDA YER ALAN FELSEFİ
KAVRAMLARIN EĞİTİM FELSEFELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Zehra ÇİFTÇİ

Danışman

Doç. Dr. Hüseyin EROL

ADİYAMAN-2022

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Hüseyin EROL danışmanlığında, **Zehra ÇİFTÇİ** tarafından hazırlanan “**1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarındaki Kazanımlarda Yer Alan Felsefi Kavramların Eğitim Felsefeleri Açısından İncelenmesi**” başlıklı çalışma 22/04/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Sosyal Bilgiler Eğitimi** Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : İmza:
Danışman : İmza:
Jüri Üyesi : İmza:
Jüri Üyesi : İmza:
Jüri Üyesi : İmza:

Prof. Dr. Tayfun SERVİ

Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarındaki Kazanımlarda Yer Alan Felsefi Kavramların Eğitim Felsefeleri Açısından İncelenmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22/04/2022

Zehra ÇİFTÇİ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarındaki Kazanımlarda Yer Alan Felsefi Kavramların Eğitim Felsefeleri Açısından İncelenmesi

Zehra ÇİFTÇİ

Adıyaman Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Nisan 2022, xviii+ 104 sayfa

Bu araştırmada, 1998, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki kazanımlarda yer alan felsefi kavramlar eğitim felsefeleri bağlamında incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verilerin sistematik şekilde taranması, toplanması ve incelenmesinde doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Araştırmada dokümanların analizi için araştırmacı tarafından geliştirilen Kavram Formu kullanılmıştır. 1998 Sosyal bilgiler dersi öğretim programının tüm sınıf düzeylerindeki hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların üniteler bazında dengeli bir dağılım göstermediği ortaya çıkmıştır. 1998 Öğretim programındaki hedeflerde ağırlıklı olarak esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefeleriyle ilişkili felsefi kavramlar olduğu ortaya çıkmıştır. 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında sınıf düzeyi yükseldikçe (4. sınıf: 18, 5. sınıf: 18, 6. sınıf: 26, 7. sınıf: 33 felsefi kavram) kazanımlarda yer alan felsefi kavramların da aynı şekilde arttığı görülmüştür. 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı 4. sınıf kazanımlarında yer alan felsefi kavramların ağırlıklı olarak esasıcılık ve daimicilik, 5. ve 6. sınıf kazanımlarında yer alan felsefi kavramların ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık, 7. sınıf kazanımlarında yer alan felsefi kavramların ise ilerlemecilik eğitim felsefesiyle ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Sınıf düzeyi yükseldikçe (4. Sınıf 14 felsefi kavram, 5. sınıf 19 felsefi kavram, 6. sınıf 22 felsefi kavram ve 7. sınıf 22 felsefi kavram) kazanımlarda yer alan felsefi kavramların arttığı tespit edilmiştir. 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 4. sınıf kazanımlarında yer alan felsefi kavramların ağırlıklı olarak ilerlemecilik eğitim felsefesi, 5. 6. ve 7. sınıf

kazanımlarında tespit edilen felsefi kavramların ağırlıklı olarak ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleriyle ilişkili oldukları ortaya çıkmıştır. 1998, 2005 ve 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında en sık kullanılan felsefi kavramın “kültür” kavramı olduğu ortaya çıkmıştır. İncelenen üç öğretim programı içerisinde 2005 öğretim programında yer alan kazanımlarda 1998 ve 2017 öğretim programlarına göre daha fazla felsefi kavrama yer verildiği ortaya çıkmıştır. 2005 ve 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların öğrenme alanları bazında dengeli bir dağılım göstermediği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı, Kazanım, Felsefe, Eğitim Felsefesi.

ABSTRACT

Master's Theses

Examination of the Philosophical Concepts in the Learning Outcomes of the Social Studies Curricula in 1998, 2005, and 2017 in the Context of Educational

Philosophie

Zehra ÇİFTÇİ

Adıyaman University

Graduate Education Institute

Department of Social Studies Education

Social Studies Education Masters with Thesis

April 2022, xviii+ 104 pages

This study examined the philosophical concepts in the learning outcomes of the social studies curricula in 1998, 2005, and 2017 in the context of educational philosophies. The study used the qualitative research method and employed document review to systematically scan, collect, and analyze the data, utilizing the Concept Form developed by the researcher for document analysis. Analysis revealed that the philosophical concepts identified in the objectives at all grade levels were unevenly distributed by unit. The goals in the 1998 curriculum were observed to be predominantly philosophical concepts related to the educational philosophies of essentialism and perennialism. The number of philosophical concepts in the learning outcomes of the 2005 social studies curriculum were seen to increase with grade level (4th grade: 18 philosophical concepts; 5th grade: 18; 6th grade: 26; 7th grade: 33). The philosophical concepts in the 4th grade learning outcomes of the 2005 social studies curriculum were mainly related to existentialism and perennialism. The philosophical concepts identified in the 5th-and 6th-grade learning outcomes were related to progressivism and reconstructionism, while those in the 7th-grade learning outcomes were related to progressivism. The number of philosophical concepts in the learning outcomes [of the 2017 social studies curriculum] was found to increase with grade level (4th grade: 14 philosophical concepts; 5th grade: 19 philosophical concepts; 6th grade: 22 philosophical concepts; 7th grade: 22 philosophical concepts). The philosophical concepts in the 4th-grade learning outcomes of the 2017 social studies curriculum were

mainly related to the progressivism educational philosophy while those in the 5th, 6th, and 7th-grade learning outcomes were found mainly to be related to the progressivism and reconstructionism educational philosophies. The philosophical concept of “culture” was seen to be the most common philosophical concept in the learning outcomes of the 1998, 2005, and 2017 social studies curricula. Of the three curricula examined, it was seen that the learning outcomes of the 2005 curriculum contained more philosophical concepts than the 1998 and 2017 curricula. The study revealed that the philosophical concepts identified in the learning outcomes of the social studies curricula were unevenly distributed on the basis of learning areas.

Keywords: Social Studies, Curriculum, Learning Outcomes, Philosophy, Educational Philosophy

ÖNSÖZ

“Bütün insanlar doğal olarak bilmek ister.”

Aristoteles(980a)

Merak, sosyal bir varlık olan insanın doğasında bulunan en güçlü yetilerden biridir. İnsan, varlığının başlangıcından itibaren bu merak ile yaşamı sorgulamaya başlar. Her çağda olduğu gibi yaşadığımız bu çağda da önemini koruyan bu anlam sorunu bireyin yetiştirilmesinde, kendini gerçekleştirilmesinde ve topluma faydalı birey olması açısından önemini korur. İnsanların anlam sorgulanmasında en büyük katkı felsefi sorgulama ile olmaktadır. Felsefi sorgulama; etik, estetik, din, ahlak siyaset, eğitim gibi insanla ilişkili her alanda etkinliğini gösterir. Felsefenin bu etkinliği insan ihtiyaçlarına göre farklılık gösterebilmektedir.

21. yüzyılda hızla değişen ve dönüşen dünyayla birlikte insanoğlunun da temel ihtiyaçlarında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Değişen bu ihtiyaçların başında herkesin eşit hakka sahip olduğu eğitim gelmektedir. Temel değerlerin kazandırılmasının yanında iyi vatandaş yetiştirilmesinde ve kültür aktarımında etkin olan eğitim disiplinlerinden birisi de sosyal bilgilerdir. Bireye kazandırılmak istenen temel beceriler ve değerler bağlamında sosyal bilimlerle ilişkisi gün geçtikçe artan sosyal bilgiler öğretimi amaçlanan hedeflere ulaşılması açısından öğretim programlarının değerlendirilmesini gerekli kılar. Öğretim programlarında hedeflerin tutarlılığının belirlenmesinde felsefe disiplininin yararlanılır. Bu çalışmada sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan kazanımlardaki felsefi kavramlar eğitim felsefeleri bağlamında incelenmiştir.

Çalışmadaki yardımlarından dolayı danışmanım sayın Doç. Dr. Hüseyin EROL’a teşekkür ederim. Çalışmanın oluşturulmasında öneri ve fikirleriyle bana yol gösteren Prof. Dr. Zihni MEREY’e ve Prof.Dr. Yasin DOĞAN’a, tezin her aşamasında yönlendirmeleriyle desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Erhan GÖRMEZ’e çok teşekkür ederim. Akademik çalışmalara başladığım ilk dönemlerde danışmanlığımı yapan Prof. Dr. Mehmet YILDIZ’a, kavram formunun oluşturulması sürecinde yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Hasan ÇİÇEK, Doç. Dr. Ahmet YAYLA, Doç. Dr. Esra Çağrı MUTLU, Doç. Dr. Eyüp AKTÜRK, Dr. Öğr. Üyesi Zeynep KANTARCI BİNGÖL, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Fatih IŞIK’a ve İbrahim BİNGÖL’e çalışmanın yazma sürecinde beni teşvik eden, manevi anlamda desteklerini her zaman hissettiğim değerli hocam Nejdet ÇELİK’e ve kıymetli arkadaşım Şerife YEŞİLDAL’a, teşekkür ederim. Son

olarak çalışmanın tamamlanmasında hayatım boyunca maddi manevi desteğini her zaman hissettiğim aileme teşekkür ederim.

Zehra ÇİFTÇİ

2022

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI

İnsanlar, ilkçağdan günümüze kadar kendini geliştirmek ve değişime uyum sağlamak için sürekli bir çaba içinde olmuştur. İnsanların çabası çağı yakalama isteğiyle birlikte sahip oldukları bilgi, değer ve becerileri yeni nesle aktarmak olmuştur. Yeni neslin kazanması beklenen bilgi, değer ve becerilerin düzenli ve sistemli bir şekilde aktarılmasını sağlayan yapılar vardır. Bu sistemli yapılardan biri de öğretim programlarıdır. Öğretim programlarının birçok ögesi vardır. Öğretim programlarının öğelerine kaynaklık eden birçok faktör vardır. Öğretim programlarına kaynaklık eden bu faktörler öğretme-öğrenme sürecinin her aşamasına katkı sağlayarak öğretim sisteminin amacına hizmet eder (Sözen ve Ada, 2018: 55).

Öğretim programlarının temel öğelerinden biri kazanımlardır. Kazanımların belirlenmesinde farklı disiplinlerden yararlanılır. Bu disiplinlerden biri de felsefe disiplini. Ülkemizde Cumhuriyetle birlikte köklü değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimden öğretim programları da doğal olarak etkilenmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programları da bu durumdan etkilenmiş ve çağın gereklilikleri doğrultusunda ihtiyaç duyulduğunda güncellenmektedir.

Bu araştırmada 1998, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki kazanımlarda yer alan felsefi kavramlar eğitim felsefeleri açısından incelenmiştir. Araştırmada sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının hangi eğitim felsefelerini temel aldığı ve kavramsal boyutta hangi kavramın hangi eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu incelenmiştir.

Çalışmada 1998, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına ait her sınıf düzeyine ait ünite ve öğrenme alanlarında incelenen kazanımlara ait felsefi kavramlar belirlenmiş, daha sonra kavramlar eğitim felsefeleriyle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemede öğretim programlarının bazı kazanımlarında felsefi kavramların yer almadığı görülmüştür. Aynı öğrenme alanı içinde bazen tek bir kazanımda felsefi kavram görülürken bazı öğrenme alanlarında ise birden fazla kazanımda felsefi kavramlar tespit edilmiştir. Tespit edilen felsefi kavramların hangi eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu ortaya konulduktan sonra elde edilen bulgu ve yorumlar tablolar halinde sunulmuştur. Araştırma sonucunda 1998, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının temel aldıkları eğitim felsefeleri ile uygulanan

programlar arasında 2017 programı dışında tutarlı bir durum gözlenmemiştir. 1998 sosyal bilgiler dersi öğretim programında ilerlemecilik eğitim felsefesinin temel alındığı buna karşılık hedeflerde esasicilik ve daimicilik eğitim felsefelerinin yansımalarının daha fazla ağırlıkta olduğu görülmüştür. 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında da esasicilik ve daimicilik eğitim felsefelerini yanı sıra ilerlemecilik eğitim felsefesinin öğretim programında yoğun bir şekilde etkilerinin olduğu görülmüştür. 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında ise ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefelerinin temel alındığı bunun yanında esasicilik ve daimicilik eğitim felsefelerinin de yansımaları olduğu görülmüştür.

Alan yazın incelemesi sonucunda sosyal bilgiler dersi kazanımlarında geçen felsefi kavramların eğitim felsefeleri açısından incelenmesiyle ilgili doğrudan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde öğretim programlarının temel aldıkları eğitim felsefeleri ile uygulamadaki programların eğitim felsefeleri açısından değerlendirilmesi çalışmaların odak noktasını oluşturduğu görülmüştür. Alan yazında sosyal bilgiler dersi kazanımlarının eğitim felsefeleriyle ilişkisi bağlamında çalışmanın olmayışı bu araştırmanın en önemli motivasyonu olmuştur. Bu araştırmadan elde edilecek verilerin yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ.....	VIII
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI.....	X
İÇİNDEKİLER	XII
KISALTMALAR	XV
TABLolar LİSTESİ.....	XVI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XVIII

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1.4.TANIMLAR	4

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. FELSEFENİN TANIMI	6
2.2. FELSEFENİN ALANLARI	7
2.2.1. Bilgi Felsefesi (Epistemoloji).....	7
2.2.2. Varlık Felsefesi (Ontoloji).....	8
2.2.3. Ahlak Felsefesi (Aksiyoloji/Etik/Değerler Felsefesi)	8
2.3. FELSEFENİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	9
2.3.1. Felsefenin Dünyadaki Gelişimi	9
2.3.2.Felsefenin Türkiye'deki Gelişimi	10
2.4. FELSEFE VE EĞİTİM	12
2.4.1. Eğitim Felsefesi	13
2.5. EĞİTİM FELSEFELERİNE KAYNAKLILIK EDEN FELSEFİ AKIMLAR....	13
2.5.1. İdealizm (Ülkücülük).....	14
2.5.2. Realizm (Gerçeklik)	14

2.5.3. Natüralizm (Doğalcılık/Tabiatçılık)	15
2.5.4. Pragmatizm (Yararcılık)	15
2.5.5. Varoluşçuluk (Egzistansiyalizm)	16
2. 6. EĞİTİM FELSEFELERİ	16
2.6.1. Daimicilik (Perennialism)	17
2.6.2. Esasicilik (Essentializm)	18
2.6.3. İlerlemecilik (Progressivism)	18
2.6.4. Yeniden Kurmacılık (Reconstructionism)	19
2. 7. SOSYAL BİLGİLERİN TANIMI	19
2. 8. SOSYAL BİLGİLER VE FELSEFE İLİŞKİSİ	21
2. 9. SOSYAL BİLGİLERİ ÖĞRETİMİ	23
2. 10. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDEKİ TEMEL YAKLAŞIMLAR.....	24
2.10.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler	24
2.10.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler	24
2.10.3. Yansıtıcı İnceleme Yaklaşımı Olarak Sosyal Bilgiler	25
2. 11. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN TEMEL AMAÇLARI	25
2. 12. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN GENEL YAPISI.....	26
2.12.1. Beceriler	27
2.12.2. Kavramlar	28
2.12.3. Değerler	30
2.12.4. Öğrenme Alanları	31
2.12.5. Kazanımlar	32
2. 13. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI	33
2.13.1. 1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	35
2.13.2. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	36
2.13.3. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	39
3.2.DOKÜMANLARI İNCELEME SÜRECİ	39
3.3.DOKÜMANLARIN ANALİZİ	40
3.4.KAVRAM FORMUNUN OLUŞTURULMASI	40

3.5. KAVRAM FORMUNUN İNANIRLIK (İÇ GEÇERLİK) VE GÜVENİRLİĞİ	41
--	-----------

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. 1998 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA AİT BULGULAR	43
4. 2. 2005 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA AİT BULGULAR	53
4. 3. 2017 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA AİT BULGULAR	73

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5. 1. SONUÇ VE TARTIŞMA	89
5. 2. ÖNERİLER:	94
KAYNAKÇA	95
ÖZGEÇMİŞ	104

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt	: Aktaran
Bs	: Baskı, basım
C	: Cilt
Çev	: Çeviren
Ed	: Editör
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
NCSS	:National Councilfor the Social Studies
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa aralığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
Vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları
yy.	:Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Beceriler	27
Tablo 2: 1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Kavramlar.....	28
Tablo 3: 1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler.....	30
Tablo 4: 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Öğrenme Alanları.....	31
Tablo 5: 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Kazanımlar	32
Tablo 6: Kavram Formu İçgeçerlilik/ İnanırlık ve Güvenirlilik Tablosu	42
Tablo 7: 1998 Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar Ve İlişkili Oldukları Eğitim Felsefeleri	43
Tablo 8: 1998 Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Oldukları Eğitim Felsefeleri	44
Tablo 9: 1998 Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri.....	45
Tablo 10: 1998 Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri.....	48
Tablo 11: 2005 Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri.....	53
Tablo 12: 2005 Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri.....	56
Tablo 13: 2005 Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri.....	60
Tablo 14: 2005 Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri.....	67
Tablo 15: 2017 Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri.....	73
Tablo 16: 2017 Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri.....	76

Tablo 17: 2017 Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri.....	79
Tablo 18: 2017 Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri.....	83
Tablo 19: 1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Ait Kazanımlarda Yer Alan Felsefi Kavramların Karşılaştırılması	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sosyal Bilgiler Dersinin Diğer Disiplinlerle İlişkisi.....	21
---	----

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.PROBLEM DURUMU

Bireyi eğitme ve yetiştirme çabası ilk çağlardan bu yana toplumların en önemli uğraşlarından biri olmuştur. İnsanoğlu eğitim konusunda sürekli en iyiye ulaşmak istemiştir. Bireyin yetiştirilmesi ve toplumsal varoluşun devamının sağlanmasında eğitim büyük öneme sahiptir. Eğitim, bireyin kişiliğini geliştirmeye ve bireylerde beklenen hedefleri gerçekleştirmeye yönelik süreçlerin tümü olarak ifade edilir (Senemoğlu, 2003: 7). Eğitim, kişiye kazandırmayı hedeflediği beceri ve değerleri belirlerken aynı zamanda toplumsal yararı da göz önünde bulundurur. Hem toplumu etkileyen hem de toplumdan etkilenen bireyin biyolojik, psiko-sosyal ve kültürel yapısını bir bütün halinde ele alan sosyal bilgiler bireyi toplumsal hayata hazırlayan bir yapıya sahiptir. Bireylere kazandırılması hedeflenen insan ilişkilerini anlamlandırmak, kritik etmek ve girişimci yönü gelişmiş faal bireyleri yetiştirmek sosyal bilgilerin temel amaçlarındandır.

Sosyal bilgilerin temel aldığı her disiplin eğitimin hedefleriyle kaynaştırılmıştır. Bu hedefler bireylerin gelişim düzeyi göz önünde bulundurulurken sosyal bilgiler dersinde sistemli bir program dâhilinde öğretilmektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretimi, felsefe, sosyoloji, tarih, coğrafya, hukuk gibi alt disiplinlerinden oluşmuş bir alandır (Doğanay, 2003: 16). Bundan dolayı sosyal bilgiler multidisipliner bir yapıdadır ve farklı disiplinlerden yararlanır. Böylece sosyal bilgilerin inceleme alanı bütünsel bir yön kazanır.

Beceri ve değerlerin kazandırılmasında sosyal bilgilerin her bir alt disiplini amaçları doğrultusunda yönlendirici olabilmektedir. Bu disiplinlerden biri de felsefedir. İlkçağ Yunan düşünürü Platon'a göre eğitim, bireyin iyiye, güzele ve toplum için en yararlı olana ulaştırılmasıdır (Gerald, 2011, akt, Kalafatoğlu, 2019:14). Bu hedeflere ulaşabilmek ancak ve ancak iyi bir felsefe eğitimine sahip olmakla mümkündür. Felsefe sosyal bilgiler öğretiminde, bireylerin düşünme yeteneğini geliştirerek eleştirel bakış açısının gelişimine yardımcı olur.

İnsan, yaşadığı çağda iyiyi ve doğruyu seçmesi için kendisine rehberlik edecek bazı ilkelere ihtiyaç duyar. Bu ilkeler bireylerin davranışlarına yön verici, toplumda kurumsallaşmayı sağlayacak güç ve değerde olmalıdır. Bu değerleri hayata geçirmek

bir tercih sorunudur. Bu seçim ancak ve ancak felsefi bilgi, inanç ve düşünceye bağlıdır. Felsefi inanç, bireye toplumsal varlığını sorgulayarak bilgi ve değer yargılarına ulaşmasında yardımcı olur. Felsefeyi sadece “soru sorma ve eleştirel düşünme” ile sınırlı tutmak yeterli değildir. Felsefe, çok daha geniş bir yapıda ve asıl amacı felsefe yapmayı öğretip felsefi düşünceyi geliştirmektir (Arslan, 2014: 31). Felsefe, akıl, sezgi ve tecrübeden yola çıkarak düşünceyi aydınlatmaktır (Soccia, 2010, akt: Çakmak ve Kara, 2019: 81). Ancak eğitim sistemi içinde felsefe disiplini sadece belli filozofların biyografileri ve temel öğretileri ile sınırlı kalmaktadır. Bu durum felsefenin anlaşılmasını ve pratikte uygulanmasını güçleştirmektedir. Felsefe disiplini amaçların belirlenmesinde, öğretim programlarının ve eğitim ortamlarının kapsamının belirlenmesinde etkilidir (Kumral, 2014:360).

Öğretim programları, “ideal insan nasıl olmalıdır?” amacı doğrultusunda “neyin öğretildiği nasıl öğretildiği” şeklinde tüm süreçlerin takibini yaparak rehberlik eden bir sistemdir. Öğretim programları hazırlanırken toplumun beklentileri, o toplumun neleri önemseydiği programlara yansıtılır. Toplumun ihtiyaçlarına göre hedeflerin belirlenmesinde öğretim programlarının yararlandığı disiplinlerin başında felsefe gelmektedir (Çakmak ve Kara, 2019: 83).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında her bir disiplinin hizmet ettiği amaç farklıdır. Felsefe disiplininin öğretim programları içerisinde en çok uygulama alanı bulduğu ders sosyal bilgiler dersidir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının değerler ve inançlar bağlamında uygulanmasında yönlendirici olması sosyal bilgilerin felsefi temellerini oluşturur (Michaelis, 1992, akt: Gülersoy vd., 2021: 153). Felsefe disiplini, sosyal bilgiler dersinin içeriğine katkı sağlamakla birlikte ülkenin eğitim politikalarını ve eğitim işleyişini de etkilemektedir (Keskin, 2013: 65). Bir diğer önemli kavram olan eğitim felsefesi ise eğitim etkinliğini bir bütün olarak ele alarak eğitim etkinliği üzerinde derinliğine, sistematik ve eleştirel düşünmeye olanak tanır (Ünder, 2006: 125). Eğitim felsefesi, düşünce ve kavramların yapısı ile amacı bakımından kendisinden farklı olmamalıdır. Bu nedenle belli başlı eğitim felsefeleri ve bu felsefelerin kavramları ele alınarak eğitime katkı sağlayan eğitim ekolleri incelenmelidir (Tozlu, 1997: 31).

Öğretim programlarının her aşamasında etkin bir role sahip olan eğitim felsefeleri insanların yetiştirilmesinde, bireylerin toplumsal yönünü hedefleyerek

amaçların seçilmesinde ve bireylerin durumunun gözlemlenmesinde sosyal bilgiler dersi öğretim programları açısından büyük öneme sahiptir. Her öğretim programı bir felsefi anlayışı temel aldığı gibi sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının da bir felsefi anlayışı vardır. Bu bağlamda sosyal bilgiler programlarının felsefelerini incelemek, öğretim programlarındaki kazanımların hangi eğitim felsefeleriyle ilişkili olduğu ortaya koymak önemlidir. Bu anlamda araştırmada sosyal bilgiler dersi kazanımlarının felsefi boyutu incelenecektir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmada amaç;1998, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki kazanımlarda yer alan felsefi kavramları eğitim felsefeleri açısından incelemektir. Çalışmada söz konusu öğretim programlarında yer alan kazanımların eğitim felsefelerini yansıtmada durumu kavramsal boyutuyla ele alınacaktır. Bu bağlamda 1998, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının hangi eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu dikkate alınarak incelenecektir.

Araştırmada bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranacaktır:

1. 1998 Sosyal bilgiler dersi öğretimi programı hedefleri hangi eğitim felsefeleri dikkate alınarak oluşturulmuştur?
2. 1998 Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki hedeflerin ilişkili olduğu eğitim felsefelerinin kavramları nelerdir?
3. 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretimi programı kazanımları hangi eğitim felsefeleri dikkate alınarak oluşturulmuştur?
- 4.2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımların ilişkili olduğu eğitim felsefelerinin kavramları nelerdir?
5. 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretimi programı kazanımları hangi eğitim felsefeleri dikkate alınarak oluşturulmuştur?
6. 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımların ilişkili olduğu eğitim felsefelerinin kavramları nelerdir?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüzde yaşanan sosyoekonomik ve teknolojik değişimler öğretim programlarının da zaman zaman yenilenmesini gerektirmektedir. Programların hazırlanmasında, anlamlı hale getirilmesinde, hedeflerin iç ve dış tutarlılığının sağlanmasında, önem sırasının belirlenmesinde ve eğitim ortamlarının düzenlenmesinde felsefe disiplininin faydalanılır. Programların her aşamasında yer alan felsefe disiplini programların felsefi yaklaşımını belirlerken aynı zamanda ülkenin eğitim felsefesine de yön vermektedir. Eğitim, kendini gerçekleştiren, çevresine duyarlı ve davranışlarını olumlu yönde değiştiren bireylerin yetiştirilmesini amaç edinir. Eğitim için belirlenen bu amaçlar sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında “iyi insan ve iyi vatandaş” olma hedefleriyle ilişkilidir. Bu hedeflerin belirlenmesinde öğretim programlarının sistemli yapısından yararlanılmaktadır.

Eğitim felsefelerinin programların uygulama aşamasında teoride kalıp uygulama aşamasına geçilememesi hedeflerin gerçekleşmesi açısından sorunlara neden olabilmektedir (Tuncel, 2002: 87). Programlardaki eğitim felsefelerinin uygulamaya yansımaması sosyal bilgiler gibi disiplinler arası bir dersin amacına da uygun düşmemektedir. Bu durum aynı zamanda programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin eğitim felsefelerini derinden kavramaları açısından sorun yaratabilmektedir. Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal gelişimine, bireyin günlük yaşamda kullanabileceği bilgi, değer ve becerilerin gelişimine katkıda bulunarak bireyin geçmişle gelecek arasında kültür aktarımı amacını taşır. Bu anlamda bireyden beklenen kazanımların gerçekleştirilmesi eğitim felsefelerinin programa yansımalarıyla mümkündür. Eğitim felsefelerinin bu denli önemli rolünün programlara yansıtılması sosyal bilgilerin amacına ulaşması açısından önemlidir.

1.4. TANIMLAR

Eğitim: Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme ve terbiyedir (TDK, 2020).

Felsefe: Hayat ve evreni akla ve yaratıcı düşünceye dayalı olarak inceleyen, bütüncül bir görüş elde etmeye çalışan, insanlığı ilgilendiren problemler üzerinde düşünen ve problemlerin çözümü için teoriler üreten bir girişimdir (Cevizci, 2002: 399).

Kavram: Olgulardan yola çıkarak geliştirilen bir zihinsel yapı olduğu gibi nesnelerin, insanların, duyguların ya da fikirlerin ortak özelliklerini tanımlayan ve dil ile ifade edilen bir yapıdır (Özdemir, 2012: 22; Yel, 2012:113).

Kazanım: Öğretme-öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla bireye kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir (MEB; 2005).

Öğretim: Eğitimin okulda istendik ve kalıcı davranış değişikliği amacıyla gerçekleştirilen planlı ve düzenli yürütülen kısmına denir (Kıncal, 2002: 3).

Öğretim Programı: Formal ya da informal olarak bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2010: 6).

Öğrenme-Öğretme Yaklaşımı: Öğrenme ve öğretimin nasıl yapılacağını açıklayan, öğrenme ve öğretimin yapılandırılmasında temel alınan felsefeyi ifade eden bakış açısıdır (Koçak,2014:7).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde, felsefenin tanımı, felsefe ve eğitim ilişkisi, eğitim felsefesi, eğitim felsefelerine kaynaklık eden felsefi akımlar, sosyal bilgiler ve felsefe ilişkisi, sosyal bilgiler öğretim programları incelenecektir.

2.1. FELSEFENİN TANIMI

Felsefe, varlık bilgisine ulaşmaya çalışan sistemli bir düşünce biçimidir. İnsanın çevresinde ve doğada gerçekleşen olayların nedenlerinin anlaşılmasında felsefe önemli bir role sahiptir. Felsefe, insanın sonsuz olan her şeyin sebeplerini anlama ve sonuçları hakkında her şeyi sorgulama sürecinde içinde olmasıdır (Korshunova, 2003: 8). Felsefe sayesinde insan kendisiyle ilgili çevresiyle ilgili sorulara cevap arama arayışı içindedir.

İnsan doğası gereği merak eder ve sorgular. Bu merak duygusu, bireyin yaşama karşı bakış açısında, görev ve sorumluluklarında ve kendi ideallerine ulaşabilmesinde insana yol gösterir. Aristoteles'e göre ancak felsefe bu merak olgusunu giderebilir. Felsefe aracılığıyla insanda oluşan merak duygusu evrene bütünsel bakıldığında evreninin özünü ve hakikatini araştırmak için düşünsel eylemini gerçekleştirir (Bıçak, 2018: 14). Felsefe temeline aldığı sorgulamaya cevaplardan çok sorular üzerinde her koşulda devam eder. Böylece doğruya ulaşmak için sistemli bir düşünmeyi sağlar. Bu felsefenin nasıl doğru yaşanılabilir sorusuna bilgece cevap verilmesini öncelediğini göstermektedir (Solomon ve Higgins, 2017: 16). Bilgelik sevgisi anlamına gelen felsefe, var olanların varlığı, anlamı ve nedeni üzerine sorulan sorulardan meydana gelmektedir (Akarsu, 2007:80; Topdemir, 2009: 120; Scruton, 2015: 16). Bu anlam bir düşünce geleneği olarak felsefenin kökenini oluşturur (Peters, 2004: 289).

Felsefe için yapılan bu tanımlara bakıldığında felsefe için en genel tanımın “düşünme eylemi” olduğu yönündedir. Bu bakımdan eleştirel ve sorgulayıcı bir düşünme eylemi olarak felsefe, sorulara verilen cevaplarla gerçek bilgiye ulaştıracak mantıklı ve sistemli bir etkinlik olarak ifade edilebilir (Arslan, 2001: 16; Cevizci, 2011:7). Bu bağlamda insanoğlunun varoluşundan günümüze kadar evreni bilme ve anlama çabası içerisinde olması her dönemde farklı şekilde ilgi çekmiştir. İnsanoğlu merakını gidermek için düşünme etkinliğinde bulunmuş ve bu düşünme etkinliğiyle gerçek bilgiye ulaşma yollarını sorgulamıştır.

2.2. FELSEFENİN ALANLARI

Gerçeği bir bütün olarak ele alan ve inceleyen felsefe disiplini gerçeğin asli temelini belirler ve tüm bilimlerin temelini oluşturur. Tüm bilimler zamanla müstakil olarak ele aldıkları konular ve metotları bakımından felsefeden ayrılmışlardır. Felsefe, ele aldığı konulara eleştirel yaklaşarak onları araştırmaya, yorumlamaya ve vardığı sonuçları sistemli bir şekilde ortaya koymaya yönelik düşünsel bir etkinliktir (Bozkurt, 2003: 22). Felsefenin bu eleştirel yaklaşımı bilimin doğuşuna, bilimin sonuçları da felsefe için yeni soruların varlığına götürmektedir (Sönmez, 2009: 2). Bu bakımdan felsefe, diğer bilimlerin (bilim, bilgi, mantık, ontoloji, etik, tarih, eğitim, sanat, antropoloji, hukuk, din gibi) uğraş alanlarını sorgulamayı ve eleştirel yapısıyla da aydınlatmayı amaçlar. Bu araştırmada, çalışmanın sınırlılığı açısından felsefe ile eğitim ilişkisi bağlamında felsefenin konu aldığı alanlar içerisinde bilgi (epistemoloji), varlık (ontoloji) ve ahlak/değerler (aksiyoloji ve mantık) felsefelerine değinilmiştir.

2.2.1. Bilgi Felsefesi (Epistemoloji)

Epistemoloji, bilginin kaynağı, bilginin çeşitleri ve bilginin nasıl olması gerektiği ile ilgilenen felsefe alanıdır. Bilgi felsefesi, bilginin ilkeleri, yapısı ve kaynağının ne olduğu ile ilgilenir. Epistemoloji ayrıca bilginin olanaklı olup olmadığını, nasıl bir yöntem kullandığını ve sınırlarını araştırır (Yazıcı,1999, Akt: Keskin, 2013: 45).

Epistemoloji olarak adlandırılan bilgi felsefesi, bilgi kavramının neyi içerdiğini, nasıl uygulandığını, ne gibi özelliklere sahip olduğunu anlamlandırmaya çalışmaktadır. Epistemoloji, sadece bilgiyi değil aynı zamanda rasyonel inanç, olasılık, makullük vb. değerlerin bilgisini de elde etmeyi amaçlamaktadır (Rescher, 2003: 8; Çüçen, 2015: 16).Dolayısıyla epistemoloji için ilk ve en önemli sorun bilginin ne olduğu konusunda net bir tanıma ulaşmaktır.

Bilginin özünü, sınırlarını, ilkelerini, yapısını araştırırken aynı zamanda doğru bilginin mümkün olup olmayacağını, neyin bilinebileceğini ve nasıl bilinebileceğini de sorgulayan epistemoloji bilginin sunulması, değerlendirilmesi ve bilgi edinme teorisidir (Gutek, 2021:2). Bu bağlamda bilgiye ulaşma, bilgiyi anlamlandırma, bilgiyi temellendirme ve bilginin değerlendirilmesinde epistemolojik boyut önem kazanmaktadır.

2.2.2. Varlık Felsefesi (Ontoloji)

Felsefenin temel problemlerinden biri varlık felsefesidir. Varlığı bir bütün olarak inceleyen felsefe dalı olan ontoloji varlığın gerçekte ne olduğunu açıklamaya çalışır. İlk olarak ilkçağ Yunan felsefesinde varlık ve yokluk bağlamında ele alınırken özellikle Thales'in varlık var mıdır yok mudur? sorusu ile başlar. Modern metafizik varlık konusunda gerçeklikle fenomenin şeyle görünüşü açısından ifade etmesidir. Bu bağlamda ontoloji, var olan her şeyde bir varlık temelinin olması, birbirini içerme niteliğinin olması üzerinde durur (Heimsoeth, 2017: 97). Sıradanlıktan farklı ve aykırı bakabilme yetkinliği olan felsefe hedefe ulaşmaktan öte sürekli yolda olabilmek, sürekli sorgulayarak hayatı anlamlandırma çabasıdır (Çınar, 2015: 131). Bu anlamlandırma hayatın mahiyetini bilmekle mümkündür. Diğer bilimler varlığı parçalara ayırarak incelerken ontolojik anlayış ise varlığı bütün olarak incelemektedir. Ontolojide “varlığın özünü araştırmaya yönelik bir şey nedir?” sorusuna cevap aranmaktadır (Tuncel, 2002: 42).

Eğitim açısından ontolojiye bakıldığında eğitimin çok boyutlu, kuramsal ve uygulamaya yönelik süreçte bireyin varlığında kendi içsel yaşamındaki bir durumun ya da kazanımın yapılanmasını amaçlar (Cevizci, 2014:241; Gutek, 2021: 2; Keskin, 2013:45). Bu bağlamda eğitimin ontolojik boyutu, öğretme-öğrenme sürecinin tüm değişkenlerinin gerçekliğin tanımlamasında yardımcı olur.

2.2.3. Ahlak Felsefesi (Aksiyoloji/Etik/Değerler Felsefesi)

Felsefenin temel problemlerinden biri değerlerdir. Değerler felsefesi diye bilinen aksiyoloji, ahlaki eylem ile estetik olana felsefi bakış açısını temel alarak güzel ve ahlaki davranışı tanımlamaya çalışır. Değerler felsefesi, etik ve estetiği içinde barındıran ve iyi ve doğru eylem nedir? sorularına cevap bulmaya çalışır (Gutek, 2021: 3; Sönmez, 2009: 19). İnsan davranışlarının dayandığı değerleri anlamaya çalışan aksiyoloji insanın her davranışında ahlaki normlara uygun olup olmadığını felsefi açıdan sorgular.

Aksiyoloji, etik- estetik konularını bir arada ele alabileceği gibi sadece etik ya da sadece estetik açısından değerlendirilebilir. Bu bağlamda ahlak, bir kimsenin, bir topluluğun veya bir toplumsal sınıfın vb. belli bir zamanda hayatında beliren, faaliyetlerine yön veren inanç, değer, norm, yasak ve tasarımlardır (Özlem, 2013: 21). Ahlak, “kökeni törelerin olduğu, bir ülkedeki kamusal töre ile bireyin ahlaki, etik bakımından doğru davranışı, ahlaki hayatı arasında bir uyum olduğunu varsayılmasıdır”

(Adorno, 2012: 21). Estetik ise, sanat ve güzellik üzerine felsefi d   nmedir. İnsanın metafiziksel dünyası ile içinde bulunduğu toplumun değer olgusu üzerine d   nmedir (Arslan, 2001: 200).

Değerler felsefesinin bireyin içinde bulunduğu toplumun bir yansıması olarak farklı olabileceği, her toplumun değer yargıları farklılık g sterebildi inden genel-geçer bir değerden söz etmek mümkün değildir. Eğitim için değerler felsefesi insanın   renilmi  davranışlarını ahlaki normlar açısından değerlendirmesidir. Bu durum ahlaki eğitimin bireyde oluşturulabilecek ahlaki karakter ve sorumluluğun gelişimine katkı sağlamasıyla mümkündür.

2.3. FELSEFENİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.3.1. Felsefenin Dünyadaki Gelişimi

İnsanlık tarihi kadar eski olan felsefe ilk a  Yunan Medeniyeti tarafından sistemli bir şekilde ortaya çıkmıştır. Felsefenin aynı dönemde var olduğu söylenen ‘‘Doğu Geleneği’’ diye bilinen Hint ve  in geleneğine dayandığı da söylenmektedir. Bu gelenek dine ve mistisizme dayanır. Fakat hakiki felsefe olarak bilinen Antik Yunan’da Thales ile ba layan varlığın sorgulanması ilk arke sorununu ortaya çıkmasıyla ba lar. O dönemde sorgulanan, insan dışındaki varlıklardı. Sokrates ile birlikte insan üzerine düşünme ve insanın sorgulanması yeni bir çığır açmıştır. Böylece kendinden sonra gelen Platon ve Aristoteles ile felsefe geleneği daha sistemli ve anlaşılır olmaya ba lamı tır (Solomon ve Higgins, 2017: 16; Bıçak, 2018: 14).

Felsefe geleneği orta  a da kiliseye tabi olarak felsefenin sorguladı ı sorular yanında dini görüşün anlamlandırılıp temellendirilmesini amaçlar. Orta  a da batıda felsefe geleneği kilise baskısının altındayken doğuda İslam geleneği felsefenin anlaşılmasını savunmuştur (Aydoğan, 2013: 195). Orta  a da İslam geleneği aklın anlaşılması, ilahi aydınlanmanın akla dayandırarak felsefenin anlaşılmasını amaçlamıştır. Bu dönemde felsefenin sosyal, politik, din, etik düşünceden bağımsız olamayacağı üzerinde durulmuştur (Cevizci, 2017: 20).

İnsanın varlığını sorgulamaya ba lad ı ve geleneksel düşünce kalıplarından kurtularak aklı kullanmaya ba laması 18. yüzyıla gelindiğinde aydınlanma ile en üst seviyeye ulaşmıştır. Bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle insanın doğa üzerindeki etkisi artmış bireyin akla olan bu güveni nedeniyle geleneksel düşünce kalıplarından kurtularak kaderini kendisinin belirleyeceği aydınlanma dönemine geçilmiştir.

Dolayısıyla bu dönemde eğitim, din, sosyal yapı ve devlet gibi önemli kavramlar akıl ile sorgulanarak yeni düşünme ortamlarına sebep olmuştur (Gökberk, 1990: 107).

Felsefe, 20. yüzyılda problemleri ayrı ayrı inceleyerek farklı yöntemler ve görüşler ortaya koymuştur. Bu dönemde felsefe, metafizik anlayışları reddederek yerine mantık ve bilgiyi koyarak insanı ilgilendiren bütün konuları sorgulamaya başlamıştır (Çüçen, 2015: 25).

Felsefe tarihinde her çağ kendinden önceki dönemden etkilenecek yeni sorgulamalarla düşünce geleneğine katkıda bulunmuştur. İlkçağdan günümüze bu gelenek varlığını devam ettirmektedir. Bu bakımdan Sokrates'in "sorgulanmayan yaşam yaşanmaya değer" söylemi düşünüldüğünde insan varlığının devamı olduğu sürece felsefe geleneği de varlığını devam ettireceği söylenebilir.

2.3.2.Felsefenin Türkiye'deki Gelişimi

Türk dünyasında felsefe etkinliği 9. yüzyılla birlikte Batı ile karşılaşmasıyla başlamıştır. Türk dünyası, bu döneme kadar dünyada var olma mücadelesi ile varlığının devamı için çabalamıştır. Bu var olma mücadelesinde Türk dünyası yaşadıklarını yazılı hale getirmek amacıyla daha çok edebiyat alanında gelişmeler göstermiştir. Türk milletini felsefe geleneği, 12. ve 13. yüzyılda Batının Hellenistik felsefe metinlerinin Arapçaya çevrilmesi başlamıştır (Ülken, 2005: 20). Farabi, eski Yunan metinlerini özellikle Aristoteles'in metinlerinden ilk felsefe, hukuk ve mantık metinleri çevirmiş ve Aristoteles yöntemi ile okumalar yapmıştır. Bu dönemde ayrıca tıp ve felsefe alanlarında İbn-i Sina, astronomi ve bilim alanlarında Biruni gibi filozoflar da felsefe geleneğine büyük katkıda sunmuşlardır (Çan, 1999:206). Türkiye'de bu dönemde eğitim ve bilim medreselerde yapıldığı için felsefe çalışmaları da medrese geleneğinde okutulmuştur. 16. Yüzyılda Aristoteles'in Physica kitabının Yunancadan çeviren Yanyalı Esad Efendi, astronomi ve fiziğe, 18. yüzyılda Gelenbevi İsmail Efendi matematik ve fizik alanında yapmış olduğu çalışmalarla Türk düşünce dünyasına katkıda bulunmuştur (Ülken, 2005: 27). 16. ve 17. yüzyıla kadar dinin etkisinde olan felsefe geleneği batıda gelişen Rönesansla birlikte tüm dünyada olduğu gibi Türk dünyasında da büyük gelişmelere neden olmuştur.

Tanzimat dönemine kadar Osmanlı devletinde eğitim medrese geleneğiyle verilmekteydi. Osmanlı döneminde dini geleneğin etkisi, medreselerde okutulan dersler üzerinde de etkili olmuştur. Hukuk, mantık, felsefe dinin etkisinde ilerlemiştir. Özellikle

felsefi metinlerin batıdan çevrilmesi batı ile ilk temasların oluşmasını sağlamıştır. Tanzimat dönemi hem askeri hem teknik hem de edebiyat düşünce akımlarının etkisinin görüldüğü bir dönem olmuştur. Batıdan etkilenecek gelişen hürriyet, eşitlik, demokrasiyi gerçekleştirme idealleri düşünce tarihinin de başlangıcı olmuştur (Ülken, 2005: 36). Türk dünyası Batıda Rönesansla birlikte Tanzimat döneminde modernizmin etkisinde kalmıştır. Bu süreçte aydınlanma döneminin devlet anlayışı, romantizm, pozitivizm ve materyalizm gibi felsefi akımlar Türk düşünce tarihini de yakından etkilemiştir. Hatta günümüze gelindiğinde bu yaklaşımlara bağlı olarak eğitim sistemlerinin süreç içerisinde şekillendiği de görülmüştür (Küçükparmak, 2017: 11).

Aydınlanma çağında devlet felsefesi bireysel hak ve özgürlüklerin farkında olunmasını amaçlamaktadır. Buna bağlı olarak 18. yüzyılda toplumsal sistemlerin yeniden şekillendirilmesi ve dinin toplumsal hayattan uzaklaştırılarak laik bir yönetim anlayışının meydana gelmesine katkıda bulunmuştur. Tanzimat dönemi ve sonrasında Avrupa'da felsefe düşünce üzerine kaleme alınmış pek çok eser Ziya Paşa, Münif Paşa, Ali Suavi, Ahmet Mithat Efendi gibi önemli düşünürler tarafından Türkçeye çevrilerek batı felsefesi üzerine düşünme hareketi başlamıştır (Kaynardağ, 1983: 762). Meşrutiyet dönemine gelindiğinde ise Türk düşüncesinin tüm alanlarına (edebiyat, siyaset, hukuk, felsefe, bilim vb.) hâkim olmuştur. Bu dönem batıda eğitim alan ve Fransız İhtilalinin etkilerinin (hürriyet, özgürlük vb.) Türk toplumunda yaşanması gerektiğine savunan Namık Kemal, Şinasi ve Ziya Paşa gibi düşünürlerin temsil ettiği Jön Türk düşüncesi etkili olmuştur. Böylece dinin etkisi altında olan bir toplumun pozitivist düşüncenin İslam ile özdeşleşmiş bir etik oluşturmasını amaçlamıştır (Tuncel, 2002: 19). Ziya Gökalp'in hem Osmanlı dönemi hem de Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında yetişmiş olması her iki kültüre de hâkim olmasını sağlamış, batıdaki birçok filozofun düşüncelerini inceleyerek sosyoloji alanındaki çalışmaları takip etmiş ve o dönemin Türk toplumunun sorunlarına değinmiştir. Böylece kendisinden sonra İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Ziyaettin Fahri gibi düşünürlerin yetişmesinde etkili olmuştur (Kaynardağ, 1983: 766).

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde felsefi akım olarak pragmatizmin benimsendiği söylenebilir. Bu dönemde bir pragmatist olan John Dewey'in eserleri Türkçeye çevrilmiş ve ilgi görmüştür. 1933 yılına gelindiğinde Türk dünyasında, Hüseyin Cahit tarafından çıkarılan ve Fikir Hareketleri Dergisinde modern dünyanın özgürlük

düşünceleri anlatılmaya başlanmıştır. 20. yüzyılda dünyada yeni felsefî akımların gündeme gelmesi ile Türk düşünce dünyası da bu düşünce akımlarından etkilenmiştir. Bunlar arasında fenomenoloji, antropoloji, Marksizm, varoluşçuluk ve yapısalcılık gibi felsefî akımlar belirli dönemlerde Türk düşüncesi üzerinde etkisini belirgin şekilde göstermiştir (Tuncel, 2002: 21).

2.4. FELSEFE VE EĞİTİM

Her disiplinle ilişkisi olduğu kadar felsefenin bazı alanlarla ilişkisi daha da belirgindir. Bu alanların başında eğitim gelmektedir. Felsefe ile eğitim ilişkisi kadim bir geçmişe sahiptir. Felsefe tarihinde, ilkçağ Antik Yunan'da Sokrates'in muhataplarıyla yapmış olduğu diyaloglarda karşısındakinin bilgisini sorgulaması eğitimin başlangıcı kabul edilir.

Bu bağlamda eğitim, felsefî bir geleneğe dayanır (Cevizci, 2014: 7). Platon'un idealist eğitim yaklaşımına göre eğitim, bireyi cevheri itibariyle geliştirme, kendinde olmayan yeteneklerin farkına vararak ulaşması gereken hedefler doğrultusunda zihinsel gelişimini aydınlatma, ruhun en iyi ideasına yönelme, bilginin aktarımı sırasında değiştirilerek yeniden oluşturma ve bireye ulaştırma sürecidir (Arı, 2021: 9). Aristoteles için eğitimin amacı, erdemli ve mutlu olan bireylerin yetişmesini sağlamak iken (Ross, 2002: 309). İbn-i Sînâ için kişiyi kendi yeteneklerinin farkına vararak geliştirmek ve kötülüklerden arınıp mutluluğa ulaşması, Allah'ın varlığını bilmesi ve eğitim sayesinde mükemmelleşmesi için bir vasıtaadır (Akyüz, 2014: 26). Eğitimde hedef iyi bir gelecek beklentisi içerisinde bireyde olmasını istediği özelliklere sahip kişiler yetiştirmektir (Öztürk, 2006: 109; Bilhan, 1991: 34). Bu bağlamda eğitim, felsefe aracılığıyla daha iyi bir birey olması gerektiğini sorgular. Eğitim, çok boyutlu olan insanın anlaşılması, ihtiyaçlarının neler olduğunu bilmesi bunları karşılaması için eğitimin felsefî yönüne değinilmelidir (Ülken, 2013: 10).

İnsanın yaşama bakışını ve ihtiyaçlarını belirleyen her şey hem felsefe hem de eğitimin temel sorunudur. Eğitim hedeflerinin belirlenmesinde felsefeden yardım alır. Eğitim sisteminin öğelerinin belirlenmesinde bunların düzenlenmesinde sisteminin öğelerinin etkili işleyip işlemediğini ve değerlendirmelerin düzenli olup olmadığı noktasında eğitim ile felsefe koordineli hareket eder (Sönmez, 2009: 50; Kurt, 2016: 77).

2.4.1. Eğitim Felsefesi

Felsefi sorgulamayla eğitimi ilgilendiren felsefi sorunları konu edinen eğitim felsefesi, insanı oluşu içinde kendi bütünlüğü içinde hem varoluşsal hem de toplumsal yönüyle birlikte ele alır. Eğitim; amaçlarını, hedeflerini, içeriğini, değerlendirme yöntemlerini belirlemede felsefeden yararlanır. Felsefenin bu yönüyle eğitime katkısı, eğitim sürecinde eğitimin amacına ulaşip ulaşmadığını, bireyin hedef davranışları kazanıp kazanmadığı ya da ne derecede kazandığı hususunda önemi büyüktür.

Eğitim felsefesi, “eğitimin mahiyeti ve hedefleriyle eğitimin teorisi ve uygulamasından kaynaklanan felsefi sorunlarla alakalı, kültürün de içinde olduğu her bir ögeyi bir araya getirerek bütünleştiren eleştirel ve sistemli, uygulamaya yönelik bir yapıdır” (Çelikkaya, 1997: 95). Bu uygulama, insan toplumlarında yaygın olduğu için sosyal ve bireysel tezahürleri çok çeşitli ve etkisi çok derindir. Eğitim felsefesi hem ana disiplinde hem dış disiplinde etkilidir. Ayrıca eğitim felsefesi, eğitimsel uygulama ve sosyal, hukuki ve kurumsal bağlamlara baktığı için geleneksel teori/uygulamasının her iki tarafıyla da ilgilenmektedir. Konusu hem temel felsefi konuları (örneğin öğretmeye değer bilgilerin niteliği, eğitim eşitliği ve adalet, vb.) hem de spesifik eğitim politikaları ve uygulamalarıyla ilgili problemleri içermektedir (Rorty, 1998: 128, Noddings, 2017: 1).

Bu bağlamda ülkelerin eğitim uygulamalarının hazırlanmasından merkeze neyin koyulacağı, nelere önem verileceği, nasıl uygulanıp değerlendirileceğine kadar her aşama temel alınan eğitim felsefesine göre şekillenmektedir. Bu açıdan eğitim felsefesi eğitimin bütün alanlarını yakından etkilemektedir.

2.5. EĞİTİM FELSEFELERİNE KAYNAKLIK EDEN FELSEFİ AKIMLAR

Eğitim ile felsefenin birbirlerini hem etkileyen hem de birbirinden etkilenen ilişkileri vardır. Eğitimin felsefi sorunlarını konu alan eğitim felsefelerinin etkilendiği felsefi akımlar vardır. Bu felsefi akımlar eğitimi kendi bakış açılarına göre ele alıp sistemleştirmeye ve uygulamaya çalışmaktadır. Eğitim felsefelerinin eğilimleri doğrultusunda bu akımlar somutlaşmakta ve eğitim alanında uygulama alanı bulmaktadır. Eğitime kaynaklık eden felsefi akımlar: İdealizm, Realizm, Natüralizm, Pragmatizm, Egzistansiyalizmdir.

2.5.1. İdealizm (Ülkücülük)

İdealizm, gerçekliği maddi nesnelerden ziyade akıldaki fikirlerle ilişkilendiren metafizik görüştür. Tecrübenin zihinsel ya da ruhsal bileşenleri üzerinde durur ve maddi varoluş kavramını reddeder. Böylece düşüncenin anlamı olan idealizm, duyguların soyutlanarak kavramların oluşturulması ve bu kavramların birleştirilmesiyle kuramları meydana getirir (Allison, 2009: 14; Hançerlioğlu, 1997: 90). İdealizm, gerçeği düşünceden bağımsız görmez. Gerçeklik sadece bilimsel yolla değil aynı zamanda sezgi yoluyla da kavranabilir. Bu gerçeklik toplumsal bir kabul olup nesilden nesle aktarılır. Eğitim felsefelerine kaynaklık eden idealizm, eğitim açısından değerlendirildiğinde “eğitimde olduğu gibi değil olması gerektiği gibi eğitilmesini, kutsal kitapların önemine dayanarak insanın Tanrı ve evrenle olan en temel ilişkilerini belirler. Bu ilişkide ideal insanın nasıl olduğunu temele alarak insanın kendisinin karar verdiği, yaratıcı, kendini geliştiren ve aklını kullanan birey olmasını amaçlar” (Bilhan, 1991: 132; Ergün, 2009: 49).

İdealizm, öğretimin öğretmenler ve öğrenciler arasındaki ilişkinin gerekli olduğu fikirlerin anlaşılmasını vurgulamaktadır. Bir dersin temel amacı öğrencilere öğretilen fikirleri anlayabilmeleridir. Genel olarak idealist eğitim, kalıcı gerçeğin peşinde koşarak muhafazakâr eğitim biçimini temsil eder (İşler, 2016: 15). İdealist eğitimde evrensel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı kültür aktarımının temel konu ve derslerin (matematik, felsefe, tarih, edebiyat) önemsendiği felsefi akımdır.

2.5.2. Realizm (Gerçeklik)

Realizmde fiziksel dünya gerçeklik olduğu için insan algısı bilgi edinme aracıdır. Fiziksel dünyadan ayrı başka bir fikir dünyası yoktur. Gerçekçi bir bakış açısına dayanarak eğitim, bireylere toplumdaki refah için gerekli olan tüm bu bilgi ve becerileri verme sorumluluğuna sahiptir. Onları gerçek hayata tanıtmak ve hazırlamak için eğitimin çözümünü öğretmek gerekir. Bireylerin yaşamları boyunca karşılaştıkları sorunlarını, fiziksel varlıklarını ve zihinsel durumlarını geliştirmeleri için onlara fırsat sağlanmalıdır (Guyer, 1987: 51).

İlk kez Aristoteles tarafından gündeme gelen realist eğitimin amacı insanın iyi, güzel, mükemmel gibi yetilere sahip olması ve mutlu olmaktır. Böylece eğitimden beklenen öğrencilerin bir yandan bilişsel olarak yetiştirilmesi diğer yandan insanın en önemli yetisi olan aklını geliştirmesidir. Eğitim, insanların kendilerinde potansiyel

olarak var olan gücün farkına varıp kendilerini ifade edebilecek düzeye gelmelerini sağlar. Böylece eğitim, kendi kimliklerini belirlemelerini ve kendilerinde beklenen rollerin neler olduğu konusunda cesaretlendirilmelerini amaçlar (Gutek, 2021: 51). Bu felsefi düşünceye göre dış dünyanın gerçekliği kişiden bağımsız olarak vardır. Aklın önemsendiği bu düşüncede değerlerin sürekliliği ve nesnelliği söz konusudur. Bilgi, dışarıdan iyi eğitimciler tarafından bireylere verilerek bireyin bilgi birikimine katkı sağlar.

2.5.3. Natüralizm (Doğalcılık/Tabiatçılık)

Eğitim felsefelerinin dayandığı bir diğer felsefi akım natüralizmde bireyin ahlaki gelişim sürecinde gerçekçi davranmasını, gelişim aşamasında yetişkinlik ve ahlaki olgunluk oluşuncaya kadar metafizik öğretilerin öğretilmesinin ertelenmesi gerektiğini önerir. Natüralizmde her varoluş doğaya özgüdür ve doğaüstü gerçekliklerin varlığından söz edilemez. Böylece metafizik ve dinsel alana ilişkin sorunların eğitim ve öğretimde temel alınması gerekli değildir (Bilhan, 1991: 134). Natüralizme göre, doğadan bağımsız bir eğitim olamaz ve birey içinde bulunduğu çevresiyle birlikte ele alınmalıdır. Eğitimde ezber bilgilerin olmaması ve bireylerin aktif olarak bilgilere ulaşması gerektiğini savunur.

2.5.4. Pragmatizm (Yararcılık)

Pragmatizm, teori veya soyut ilkeler kullanmaktan ziyade problemleri pratik bir şekilde düşünmek veya onunla başa çıkmak anlamına gelir. Felsefi düşünce biçimlerinden birisi olan pragmatizme göre kavramların doğruluğu ya da yanlışlığı fayda sağlayıp sağlamamasına göre belirlenmektedir. Eğer bir kavram günlük hayatta faydalı ise doğru olarak kabul edilmektedir. Pragmatizmde bir davranışın değerlendirilmesinde ortaya çıkan sonuç etkili olmaktadır. Bir eylemin sonucunun herkes için fayda sağlaması mümkün olmayacağından evrensel bir faydadan ve ahlaktan söz etmek mümkün olmayacaktır (Bengtson, 1993: 205).

Pragmatist eğitimde bireyin ilgi ve ihtiyaçlarının dikkate alındığı, aktif birey olarak gizil güçlerinin ortaya çıktığı, öğretmenin rehber olduğu ve okul ortamının yaşamın kendisinin olduğu bir anlayış hâkimdir. Yaşamda olan her olay ve olguyu okul ortamında öğrencinin deneyimlemesi sağlanmalıdır. Bu anlayışa göre eğitimin amacı, öğrencinin etkin bir vatandaş olmasını sağlamaktır (Sönmez, 2009: 96; Ergün, 2009: 51; Yazgı, 2019: 26). Böylece eğitimde pragmatizm, bireylerin yetenek ve ilgilerini göz

önünde bulundurarak değişimlere uyum sağlayan, sosyal açıdan verimli, meraklı, kendine güvenen, demokratik ve başarılı bireylerin kendilerine neyin yararlı olduğunun farkına varmasında etkilidir.

2.5.5. Varoluşçuluk (Egzistansiyalizm)

Eğitim felsefelerine kaynaklık eden bir diğer akım varoluşçuluktur. Varoluşçuluk akımı biricik ve tek olan bireylerin hayatlarını anlamak için insan doğasının nasıl olduğunu anlamak gerektiğini savunur. Bu anlayışa göre insan irade ve bilinç sahibidir. Kendinden farklı olan doğada var olmaya çalışmaktadır (Ozmon ve Craver, 1999: 88). Varoluşçuluk “Ben kimim?” sorusuyla ortaya çıkmış ve insanın kendini anlamasına ve anlamlandırmasına sorgulayarak üzerinde düşünmesine yardımcı olmaktadır. Bu anlayışa göre insan kendi özüne ulaşmalı, kendi varlığını sorgulayabilmeli ve geleceğini kendi iradesiyle şekillendirebilmelidir. Önemli olan kişisel gerçeklerdir, dolayısıyla insanı değerli kılan onun kararıdır. Nitekim insanın özgürlüğü de bu felsefi anlayışın en önemli özelliklerindendir (İşler, 2016: 38).

20. Yüzyılda dünyada meydana gelen gelişmeler sonucu insan yaşamının değeri önemsenmiş ve sorumluluğu kişinin kendine bırakılan insan özgürlüğüne inanılmıştır. Büyükdüvenci (1994)’ye göre varoluşçuluğun ortaya çıkmasının nedeni, “insanın kendi varoluşunu ve varoluştan kaynaklanan çelişkilerini tanımlamasıdır.” Böylece varoluşçu felsefenin eğitimdeki amacı, eğitimcilerin rehber olduğu aktif bireylere uygun ortamın sağlanarak bireyin kendi gücünün farkına varmasını sağlamaktır (Keskin, 2013: 56).

2. 6. EĞİTİM FELSEFELERİ

Felsefe, her alanı ilgilendirdiği gibi eğitim alanını da çok yakından ilgilendirir. Eğitim, her toplumda toplumun yetiştirdiği düşünürler ya da filozoflar tarafından farklı şekilde değerlendirilir. Eğitim ile ilgili en eski geleneğin Sokrates öncesi ve sonrası olarak başladığı düşünülse de yaygın olarak Platon’un diyaloglarının baş sorgulayıcısı olan Sokrates ile başladığı öngörülür. Eğitim, o dönemde Sokrates'in diyalektik ve maometik yöntemlerini kullanarak muhataplarına yönelttiği sorularla karşısındakilerin bilgilerini sorgulayıp onların bilgi karmaşasından kurtulmasını sağlamasıyla başlar (Platon, 2006: 97). Antik Yunan’da Sokrates ile başladığı düşünülen sorgulayıcı eğitim etkinliği, eğitimin her sürecinde bireye kazandırılmak istenen bilgi; öğretmen-öğrenci, eğitici-eğitilen gibi öğretme-öğrenmenin her aşamasında günümüzde de etkin şekilde

kullanılan eğitim programlarının girdileri ve çıktıları anlayışının temelini oluşturur. Böylece tüm felsefik ideoloji ve düşünme sistemleri eğitimle ilişkili olduğundan felsefe eğitimde insanın nasıl düşündüğü ya da nasıl düşünmesi gerektiğiyle ilgilenir (Erginer, 2018: 14).

Eğitim, toplumun oluşumu, şekillenmesi ve amaçlarını belirlemede önemli rol oynar. Eğitimin felsefi olarak sorgulanıp eğitim sorunlarına felsefi bir bakış açısı kazandırılmasıyla eğitim felsefesi ortaya çıkmıştır. Böylece felsefe, eğitime ve eğitimin sorunlarına eleştirel bakan, sorgulayan ve düşünme becerilerinin gelişmesine katkı sağlar. Eğitim, felsefenin ele aldığı temel konular (bilgi, varlık ve aksiyoloji vb.) yardımıyla toplumun var olan sosyal ve politik düzenini koruyup bilginin yeniden üretilmesini ve dönüştürülmesini sağlar. Bu anlamda eğitim felsefesi, bir ülkenin eğitim politikaları oluşturulmasında felsefi akımları temel alarak eğitim programlarının oluşturulmasını sağlar (Kocabaş, 2014: 2).

Eğitim felsefesi eğitimin doğru amaçları ve yönlendirici idealleri, kimlerin eğitilmesi gerektiği ya da nasıl eğitilmeleri gerektiği gibi sorunları konu edinir (Kaygısız, 1997: 5). Bu sorulara cevap aramak üzere zaman içerisinde bazı eğitim felsefesi yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda eğitimi etkileyen felsefi akımların programlara kaynaklık eden eğitim felsefelerini açıklamak ve tanımlamak gerekmektedir.

2.6.1. Daimicilik (Perennialism)

İdealizm ve realizm felsefi akımlarından etkilenen daimicilik, uzun yıllar değişmeyen, sonsuz fikirlere ve evrensel gerçeklere odaklanan öğretmen merkezli bir eğitim felsefesidir. Bu eğitim felsefesine göre asıl üzerinde durulması gerekenin daha yaşlı kuşaklardan genç kuşaklara bilgi aktarımı olması gerektiğini savunan öğretmen merkezli bir felsefedir (Kelly, 2010: 34).

Daimicilik eğitim felsefesinde “değişmeyen evrensel bir eğitim, her yerde aynı bilginin kazandırılmasını hedefleyen katı bir program anlayışı, insan zihninin geliştirilip disipline edildiği entelektüel eğitim, insan ruhunun geliştirilmesini önemseyen ve insanda potansiyel olarak var olan yetenekleri etkin hale getirecek aristokratik bir eğitim, kültür aktarımında hayata hazırlayan ve insan doğasına en yakın klasik eserlerle anlatılabileceği bir eğitimi” benimsemektedir (Keskin, 2013: 58). Bu bağlamda daimicilik eğitim felsefesi için iyi bir disiplinin olduğu öğrenme ortamlarında bireylerin

geliştirilmesini teşvik etmeyi amaçlayan, ömür boyu hakikatin peşinde olan, bireylerin anlamalarına yönelik düşünce süreçlerini yönlendirerek takdir edilmelerini sağlayan, muhakeme yeteneğinin gelişiminin önemsendiği bir eğitim felsefesidir.

2.6.2.Esasicilik (Essentializm)

İdealizm ve realizm geleneklerinin daha belirgin olduğu esasicilik, kültüre ve bilgiye önem vererek bilge insan yetiştirilmesi, öğrencilere sistematik ve disiplinli bir şekilde bilginin aktarılması gerektiğini savunur (Sönmez; 2009: 90).

Esasicilik eğitim felsefesinde eğitimin çekirdeğini oluşturan derslerin öğretilmesinin önemi, değişmeyen kesin doğruların kültürel aktarımının sağlanması, kuşaklar arasındaki çatışmaların engellenmesi, öğretmenin eğitimin yürütücüsü olduğu, hedeflenen amaçlar doğrultusunda sıkı bir disiplinle çalışmanın sağlanması, öğrencilerde kalıcı bilgi oluşturulması açısından ezberci eğitime önem verilmesi, öğretimin geleneksel yöntemlerle yapılması ve gerektiğinde öğretmenin cezaya başvurabilmesi anlayışı hâkimdir (Sönmez, 2009: 91).Esasiciliğe göre okul eğitimi uygulamaya yönelik olmalı, öğrencileri toplumun biricik değerli bir üyesi olarak hazırlamalıdır. Öğrenciler açık ve anlaşılır eğitim becerileri hususunda eğitilmelidir (Kaygısız, 1997: 10). Esasicilik, kültürel aktarımın esas olduğu klasik eserlerin öğrenilmesini önemser.

2.6.3. İlerlemecilik (Progressivism)

İlerlemecilik eğitim felsefesi, temelinde değişime açık olmayı, yaşamı deneyimlemeyi, toplum ve bireyde dengeli bir gelişimin sağlanmasını, genel-geçer mutlak bilginin olmayacağını savunur. Temeli pragmatik felsefeye dayanır. Pragmatist felsefenin temel dayanağı değişimdir. Böylece eğitimde de değişim temel alınmadır görüşü hâkimdir.

İlerlemeciliğin temsilcisi olarak bilinen John Dewey'e göre eğitim "dışarıdan zorla yapılan düşünceye karşı bireysel düşüncenin ön planda olduğu, katı ve sert disiplinin yerine özgür bir ortamın sağlanması, öğretmen ve konu merkezli öğretim yerine bunların araç olarak kullanıldığı kalıcı öğrenmelerin sağlandığı, eğitim ortamının hayata hazırlık yapmaktan çok yaşamın kendisinin olduğu bilincinde olarak hayatın sunduğu fırsatları en iyi şekilde değerlendirmek, genel-geçer amaçların temel alınması yerine değişen dünyaya ve değişen dünyayı tanıma ve değişime açık olma"dır (Dewey, 2007: 23).

İlerlemecilik eğitim felsefesinin temelinde, eğitimin sürekli değişim ve gelişim içinde olduğu, bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarının temele alındığı, bireyin merkeze alındığı, bireyin aktif olduğu bir anlayış vardır (Gutek, 2021: 11). Bu eğitim felsefesi, öğretme-öğrenme sürecinde bireylerin yaşamı temele alarak değişime açık, hoşgörülü, kendini sürekli yenileyen, demokratik, yaparak yaşayarak öğrenen bireylerin yetiştirilmesini savunur. İlerlemecilikte yeni fikirleri ortaya koymak için bireylere gerekli demokratik ortamın sağlanması ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi hedefi vardır. Öğrenci, fiziksel ve kültürel anlamdaki tecrübesiyle ilişki kuran problem çözücü ve düşündürür. Etkili eğiticiler, öğrencilerin öğrenerek öğrenmelerini sağlar (Topses, 1982: 68; Yılmaz, 2013: 15; Sönmez, 2009: 99).

2.6.4. Yeniden Kurmacılık (Reconstructionism)

İlerlemeciliğin devamı niteliğinde olan yeniden kurmacılık eğitim felsefesinin temeli pragmatizm felsefi akımına dayanır. Yeniden kurmacılık eğitim felsefesinin temsilcisi ilerlemecilikte olduğu gibi John Dewey'dir. Bu eğitim felsefesinin amacı toplumun yeniden düzenlenerek toplumsal yenilemenin oluşturulmasıdır.

Eğitime yaklaşımları bakımından yeniden kurmacılar, öğrencilerin daha fazla öğrendiğine, daha uzun süre hatırladığına ve bir şey söylenmekten ziyade deneyimle öğrendiklerinde öğrenilenleri yeni durumlara daha iyi uyguladıklarını düşünmektedir. Bu anlayışta öğretmen, bir bilgi dağıtıcısı olmak yerine öğrencilerin öğrenmelerini yönlendiren bir kaynak ya da araştırma projesi yöneticisi rolündedir. Öğretmen, öğrencilerle iletişimi sürdürme, problemleri tespit etme, hipotezleri anlama, veri bulma, uygun sonuçlar çıkarma ve etkili eylemleri seçmeye yardımcı olur (DeVries ve Kohlberg, 1987: 18).

2. 7. SOSYAL BİLGİLERİN TANIMI

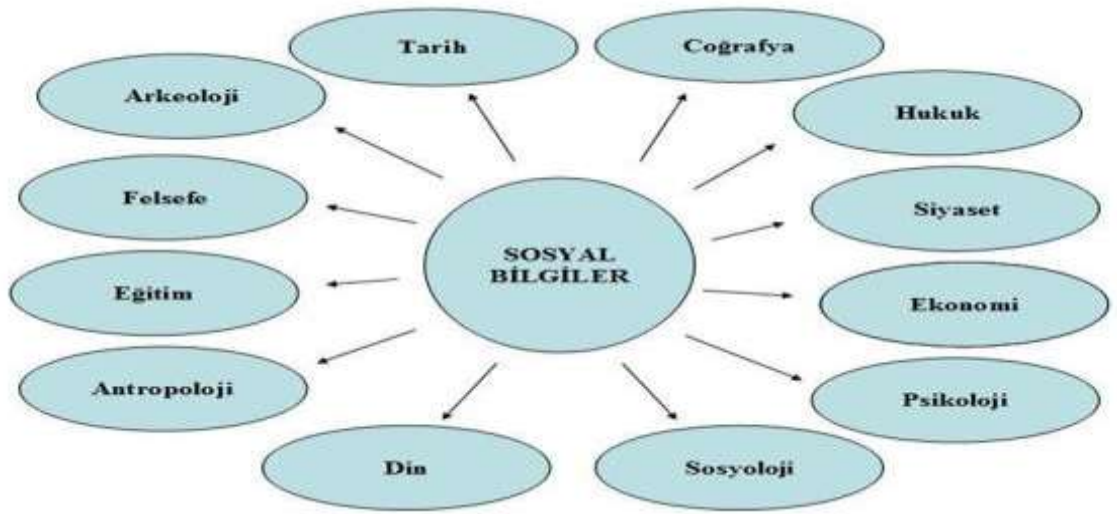
Yaşadığımız yüzyıldaki arz talep dengesindeki değişimler, insanların beklentileri yeni anlayışların ve yeni modellerin ortaya çıkmasını gerektirmiştir. Değişen dünyayla birlikte insan gereksinimlerindeki artış ve farklılıklar her alanda olduğu gibi sosyal bilgiler alanında da gelişmelere yol açmıştır. Bu anlamda sosyal bilgiler, toplumdaki ve dünyadaki gelişmeleri takip eden ve toplumsal sorunlara çözüm üretme becerisine sahip bireyler yetiştirmeyi hedefler (Preston, 1974: 3).

Sosyal bilgiler ile ilgili birçok tanımlama yapılmasına rağmen sosyal bilim uzmanlarınca üzerinde uzlaşa sağlanan tek bir tanımın yapılması çok güçtür (Doğanay, 2003: 16).1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre sosyal bilgiler;

“öğrencilerin vatanını ve milletini seven, hak ve sorumluluklarının farkında olan, demokratik laik, çağdaş ve milli değerleri yaşatmaya istekli, hukukun üstünlüğünü kavramış, milli bilince sahip insan çevre arasındaki etkileşimleri kavrayabilen, doğal kaynakların farkında olan ve onları koruyan, eleştirel düşünme becerisine sahip, milli ekonominin farkında olan ve gelişmesini destekleyen, nesne olay ve olgular arasındaki ilişkileri algılayabilen, sorgulama yeteneğine sahip, toplumsal yaşamı etkileyen bilim ve teknolojik gelişmelerin farkında olan ve onlara etkili kullanabilen, bilimsel düşünme becerilerine sahip, bilgiye ulaşabilen ve kullanabilen, temel iletişim becerileri gelişmiş, bireysel ve toplumsal sorunları fark ederek onları çözebilen, insan hakları egemenlik ve demokrasi gibi kavramların öneminin farkında olarak bunları yaşatabilen, milli maddi ve manevi değerlerle evrensel değerleri gelişmiş, ülkeyi ve dünyayı ilgilendiren konularla ilgili, özgür, ilgi ve yeteneklerin farkında olan bireyler olarak yetiştirilmesini sağlamaktır. Bununla birlikte sosyal bilgiler içerisinde adalet, estetik, bağımsızlık, sorumluluk, duyarlılık, bilimsellik, vatanseverlik, yardımseverlik, eşitlik, barış, sevgi, dürüstlük, dayanışma, çalışkanlık ve aile birliğine önem verme gibi değerler ön plandadır” (MEB, 2018).

Sosyal bilgiler, toplum yaşamını düzenleyerek toplumun gerçeklerini kanıtlamaya dayanan, bireylerin amacına uygun belirli yeterlilikleri kazandırmak amacıyla birçok disiplinden yararlanan bir çalışma alanıdır. Bu anlamda sosyal bilgiler “sosyal bilimlerden yararlanılarak belirlenen bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere pedagojik amaçların basitleştirilmiş şekilde kazandırılmasıdır” (Öztürk ve Otluoğlu, 2014:2).

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler zamanla “tek boyutlu bir yapıdan disiplinler arası bir anlayışa doğru kayarak sosyal bilgilerin etkin vatandaşlık amacına ulaşma çabasını gerçekleştirmek için sosyal bilimlerden seçilmiş birçok alt disiplininin bir araya getirilerek bütünleştirilmiş yeni bir program oluşturulmuş halidir” (Ciritci, 2012: 3). Sosyal bilgiler disiplinlerarası bir alan olduğu ve her bir disiplinin kendi amacı doğrultusunda sosyal bilgiler öğretimine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Şekil 1:Sosyal Bilgiler Dersinin Diğer Disiplinlerle İlişkisi (Öztürk ve Dilek, 2005: 21).

Şekil 1’de gösterildiği gibi sosyal bilgilerin ilişkili olduğu birçok disiplin vardır. Sosyal bilgiler, birçok disiplinden faydalanarak bir araya gelmiş bir derstir. Her bir disiplinin kendi özellikleri doğrultusunda sosyal bilgilerin içinde yansıttığı bireye kazandırmaya hedeflediği kazanımları vardır. Böylece sosyal bilgiler, bireye çok boyutlu bir şekilde yaklaşarak bireyin gelişimine katkıda bulunur.

2. 8. SOSYAL BİLGİLER VE FELSEFE İLİŞKİSİ

Sosyal bilgilerin ilişkili olduğu en önemli disiplinlerden biri felsefedir. Felsefe, tüm bilimleri etkileyen aynı zamanda tüm bilimlerden etkilenen bir disiplindir. Felsefe varlığı ve varlığın bilgisini sorgulayarak varlığın bilgisine ulaşmaya çalışır. Böylece doğa, insan, iyi ve güzel vb. konularda tam ve bütün olarak varlığın bilgisine sahip olmayı amaçlar (Höffe, 2014: 14).

Sosyal bilgiler öğretimi, bireylerin toplum içindeki durumlarının nasıl olması gerektiği üzerinde durur. Bunu sorgularken sosyal bilimlerin felsefesinden yararlanır. Sosyal bilgiler, sosyal bilim felsefesine göre “bireylerin kendi bireysel çerçevelerini toplum içindeki konumunun nasıl olması gerektiğini sorgular” (Fay, 2017: 12).

Sosyal bilgiler ile felsefenin birbiriyle ilişkisi düşünüldüğünde birçok alanda birbirini etkilediklerine ve felsefenin sosyal bilgilere temel olduğu durumlara rastlanabilmektedir. Sosyal bilgiler, “bireyin içinde bulunduğu toplum, kültür, değerlerle birlikte birçok şeyi kapsamaktadır. Bu bireylerin sahip olduğu kendi öznel yanıyla ilgilidir. Bu nedenle bireylerin öğretiminin ne şekilde ve nasıl olması gerektiği

üzerinde durulmalıdır” (Hamarat, 2014: 129). Buna göre sosyal bilgiler programlarının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında temel alınan eğitim felsefelerinin durumu dikkate alınmalıdır.

Felsefenin uygulama alanı tüm dersler içinde en çok sosyal bilgiler dersinin amaçlarıyla uyumlu olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler ile felsefe arasındaki uyum, sosyal bilgiler ders içeriklerinde, ülkelerin eğitim sistemi ve politikalarını etkilemesinde, sosyal bilgiler programlarının hazırlanmasında programların benimsendiği eğitim felsefelerinin belirlenmesinde görülür (Keskin, 2013: 68). Felsefe varlığa bir bütün olarak bakması yönüyle sosyal bilgiler dersinin amaçlarıyla uyum göstermektedir.

Felsefe tarihine bakıldığında her bir düşünürün insana ve hayata bakış açısı birbirinden farklı olsa da birbirlerinden etkilendikleri görülmektedir. Filozofların birbirlerinden farklı düşüncelerinin olmasında içinde bulundukları toplumun ve kültürlerin büyük etkisi vardır. Böylece farklı kültürler kendinden sonraki kültürleri etkileyerek birbirine aktarmaktadır. Bu anlamda felsefe, bir kültür aktarımı olarak da tanımlanabilir. Kültürün yeni nesle aktarılması sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biri olduğu için doğal olarak felsefenin sosyal bilgilerle yakın ilişkisinden bahsedilebilir.

Sosyal bilgiler öğretimi, vatandaşlık eğitimi açısından ele alındığında felsefenin “ideal insan nasıl olmalıdır?” sorusuna verilecek cevaba “iyi vatandaş, sorumluluk sahibi, ülkenin faydasını düşünüp bunun için çalışan kişi” tanımlamasında sosyal bilgilerin amaçlarıyla ilişkili olduğu sosyal bilgilerin insan ile ilgili her toplumsal olayı ve olguyu disiplinler arası ilişkilendirerek anlamlandırdığı görülür.

Sosyal bilgiler felsefe arasındaki benzer yönlerden biri de bireylerin değerler, beceriler ve ahlaki gelişimi bağlamındaki ilişkisidir. Felsefe “varlığı bütün olarak ele almasının yanında güzeli aramak, iyiyi yapmak ve iyiye ulaşma çabasındandır” (Gökalp, 2006: 5). Felsefe, bireyin içinde yaşadığı toplumda sadece görünenler dünyası olarak değil aynı zamanda değerlerin varlığı bilincine ulaşmasını sağlar. Böylece felsefe bireyin içinde yaşamış olduğu toplumdan, yaşadığı çağın gerekliliklerinden bağımsız olarak yaşanmamasını savunur. Değişen dünyaya göre değerlerin değişimi de kaçınılmazdır. Böylece sosyal bilgiler öğretimi de bu anlamda değerlerin aktarımından felsefi sorgulamadan yararlanır (Günay, 2010: 163).

Bu bağlamda sosyal bilgiler ile felsefe iç içe olan, birbirinden ayrı görülmeyecek şekilde sıkı ilişkileri olan iki disiplindir. Sosyal bilgiler, bilginin farklı şekillerde yorumlanması, araştırılması, kavranması ve öz eleştiri yapılabilmesini amaçlar. Böylece sosyal bilgiler belli yargıları savunmayan olguların sorgulanmasında felsefe disiplinini temel alır (Çakmak ve Kara, 2019: 82). Sosyal bilgiler öğretimi, değişen ve gelişen dünya düzeninde sosyal, kültürel, ekonomi alanındaki değişimleri takip eden, bireyin içinde bulunduğu toplumda meydana gelen problemlere karşı duyarlılık geliştiren ve bilgiyi dönüştürebilen bireylerin yetişmesini amaçlar.

2. 9. SOSYAL BİLGİLERİ ÖĞRETİMİ

Küreselleşen dünyayla birlikte yeni gelişmeler ve ihtiyaçlar söz konusu olmuştur. İnsanlar teknoloji karşısında varlığını devam ettirebilmek için yeni roller ve görevler edinme gereksinimi duyar. Sosyal bilgiler öğretimi, “toplumsal yaşama uyum sağlama açısından güçlüklerle karşılaşan bireylerin toplum içindeki kişi, grup ve kurumlarla bir arada birlikte yaşamasına katkıda bulunarak oldukça ehemmiyetli bir rol üstlenir” (Ersoy, 2021: 98). Sosyal bilgilerin başlangıcı tam olarak bilinmemekle birlikte toplumla ilişkili insanlığın ilk doğuşundan itibaren başladığı söylenebilir (Tay, 2013: 13). Fakat sistemli olarak ilk kez çok farklı ve karmaşık toplum yapısına sahip olan Amerika vatandaşlığını kuvvetlendirmek amacıyla ortaya çıkan sosyal bilgiler vatandaşlığın niteliklerinin neler olduğunu beşerî ve sosyal bilimlerin bütünleştirilmesiyle çalışma alanı bulan bir disiplindir (Mathison, Ross ve Vinson, 2006: 105).

Sonuç olarak; sosyal bilgilerin iyi vatandaş yetiştirilmesinde anlatılmak istenen, bireyin topluma fayda sağlayan erdemli, kendini bilen, ekonomik sosyal ve psikolojik olarak bağımsız ve hem kendisi hem de toplum adına sorunlara mantık ve akıl çerçevesinde kalıcı ve kesin çözüm üretebilen, doğru karar verebilen, bilim ve teknolojiye hâkim olarak dünyadaki gelişmeler hakkında bilgi sahibi olan birey demektir (Şimşek, 2016: 155). Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretiminin toplumla iç içe toplumun sorunlarına duyarlı bireylerin yetiştirilmesi amacıyla düzenli ve sistemli bir şekilde verilmesi önemlidir.

2. 10. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDEKİ TEMEL YAKLAŞIMLAR

Sosyal bilgiler öğretimi davranışçı yaklaşımların ötesinde bilginin değerinin anlaşıldığı, bireyin tecrübeleriyle bilgiyi kullanabilme yetisini keşfettiği, bireyin yaşama etkin katılım sağladığı, doğru kararlar alabilen, süreç içerisinde sorunlarını çözebilecek ve kendini geliştirebilecek yapılandırmacı yaklaşımı benimsemelidir (Çalışkan ve Uzunkol, 2021: 13). İnsan gelişimini bütüncül önemine değinen sosyal bilgiler dersi öğretim programında bireyin hem iyi vatandaş olması hem de manevi değerlerle duygu, düşünce ve davranış ile becerilerinde bir bütünlük taşımasını amaçlamaktadır (Miller, 2005: 36)

Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretimi üç temel yaklaşımı ele alır.

2.10.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler

Bu yaklaşımın temel amacı, bireye doğru kabul edilen bilgi, beceri ve değerlerin ve kültürel mirasın aktarılmasını sağlamak ve iyi vatandaş olmanın özelliklerini kazandırmaktır. Kültürel mirasın aktarılması ile geçmişteki bilgi, değer ve inançlar öğrencilere kazandırılırken hazırlanan ders içerikleri eğitim kurumlarında öğretmen merkezli öğretim yöntemleri ile gerçekleştirilir (Çalışkan ve Uzunkol, 2021: 13).

Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgilerin ana hedefi, bireylerin kültürel aktarımı gerçekleştirerek toplumsal kurum, değer ve inançların anlaşılmasını sağlamak ve kültürün gelecek nesillere aktarımını sağlamaktır (Çetin ve Tuncel, 2013: 251).

2.10.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler

Bu yaklaşımda sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin farklı alanlarından yararlanarak bireylerin bilgi toplama, anlama, yorumlama süreçlerinin öğrenilmesine katkıda bulunur. Sosyal bilgiler, temel aldığı sosyal bilim disiplinleri aracılığıyla dersin öğretim içeriklerinin oluşturulmasında, öğrenme alanları/konuların ve ünitelerin belirlenmesinde, beceri ve değerlerin kazandırılmasında sosyal bilimlerin bu çoklu anlayışından yararlanmaktadır. Böylece sosyal bilgiler değişen dünyanın şartlarına uyum sağlaması ve kendini devamlı yenilemesi açısından bu alanlara ihtiyaç duyar (Yalçın, 2016: 152). Bu anlayışla oluşturulan sosyal bilgiler öğretiminde hedef bireylerin toplumsal hayatta karşılaştıkları sorunlara karşı daha duyarlı ve sorunlara farklı bakış açılarıyla çözen birey olmalarına katkıda bulunmaktır.

2.10.3. Yansıtıcı İnceleme Yaklaşımı Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgilerin üçüncü yaklaşımı inceleme olarak sosyal bilgiler, kendisinin alt disiplinlerinden yararlanarak içerik ve öğrenme yaşantılarıyla bireyleri konu edinen yaklaşımdır. Bu yaklaşımda “araştırma-incelemeye dayalı öğretim stratejisi kullanılarak öğrencilere zihinsel aktif katılım sağlanmaktadır. Bu yaklaşımda süreç içinde öğrencilerin gerçek yaşamla karşılaşarak problem çözme becerilerinin geliştirilmesine olanak tanınmaktadır” (Barth ve Demirtaş, 1997: 10; Öztürk, 2009: 6; Doğanay, 2003: 25).

2. 11. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN TEMEL AMAÇLARI

Küresel anlamda içinde bulunduğumuz değişim karşısında insanoğlunun durdurulamaz yaratıcılığını gerçekleştirme isteği de buna paralel olarak değişmektedir. Böylece insanların sürekli değişen bu isteklerine cevap verebilecek ve gelişimine katkıda bulunacak eğitim programlarının da güncelliğini koruması zorunlu bir hal almaktadır. NCSS (2022),’e göre Sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterliliğini teşvik etmek için sosyal bilimler ve beşerî bilimlerin entegre çalışma alanıdır. Antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlerden ve beşerî bilimlerin uygun içeriklerinin yanı sıra matematik ve doğa bilimlerinden yararlanan koordineli ve sistematik bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin birincil amacı, gençlerin birbirine bağımlı bir dünyada kültürel olarak çeşitli, demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararı için bilinçli ve mantıklı kararlar verme yeteneğini geliştirmelerine yardımcı olmaktır.

Sosyal bilgiler için önemli bir kurum olan NCSS’nin (National Council for the Social Studies) belirlediği bu vizyon birçok ülkenin vatandaşlık eğitiminde yansımalarını bulmaktadır. Bu amaçlar, temel aldığı eğitim politikalarına göre ulusal amaçlar göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenebilmektedir. Sosyal bilgiler öğretiminin ülke düzeyindeki amaçları o ülkenin eğitim siyasetini oluşturan ilkeler ve hedefler doğrultusunda meydana getirilmiştir (Öztürk, 2009: 8). Türk Milli Eğitim Sisteminin genel amaçları doğrultusunda sosyal bilgiler öğretim programlarının da amaçları belirlenmiştir.

"1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi’nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır" (mufredat.meb.gov.tr).

Programların uygulama aşamasında amaçlara uygun, bireylere kazandırılması gereken kazanımlar hazırlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretimi hem Türk toplumunun refahı sağlamak hem de ülkenin millî birlik ve bütünlüğünün sağlanmasında etkin rol alır. Bu dersin özel amaçlarında doğrudan etkin vatandaş yetiştirme sorumluluğu yer almaktadır.

2. 12. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNİN GENEL YAPISI

Sosyal bilgiler, çağın gerekleri doğrultusunda diğer derslerin öğretim programlarında olduğu gibi ihtiyaç duyulduğunda güncellenmektedir. 1998 yılına kadar davranışçı eğitim sisteminin izlerinin görüldüğü bu dersin öğretiminde 2005 yılında yapılan değişiklikle bireyin bilginin değerini deneyimleyerek yaşama etkin katılımı doğru karar vermesi, sorun çözme becerilerini kazanması sağlayan yapılandırmacı anlayış benimsenmiştir (Özdemir, 2015: 20). Buna göre sosyal bilgiler öğretimi,

“demokratik değerler benimsenerek toplum içindeki bireyin varlığını sürdürdüğü sosyal yapıya uyum sağlayarak kazanmış olduğu bilgileri yaşama geçirebilecek donanımına sahip olmayı amaçlar” (Yeşildal, 2020: 21). Sosyal bilgiler öğretimi bireye kazandırmayı istediği hedeflere ulaşmak için sistemli bir yol izler. Beceriler, kavramlar, değerler ve öğrenme alanları sosyal bilgiler öğretim programının temel unsurlarıdır.

2.12.1. Beceriler

Beceri, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir (MEB, 2005). Sosyal bilgiler öğretim programında temel alınan beceriler alt başlığında; bilginin bireylere kazandırılması ve bilgiyi kullanabilme becerilerinin öğretimi yer almaktadır. Böylece öğrenci bilgiyi sadece alan değil anlamlandırarak kullanabilen kişi de olacaktır.

Tablo 1: 1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Beceriler

1998	2005	2017
-	Eleştirel Düşünme	Eleştirel Düşünme
	Yaratıcı Düşünme	Yenilikçi Düşünme
	İletişim	İletişim
	Araştırma	Araştırma
	Problem çözme	Problem çözme
	Karar verme	Karar verme
	Bilgi teknolojilerini kullanma	Dijital okuryazarlık
	Girişimcilik	Girişimcilik
	Türkçeyi doğru ve etkili Kullanma	Türkçeyi doğru ve etkili kullanma
	Gözlem	Gözlem
	Mekânı algılama	Mekânı algılama
	Zaman ve kronolojiyi algılama	Zaman ve kronolojiyi algılama
	Değişim ve sürekliliği algılama	Değişim ve sürekliliği algılama
	Sosyal Katılım	Sosyal katılım
	Empati	Empati
	-	Çevre okuryazarlığı
	-	Finans okuryazarlığı
	-	Harita okuryazarlığı
	-	İş birliği
	-	Kalıp yargıyı ve ön yargıyı fark etme
	-	Kanıt kullanma
	-	Konum analizi
	-	Medya okuryazarlığı
	-	Öz denetim
	-	Politik okuryazarlık
	-	Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama

Tablo 1 incelendiğinde 1998 sosyal bilgiler dersi öğretim programında becerilere yer verilmediği görülmektedir. 2005 yılında yapılandırmacı eğitim anlayışının programlara yansımalarıyla birlikte öğretim programında becerilere yer vermeye başlanmış diğer derslerde ortak olarak yer alan becerilerin dışında gözlem, mekân algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım ve empati becerilerine yer verilmiştir. 2017 yılında güncellenerek uygulamaya konulan öğretim programında 2005 yılı öğretim programındaki becerilere ek olarak çevre okuryazarlığı, finans okuryazarlığı, harita okuryazarlığı, iş birliği, kalıp yargıyı ve ön yargıyı fark etme, kanıt kullanma, konum analizi, medya okuryazarlığı, öz denetim, politik okuryazarlık, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama becerilerinin eklendiği görülmektedir.

2.12.2. Kavramlar

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının önemli öğelerinden biri de kavramlardır. Programda önemli bir yer tutan kavram nesnelerin ya da olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım, tek bir nesnenin ya da bir nesneler sınıfının genel kavram özünü belirleyen birbirleriyle bağlantılı niteliklerinin ya da özel belirtilerin bir sözcükle düşünülmüş birleşim(Akarsu, 2007:114) şeklinde ifade edilmektedir.

Sosyal bilgiler dersinde bilgi karmaşasını ortadan kaldırmak için kavramların kullanılmasıyla öğrencinin zihinsel etkinlikler oluşturması ve anlamlı öğreniminin gerçekleştirilmesi sağlanır (Ata, 2011: 39). Sosyal bilgiler dersinde her öğretim programında kavramların ele alış durumu farklılık gösterilmekle birlikte birçok kavram değerler ile ilişkilendirilerek verilmektedir.

Tablo 2: 1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Kavramlar

1998	2005	2005	2005	2017
-	Afet	İhracat	Tasarruf	-
	Aile	İkinci elden kaynak	Teknoloji	
	Akrabalık	İklim	Temel hak ve özgürlükler	

	Anayasa	İletişim	Teşkilât	
	Bağımsızlık	İsraf	Ticaret	
	Barış	İstek ve ihtiyaçlar	Tören	
	Benzerlik ve farklılık	İş bölümü	Turizm	
	Beşerî ortam	İşsizlik	Tüketim	
	Bildirge (Beyanname)	İthalât	Ulaşım	
	Bilim	Kamu	Ücret	
	Birey	Kamuoyu	Üretim	
	Birinci elden kaynak	Kanıt	Ürün	
	Bölge	Kâşif	Vakıf	
	Bütçe	Katılım	Vatan	
	Cumhuriyet	Kaynak	Vergi	
	Çevre	Kentleşme	Verimlilik	
	Çevre kirliliği	Keşif	Yargı	
	Dağıtım	Kıta	Yasa	
	Dayanışma	Kimlik	Yasama	
	Davranış	Kronoloji	Yatırım	
	Değer	Kurum	Yer	
	Değişim ve süreklilik	Kültür	Yerleşme	
	Demokrasi	Kültürel öge	Yön	
	Devlet	Lâiklik	Yönetim	
	Dil	Liderlik	Yurttaşlık	
	Din	Medya	Yüzyıl	
	Doğal kaynaklar	Meslek		
	Doğal ortam	Millet		
	Duygu	Millî egemenlik		
	Düşünce	Millî kültür		
	Egemenlik	Nedensellik		
	Ekonomi	Nüfus		
	Ekonomik faaliyet	Olgu		
	Emek	Ortak miras		
	Enerji	Özgürlük		
	Etkin yurttaş	Para		
	Gelenek	Pazar		
	Gelir ve gider	Rol		
	Girişimci	Saltanat		
	Giyim	Sanat		
	Göç	Savaş		
	Grup	Seçim		
	Güç	Sivil Toplum Kuruluşu		
	Haberleşme	Sorumluluk		
	Hava durumu	Sosyal etkileşim		
	Hava olayı	Sosyal örgüt		
	Hoşgörü	Sözleşme		
		Şehirleşme		

Tablo 2 incelendiğinde 1998 sosyal bilgiler dersi öğretim programında kavramlara ayrı bir başlık altında yer verilmediği görülmektedir. 2005 yılında güncellenerek uygulamaya konulan öğretim programında toplamda 121 kavrama yer verildiği görülmektedir. Programda sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu kavramları hangi düzeyde (giriş-geliştirme-pekiştirme) öğreteceğine dair ayrıntılı bilgilendirme de ayrıca yapılmıştır. 2017 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğretmenlere herhangi bir kavram listesi veya kavramların hangi düzeylerde öğreteceğine dair bir ayrıntıya yer verilmemiştir.

2.12.3. Değerler

Değerler, insan varlığının gelişimi sürecinde insanı yönlendirmede etkili olan insanın hayatının şekillenmesinde yol gösterici özelliği olan ve davranışların açıklanmasında büyük öneme sahip olan bir olgudur.

Bireyler ya da gruplar tarafından atfedilen çoğunluk tarafından kabul gören, beğenilen ve istenilen şeyler değer olarak tanımlanabilir. Bireylerin hayatlarına yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden toplumsal normları ve kuralları oluşturan denetim aracı olarak ifade edilebilir (Ulusoy ve Arslan, 2016:3; Doğanay, 2012: 227; Coşkun, 2014: 113). Değerlerin gelişimde etkili olan kurumlar arasında aile, okul, toplum ve kitle iletişim araçları yer almaktadır. Okullarda öğretim programları aracılığıyla derse ait değerlerin öğrencilere aktarılması amaçlanmaktadır. Sosyal bilgiler dersi değerlerin öğretiminde ve içselleştirilmesinde ön plana çıkan derslerin başında yer almaktadır.

Tablo 3: 1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler

1998	2005	2017
-	Adil olma	Aile birliğine önem verme
	Aile birliğine önem verme	Adalet
	Bağımsızlık	Bağımsızlık
	Barış	Barış
	Bilimsellik	Bilimsellik
	Çalışkanlık	Çalışkanlık
	Dayanışma	Dayanışma
	Duyarlılık	Duyarlılık
	Dürüstlük	Dürüstlük
	Estetik	Estetik
	Hoşgörü	Eşitlik
	Misafirperverlik	Özgürlük
	Özgürlük	Saygı

	Sağlıklı olmaya önem verme	Sevgi
	Saygı	Sorumluluk
	Sevgi	Tasarruf
	Sorumluluk	Vatanseverlik
	Temizlik	Yardımseverlik
	Vatanseverlik	
	Yardımseverlik	

Tablo 3 incelendiğinde 1998 sosyal bilgiler dersi öğretim programında değerlere yer verilmediği görülmektedir. 2005 yılında güncellenerek uygulamaya konulan sosyal bilgiler dersi öğretim programında ise 20 değere yer verildiği görülmektedir. 2017 yılında uygulamaya konulan yeni programla birlikte 2005 öğretim programında yer alan “adil olma” değeri yerine “adalet” değerine yer verildiği bunun yanında “eşitlik ve tasarruf” değerlerinin öğretim programına eklendiği görülmektedir. Önceki öğretim programında yer alan “hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme ve temizlik” değerlerine programda yer verilmediği görülmektedir.

2.12.4. Öğrenme Alanları

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında insanı ilgilendiren alanlara bütüncül yaklaşarak, insanla ilişkili olan tüm alt disiplinleri aynı çatı altında bütünleştirmek kaydıyla “öğrenme alanları” terimi uygun görülmüştür. Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili beceri, tema ve kavramların bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden bir yapı olarak ifade edilmektedir (Ata, 2011: 37; Özdemir, 2012: 24).

Öğrenme alanları, program geliştirme uzmanları ile ders kitaplarını hazırlayanlara kolaylık sağladığı kadar öğrencilerin temel özellikleri dikkate alınarak ünitelerin ve konuların içeriğinin meydana gelmesinde etkin rol alır (Aydın ve Eyecisoy, 2014:42). Böylece öğrenme alanlarının amacı, bireylerin çoklu düşünme becerileriyle kazandıkları bilgileri yaşama yakınlık ilkesi doğrultusunda hayatta uygulayabilme imkânı sağlamalarıdır.

Tablo 4: 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Öğrenme Alanları

2005	2017
Birey ve Toplum	Birey ve Toplum
Kültür ve Miras	Kültür ve Miras
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Zaman, Süreklilik ve Değişim	-

Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Etkin Vatandaşlık
Güç, Yönetim ve Toplum	
Küresel Bağlantılar	Küresel Bağlantılar

Tablo 4 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretiminin temel unsurlarından biri olan öğrenme alanlarına ilk defa 2005 yılında uygulamaya konulan öğretim programıyla yer verildiği görülmektedir. 2005 öğretim programında yer alan “Zaman Süreklilik ve Değişim” öğrenme alanına 2017sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer verilmediği görülmektedir. 2005 öğretim programında “Güç, Yönetim ve Toplum” ve “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanlarının birleştirilmesiyle bu iki öğrenme alanı yerine 2017 öğretim programında “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanına yer verildiği görülmektedir.

2.12.5.Kazanımlar

Sosyal bilgiler dersi öğretimi programında yıllar içinde yapılan değişikliklerle daha önce (1998 ve öncesi) hedeflere ve bu hedeflerle ilişkili ulaşılması istenen davranışlara yer verilirken 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programıyla kazanımlar öğretim programlarında yerini almaya başlamıştır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında kazanım, “öğretme-öğrenme sürecinde programlanmış ve sistemli hale getirilmiş yaşantılar yoluyla bireye kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve tutumlar” (MEB, 2005). Şeklinde ifade edilmektedir.

Tablo 5: 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Kazanımlar

Sınıf Düzeyi	2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı					2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı			
		4	5	6	7	4	5	6	7
	Birey ve Toplum	6	4	6	6	5	4	5	4
	Kültür ve Miras	6	6	9	8	4	5	6	5
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	8	7	7	5	6	5	4	4
	Üretim Dağıtım Tüketim	7	7	6	6	5	6	6	6
	Bilim Teknoloji ve Toplum	6	6	5	5	5	5	4	4
	Güç Yönetim ve Toplum	4	5	5	5	-	-	-	-
	Gruplar	5	5	-	-	-	-	-	-

Öğrenme Alanları	Kurumlar ve Sosyal Örgütler								
	Zaman Süreklilik ve Değişim	-	-	-	-	-	-	-	-
	Etkin Vatandaşlık	-	-	-	-	4	4	6	5
	Küresel Bağlantılar	4	6	5	4	4	5	4	4
	Toplam	46	46	43	39	33	34	35	32
Genel Toplam		174				134			

Tablo 5 incelendiğinde 2005 programında 9 öğrenme alanı içinde 174 kazanım yer aldığı görülmektedir. 2017sosyal bilgiler dersi öğretim programında ise 7 öğrenme alanı içinde toplamda 134 kazanıma yer verildiği görülmektedir. Her iki öğretim programı arasında kazanımlarda görülen bu değişim 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan Güç, Yönetim ve Toplum, Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler ve Zaman Süreklilik ve Değişim öğrenme alanlarına 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer verilmemesidir.

2. 13. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Program, işe koşmak, çalıştırmak, izlenecek yol gibi anlamlarının yanında ve değişik işlevleri olan dersler ya da konular anlamına da gelmektedir (Pinar, 2004: 19). Gelişimsel ve psikolojik yapıları ile sosyal ve kültürel yapıların bireylere kazandırılması hedeflenen davranışların nasıl bir bilgi içeriğinin kullanılacağını, nasıl değerlendirileceği ile ilgili durumları belirten yapılar olarak tanımlanan programlar belirlenen hedeflere göre hiyerarşik bir düzen içinde hazırlanır. Programlar eğitim programları, öğretim programları ve ders programları olarak üç türe ayrılır. Eğitim programları, geniş kapsamlı olarak her öğretim kademesindeki tüm derslerin bir arada olduğu, öğretim programları, öğretim kademesindeki her bir dersin ayrılan yapısını, ders programı ise sadece bir ders için bir eğitim öğretim yılı içerisinde işlenecek herhangi bir dersin yapısını ele alır (Erginer, 2018: 8).

Sosyal bilgiler dersi programı, değişen dünyanın ihtiyaçlarına binaen sosyal ve beşerî bilimlerin bütüncül yaklaşımıyla bilginin üretilmesini, sunulmasını ve değerlendirilmesi ile okullarda uygulama alanı bulan bir derstir.

Tanzimat dönemi ile ilkokullarda okutulmuş okutulan dersler tarih ve coğrafya temelli olmuştur. Bu dönemde toplumun içinde bulunduğu siyasi ve sosyal ortamdan etkilenecek özellikle Batının etkisi ile ülkeye giren “hürriyet, özgürlük ve vatandaşlık” kavramları ile nitelikli yurttaş yetiştirme amacı taşımıştır. Cumhuriyet dönemine kadar bu siyasal ve sosyal yapının bakış açısının hâkim olduğu sosyal bilgiler dersi tarih ve coğrafya derslerine ek olarak genişletilerek daha kapsamlı hale getirilmiştir. Böylece toplumun politik yapısına uygun yeni programlar geliştirilmiştir (Özdemir, 2015: 18).

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte çeşitli yıllarda (1924, 1926, 1936, 1948, 1962, 1970, 1993, 1998, 2005 ve 2017) ihtiyaçlar doğrultusunda programlarda düzenlenmeye gidilmiş ve mihver dersler içinde okutulan sosyal bilgiler öğretimi yeniden tasarlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretimi programları ilkeleri doğrultusunda ilköğretimin farklı kademelerinde farklı hedef-içerik düzenlemeleri ile haftalık ders süreleri şeklinde uygulanmaya başlanmıştır. 1997 yılı itibarıyla başlayan sekiz yıllık zorunlu ve aynı zamanda kesintisiz eğitimin ilköğretimde uygulamasıyla MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın yayımlandığı karar ile Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri sosyal bilgiler dersi olarak okutulmaya başlanmıştır (MEB, 1998; Meydan, 2013: 159; Turan: 2016: 259).

Sosyal bilgiler öğretimi, 1998 tarihinde kesintisiz sekiz yıllık eğitim kapsamında yeniden düzenlenerek programın hedefleri doğrultusunda ortaokulları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Akyüz, 2008 Akt. Yalçın, 2016: 56). 1998 tarihli öğretim programı 2005 yılında 4.- 7. sınıflar düzeyinde ele alınarak program çok boyutlu bir şekilde kapsamı genişletilmiş içeriklerle güncellenmiştir (Bilgili, 2006: 30). Bilimsel gelişmelerle birlikte alanda uygulanan programlarda farklı ihtiyaçlar ve karşılaşılan sorunlarla program 2005 yılında yeniden düzenlenmiştir. 2005 sosyal bilgiler programından sonra 2017 yılında uygulamaya yönelik taslak bir program geliştirilmiştir. Bu taslak programın ilk olarak pilot uygulaması yapılmıştır. Uygulanan bu program sonucunda programla ilgili doğrudan ya da dolaylı ilişkili olan bütün paydaşlardan (şura kararları, ilgili mevzuatlar, akademik çalışmalar, eğitim uygulayıcıları, farklı ülkelerin programları, zümre ve STK raporları) elde edilen veriler dikkate alınarak program güncellenmiştir (Ersoy, 2021: 99).

1998'den günümüze kadar birçok kez değişikliğe uğrayan sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yapılan değişiklikler kazanımlar/hedefler, üniteler/temalar,

öğrenme alanları, konular, değerler ve beceriler bağlamında her programda farklılık göstermiştir.

Çalışmanın bu bölümünde söz konusu programlarla ilgili özelliklere değinilecektir.

2.13.1. 1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Sosyal bilgiler öğretiminin temel amacı bireyin toplumsallaşmasını sağlayarak haklarını bilen, sorunların çözümünde üretken, etkin vatandaş olarak yetiştirmesini sağlayarak topluma kazandırmaktır. Bu nedenle bireye kazandırılması hedeflenen kazanımların sistemli ve düzenli şekilde aktarılmasında öğretim programlarına ihtiyaç vardır. Türkiye'de toplumun beklentileri ve ihtiyaçları doğrultusunda farklı yıllarda programlar hazırlanmasını gerekli kılmıştır.

1998 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı sekiz yıllık zorunlu eğitim ile 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda okutulmaya başlanmıştır. Bu programda öğrencilere kazandırılmak istenen amaçlar dört ana başlık altında ele almıştır: “yurttaşlık görev ve sorumluluk yönünden (14 madde), toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden (6 madde), çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden (7 madde), ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden (7 madde)”.(MEB, 1998: 291).Bu yönüyle 1998 sosyal bilgiler dersi öğretim programı bireylerin toplumsal yönünü vurgulayarak kültür aktarımını sağlayan, dünyadaki gelişmelere açık ve duyarlı bireyler olmasını amaçlamıştır (Yalçın ve Akhan, 2019: 852).

1998 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında her sınıf düzeyi için özel amaçlar ile alt başlıklar halinde ünite konuları belirlenmiştir. Programda derste işlenecek konular ünitelerin altında hedef davranışlar şeklinde belirtilmiş ve her bir konu bölümünde hangi bilgilerin verileceği açıklanmıştır.

1998 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 2005 ve 2017 programlarından farklı birkaç özellik taşımaktadır. Bu farklılıklar özellikler 2005 ve 2017 programlarının içerik yönüyle ilgilidir. 1998 öğretim programında öğrenme alanları, kavram ve beceri öğretimi ayrı başlık olarak yer almamış, beceri ve kavram öğretimi programın uygulanmasına ilişkin açıklamalarda konularla ilişkilendirilerek verilmiştir. Programda ayrıca işlenecek konular diğer disiplinler ve konularla ilişkilendirilmemiştir. Sınama durumlarında daha geleneksel yöntemlere dayanıldığı görülmekte ve bireylerde

öğrenmenin davranışlarda gözlemlenmesi, çeşitli yöntem ve tekniklerle ölçülmesi olarak değerlendirilmiştir (Bilgili, 2006: 32).

2.13.2. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etkisi ile bireylerin geçmiş ile gelecek arasındaki farklılıklara karşı duyarlılığının arttırılması ve bireysel gelişimlerine katkı sağlamak için birçok disiplinden yararlanılması gerekmektedir.

2004 yılında yapılan revizyon çalışmalarıyla programlar yeni bir yapı kazanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca yeni anlayışlarla programın felsefesi, vizyonu, amaçlarında değişikliklere gidilerek çeşitli okullarda pilot uygulamalar yapılmıştır (Özdemir, 2015: 19). Programın amacı günümüz dünyasında yaşanan gelişmelere ışık olmasıdır. Bu bağlamda 2005 öğretim programında bireyin ihtiyaçlarının temele alındığı bir yapı vardır. Programdaki en belirgin değişiklik davranışçı anlayıştan vazgeçilerek öğretme-öğrenme sürecinde bireyin aktif olduğu, bilginin birey tarafından yapılandırıldığı yapılandırmacı anlayışın benimsenmiş olmasıdır. Bunun yanında becerilerin önemsendiği, derslerde kavram öğretiminin ve kavram yanlışlarının giderilmesinin amaçlandığı, sonuç odaklı değerlendirmeden süreç odaklı değerlendirmeye geçiş olduğu bir anlayış benimsenmiştir. (Bilgili, 2006: 32; Özdemir, 2015: 19).

2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı, disiplinler ve disiplinler arası bir program desenine göre hazırlanmıştır. Programda sınıf ortamında derslerin demokratik bir ortamda işlenmesi hedeflenmiş olup öğretmenlerin dersleri çok boyutlu anlatması sağlanmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı programın yeniden düzenlenmesini:

“Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanan değişimi ve gelişimi ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerelleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişmeleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak bir zorunluluk haline gelmiştir. Hazırlanmış olan program dünyada yaşanan tüm bu değişimler ve gelişmelerle birlikte Avrupa Birliği normlarını ve eğitim anlayışını, mevcut programların değerlendirmelerine ilişkin sonuçları ve ihtiyaç analizlerini dikkate almak” olarak açıklamıştır (MEB, 2005).

2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı yapılandırmacı yaklaşımla ele alındığından bu programın vizyonu, yapısı ve yaklaşımı ile ilgili detaylı açıklamalar yapılmıştır. Bu programda öğrenme alanları ve ilişkili oldukları konular, konular da birbiriyle bağlantılı üniteler halinde verilmiştir. Programda ayrıca öğrenme alanlarında kazanımlara yer verilmiştir.4. sınıflar için sekiz öğrenme alanı için 46 kazanım, 5. sınıflar için sekiz öğrenme alanı için 56 kazanım yer almaktadır. 6. sınıflar için yedi öğrenme alanı için 48 kazanım,7. sınıflar için yedi öğrenme alanı için toplamda 44 kazanıma yer verilmiştir (MEB, 2005).

2005 öğretim programında bireylerden demokratik becerilere sahip, bilimsel düşünen, girişimci ve iş birliği yapabilecek becerilere sahip olmaları beklenmektedir. Programda ayrıca birçok değere yer verilmiştir. Bu program kontrollü, sistemli, kanıtlanabilen ve sorgulamaya imkân tanıyarak öğrencilerin hazır bilgilere değil, yaşamın içinde yaşamla kaynaştırılmış kendi dışındaki kişi ve olayların farkında olarak kendi kişisel birikimini geliştirmesini hedeflemektedir.

2.13.3. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Hızla gelişen dünyada insanların gereksinimleri de doğal olarak değişmektedir. Bu durum birçok alanda olduğu gibi eğitimde değişimleri beraberinde getirmektedir. Eğitimin hem köklü hem de aynı zamanda esnek yapısı vardır. Böylece zamana kolay uyum sağlayabilmektedir (Taş ve Kıröğlu, 2018: 700). 21. Yüzyılın bilgi ve teknoloji çağı olması bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması ve bireylerin çağa uyum sağlaması açısından değişimi zorunlu kılmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı, yaşanan bu hızlı değişime bağlı olarak yetişen neslin hem bilimsel hem sosyokültürel anlamda donanımlı olmaları gerektiğini bunun için de öğretim programlarının güncellenmesi gerektiğini vurgular(MEB; 2017).

2017 programında öğretim programının temel felsefesi “her öğretim programının bir eğitim felsefesi üzerinde inşa edildiği, eğitimde hedeflenen kazanımlara ulaşılması açısından eğitim felsefeleri ile öğretim programları arasında tutarlı ve bütünsel bir ilişki olması gerektiğinden bahsedilmiştir. Bu iki olgu arasındaki ilişkisi, geçmişten günümüze değerini yitirmeyen merak duygusu ile ilgilidir. Böylece bireyin öğrenmeye yönlendirecek en güçlü duygunun merak olduğu, bu da soru sormak, cevaplar karşında yeni sorularla öğrenme sürecini devam ettirmekle devam eder” şeklinde ifade edilmektedir (MEB; 2017: 3). 2017 öğretim programında beceriler, önceki programa

göre sayı olarak farklılık gösterilmektedir. Buna göre temel beceriler başlığında “anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik, inisiyatif alma ve girişimcilik algısı, kültürel farkındalık ve ifade” gibi anahtar yetkinliklere yer verilmiştir. Bu yetkinliklerle bağlantılı 27becerinin kazandırılması hedeflenmiştir (MEB, 2017).

2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrenme alanları ve kazanımlara yer verilmiştir. Programda ünite adlarına yer verilmemiş ve 7 öğrenme alanına yer verilmiştir. 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında temel alınan felsefe anlayışı doğrultusunda sosyal bilgilerin bütüncül yapısına uygun kazanımların sosyal bilimler disiplinleriyle ilişkilendirilerek verilmesi gerektiği ve bireylerin diğer disiplinlerle ilgili becerileri kazanması amaçlanmıştır (Demir ve Haçat, 2018: 51).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın modeli, doküman inceleme süreci, dokümanların analizi, kavram formunun oluşturulmasına ait bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada, 1998, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki kazanımlarda yer alan felsefi kavramlar eğitim felsefeleri açısından incelendiği için araştırmanın amacına uygun olması nedeniyle nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Nitel çalışmada veriler gözlem, görüşme ve dokümanlar aracılığıyla toplanır (Berg ve Lune, 2015; Merriam, 2018). Bu çalışmada nitel bir araştırma olup elde edilen veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılmaya konu olan olgu ve olgular hakkında bilgilerin araştırılıp bir araya getirilen yazılı materyallerinin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217; Çepni, 2009:106). Doküman incelemesi basılı ve çevrimiçi materyallerin incelemesi, değerlendirilmesi, değerlendirilen materyallerin anlamlandırılarak farklı sonuçlardan bilgilerin geliştirilmesini sağlayan sistematik bir süreçtir (Bowen, 2009: 27; Payne,2004: 60).

3.2.DOKÜMANLARI İNCELEME SÜRECİ

Araştırma sürecinin ilk aşamasında öğretim programlarıyla ilgili alan yazın ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Doküman incelemesi sürecinde takip edilen bazı aşamalar vardır (Yıldırım veŞimşek,2013: 195). Bu çalışmada takip edilen bu süreç incelendiğinde:

Dokümanlara ulaşma aşamasında; çalışmanın ana materyalleri olan 1998, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına Millî Eğitim Bakanlığı'nın web sayfasından erişilmiştir.

Dokümanların özgünlüğünü kontrol etme aşamasında; çalışmada kullanılan öğretim programlarına doğrudan asıl kaynağından erişilmiştir. Dokümanlardan kapsanan verinin konu edilen kuruluşla olan ilişkisine dikkat edilmiştir. Dokümanların

öğretim programlarını hazırlayan Millî Eğitim Bakanlığı web sayfasından alınmış olması orijinallik konusunda güven vermektedir.

Dokümanları anlama aşamasında; araştırmada 1998, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi programlarının kazanımları içerisinde yer alan felsefi kavramların eğitim felsefeleri açısından incelemesi için öğretim programlarının ana unsurları olan kavramlar, beceriler, değerler, öğrenme alanları ve ünitelerden elde edilen verilerden yola çıkılarak inceleme yapılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler mantıklı ve anlaşılır bir biçimde tablolar halinde gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

3.3.DOKÜMANLARIN ANALİZİ

Araştırmakapsamında1998,2005ve2017sosyalbilgilerdersi öğretim programları betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analiz, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimsek,2013: 259). Doküman analizi aşamasında analiz birimini her üç öğretim programında yer alan eğitim felsefeleri ile ilişkili olan felsefi kavramlar oluşturmuştur. İncelemeye tabi tutulan üniteler, kazanımlar ve kavramlar ilişkili oldukları eğitim felsefeleri açısından sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.

3.4.KAVRAM FORMUNUN OLUŞTURULMASI

Bu çalışmada elde edilen dokümanların betimsel olarak analizi sürecinde araştırmacı tarafından geliştirilen “Kavram Formu”ndan yararlanılmıştır. Bu formun oluşturulma süreci aşağıda ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

1998 Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki hedefler ve 2005 ile 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan kazanımlardaki felsefi kavramların tespiti ve ilişkili oldukları eğitim felsefelerini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışma için bir “Kavram Formu” oluşturulmuştur. Kavram formunun oluşturulmasında ilk başta eğitim felsefeleri ile sosyal bilgiler alan yazındaki çalışmalar (Ağdacı, 2018; Akdemir, 2020; Coşkun ve Taneri, 2021; Dilcioğlu, 2001; Ektem, 2018; İlengez, 2019; Kozikoğlu ve Uygun, 2018; Kurt, 2016; Öksüz, 2020;) ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Daha sonra sosyal bilgiler eğitimi ve felsefe alanında iki alan uzman ile formun oluşturulmasında dikkat edilmesi

gerekenlerle ilgili görüşme yapılmıştır. Alan yazın incelemesi ve uzman görüşmelerinden sonra ilgili öğretim programlarında yer alan hedef ve kazanımlardaki felsefi kavramlar tablolar halinde listelenerek eğitim felsefesi konusunda uzman olan 5 akademisyene (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi ve Muş Alparslan Üniversitesi) gönderilmiştir. Alan uzmanlarından araştırmacı tarafından belirlenen felsefi kavramları incelemeleri istenmiştir. Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında geçen 71 kavramdan oluşan bir kavram havuzu oluşturularak forma son şekli verilmiştir.

3.5. KAVRAM FORMUNUN İNANIRLIK (İÇ GEÇERLİK) VE GÜVENİRLİĞİ

Bu araştırmada belirlenen kavramların geçerlilik ve güvenirliğinin hesaplaması için Miles-Huberman modeli kullanılmıştır. Bu modelde temellendirilebilen ve durağan sosyal olguların bir düzen içinde birleştirilmesi, verilerin azaltılması, verilerin sergilenerek sonuçlarının tasvir edilmesi ve sonuçların biçimlendirilmesi temel alınır (Miles ve Huberman, 1994:4, akt: Baltacı: 2017: 4). Bu araştırmada 1998 sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki hedefler ve 2005 ile 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki kazanımlardan yola çıkılarak tespit edilen felsefi kavramların tespiti için ve titiz bir çalışma yapılarak araştırma ile ilişkili olmayan kavramların olmamasına dikkat edilmiştir. Miles ve Huberman modelinde iç tutarlılığın sağlanması için adlandırılan ve kodlayıcılar arasındaki görüş birliği olarak oluşturulan benzerlik: $\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$ formülü kullanılarak hesaplanabilir (Baltacı, 2017: 8). Bu araştırma için hazırlanan formda alan uzmanlarının 58 kavram üzerinde görüş birliği içinde oldukları, 13 kavramla ilgili ise görüş ayrılığı içinde oldukları ortaya çıkmıştır. Araştırmada aşağıdaki formül kullanılarak güvenirlik hesaplanmıştır.

$$\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$$

Güvenirlilik=Görüş Birliği/ (Görüş Birliği+ Görüş Ayrılığı) Güvenirlilik x 100:
58/(58+13)x100: 81

Belirlenen kavramlar doğrultusunda uyum yüzdesi 81 bulunmuştur. İçsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %70 olması

beklenmektedir (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 81). Ortaya çıkan bu sonuç araştırmada kullanılan kavram formunun güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 6: Kavram Formu İçgeçerlilik/ İnanırlık ve Güvenirlilik Tablosu

Görüş Birliği		Görüş Ayrılığı
Eğitim	Özgürlük	Vatandaş
Bilim	Yasama	Dil
Kültür	Yürütme	Benzerlik
Sosyal yaşam	Yaşam	Beceri
Akıl	Seçim	Kişilik
Yönetim	Saygı	Doğal
Demokrasi	Temel hak	Süreklilik
Devlet	Yenilikçi	Olay
Sosyal ilişkiler	Anayasa	Adalet
Farklılık	Bilgi	Yargı
Etkileşim	Görev	İlgi
İş birliği	Din	Vicdan
Birey	Grup	Üretim
Değer	Kurum	
Değişim	İletişim	
Kimlik	Egemenlik	
Yasa	Bağımsızlık	
İletişim	Kamuoyu	
Sanat	Rol	
Sosyal örgüt	Olgu	
Sosyal yapı	Duygu	
Etkin vatandaş	Düşünce	
Gözlem	Ekonomi	
Sorumluluk	Kanıt	
Hoşgörü	İlerleme	
Hak	Uygarlık	
Siyaset	Hukuk	
Eylem	Estetik	
Etik	Tutum	
Toplam	58	13

Tablo 5 incelendiğinde bu çalışma için araştırmacı ve alan uzmanlarının felsefi kavramlar üzerindeki görüş birliği ve görüş ayrılığının olduğu kavramlar görülmektedir. Bu çalışma için oluşturulan formda yer alan toplam 71 felsefi kavramdan 58 tanesi ile ilgili görüş birliğinin olduğu 13 tanesi ile ilgili görüş ayrılığının olduğu görülmektedir

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde 1998 sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki hedeflerde ve 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki kazanımlarda yer alan felsefi kavramların eğitim felsefeleri açısından incelenmesi dair elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. 1998 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA AİT BULGULAR

Tablo 7: 1998 Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar Ve İlişkili Oldukları Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Ünite	Kavramlar	Hedef	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
4. Sınıf	Aile, Okul ve Toplum Hayatı	Sorumluluk	15. Okuldaki görev ve sorumluluklarını yerine getirmede istekli oluş.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Düşünce	28. Farklı düşüncede olan kişileri dinlemeye duyarlılık	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu	Bilgi	11. İlk yurttaki kurulan Türk devletlerindeki uygarlığın özellikleri bilgisi 13. Anadolu’da kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Devlet	10. İlk yurttaki kurulan Türk devletlerini tanıtabilme 11. İlk yurttaki kurulan Türk devletlerindeki uygarlığın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Kültür	13. Anadolu’da kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Uygarlık	11. İlk yurttaki kurulan Türk devletlerindeki uygarlığın özellikleri bilgisi 13. Anadolu’da kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik

Tablo 7 incelendiğinde 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının “Aile, Okul ve Toplum Hayatı” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “sorumluluk” (hedef no:15) ve “düşünce” (hedef no:28) olduğu görülmektedir. Bu

kavramların ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4. sınıf “Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no:11-13), “devlet” (10-11), “kültür” (hedef no:13) ve “uygarlık”(hedef no:11-13) olduğu görülmektedir. Bu kavramların esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 8: 1998 Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Oldukları Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Ünite	Kavramlar	Hedef	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
5. Sınıf	Cumhuriyet'e Nasıl Kavuştuk?	Sorumluluk	12. İnkılapların korunmasındaki sorumluluğumuzun farkında oluş	İlerlemecilik
	Güzel Yurdumuz Türkiye	Devlet	28. Çevre sorunlarının çözümünde devlete düşen görevlerin farkında oluş	İlerlemecilik
	İslamiyet'in Doğuşu, Yayılışı ve Türkler	Devlet	11. Orta Asya ve Yakın Doğu'da kurulan Türk devletlerini tanıyabilme 12. Orta Asya ve Yakın Doğu'da kurulan Türk devletlerindeki kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Bilgi	12. Orta Asya ve Yakın Doğu'da kurulan Türk devletlerindeki kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Kültür	12. Orta Asya ve Yakın Doğu'da kurulan Türk devletlerindeki kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Uygarlık	12. Orta Asya ve Yakın Doğu'da kurulan Türk devletlerindeki kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik

Tablo 8 incelendiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının “Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk?” ünitesine ait hedefte tespit edilen felsefi kavramın “sorumluluk” (hedef no:12) olduğu görülmektedir. Bu kavramın ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Güzel Yurdumuz Türkiye” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramın “devlet” (hedef no:28) olduğu görülmektedir. Bu kavramın ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“İslamiyet'in Doğuşu, Yayılışı ve Türkler” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no:12), “devlet” (hedef no:11-12), “kültür” (hedef no:12) ve “uygarlık” (hedef no:12) olduğu görülmektedir. Bu kavramların esasicilik, daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir

Tablo 9: 1998 Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Ünite	Kavramlar	Hedef	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
6. Sınıf	Demokratik Hayat	Demokrasi	2. Demokrasinin önemini kavrayabilme 3. Demokrasinin temel ilkeleri bilgisi 4. Demokrasinin temel ilkelerini kavrayabilme 5. Demokrasinin korunmasında bireylere düşen görevler bilgisi 7. Eğitim ve demokrasi arasındaki ilişkiyi kavrayabilme	Esasicilik Daimicilik
		Birey	5. Demokrasinin korunmasında bireylere düşen görevler bilgisi 21. Meslek seçiminde birey ve toplum hayatı için önemini kavrayabilme	Esasicilik Daimicilik
		Eğitim	7. Eğitim ve demokrasi arasındaki ilişkiyi kavrayabilme 8. Eğitimde demokrasinin önemini kavrayabilme	Esasicilik Daimicilik
		Devlet	9. Devletin temel amaçları bilgisi 10. Devletin vatandaşlara karşı görevlerinin bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Hak	13. Çocuk haklarının bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Görev	5. Demokrasinin korunmasında bireylere düşen görevler bilgisi 10. Devletin vatandaşlara karşı görevlerinin bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Bilgi	3. Demokrasinin temel ilkeleri bilgisi 5. Demokrasinin korunmasında bireylere düşen görevler bilgisi 10. Devletin vatandaşlara karşı görevlerinin bilgisi 13. Çocuk haklarının bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Bilim	18. 20. Yüzyılda bilim ve teknolojiye meydana gelen bazı önemli olayların insanlığa etkileri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
	Türkiye Tarihi	Devlet	5. Anadolu'da kurulan ilk Türk devletlerini tanıyabilme 6. Anadolu'da kurulan ilk Türk devletlerinin Türk tarihi bakımından önemini kavrayabilme 7. Anadolu Selçuklu Devleti ile ilgili olgular bilgisi 8. Anadolu Selçuklu Devleti ile ilgili olguları açıklayabilme	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Bilgi	7. Anadolu Selçuklu Devleti ile ilgili olgular bilgisi 12. Anadolu Selçukluları Dönemindeki kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi 13. Beylikler Dönemindeki kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi 16. Dünyanızda insanlığı etkileyen başlıca olaylar bilgisi	Esasicilik Daimicilik

			18. 20. Yüzyılda bilim ve teknolojiye meydana gelen bazı önemli olayların insanlığa etkileri bilgisi.	
		Kültür	12. Anadolu Selçukluları Dönemindeki kültür ve uygarlıının özellikleri bilgisi. 13.Beylikler Dönemindeki kültür ve uygarlıının özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Olgu	2.Türklerin Anadolu'yu yurt edinmeleri ile ilgili olgular bilgisi 3.Türklerin Anadolu'yu yurt edinmeleri ile ilgili olguları açıklayabilme 7. Anadolu Selçuklu Devleti ile ilgili olgular bilgisi 8.Anadolu Selçuklu Devleti ile ilgili olguları açıklayabilme	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Uygarlık	12. Anadolu Selçukluları Dönemindeki kültür ve uygarlıının özellikleri bilgisi 13.Beylikler Dönemindeki kültür ve uygarlıının özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
	Moğollar ve Diğer Türk Devletleri	Devlet	1. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri ünitesinden geçen kavramların anlam bilgisi 2. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri ile ilgili olguları bilgisi 3. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri ile ilgili olguları açıklayabilme 5. Moğollar ve Diğer Türk Devletlerindeki kültür ve uygarlıının özellikleri bilgisi 6. Moğolları ve Diğer Türk Devletleri ile ilgili haritaları okuyabilme	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Kültür	5.Moğollar ve Diğer Türk Devletlerindeki kültür ve uygarlıının özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Bilgi	1. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri ünitesinden geçen kavramların anlam bilgisi 2. 5. Moğollar ve Diğer Türk Devletlerindeki kültür ve uygarlıının özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Olgu	2.Moğollar ve Diğer Türk Devletleri ile ilgili olguları bilgisi 3. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri ile ilgili olguları açıklayabilme	İlerlemecilik Esasicilik Daimicilik
		Uygarlık	5. Moğollar ve Diğer Türk Devletlerindeki kültür ve uygarlıının özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
	Osmanlı Devleti ve Kuruluşu	Devlet	1. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi 2. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu sırada Anadolu'nun durumu bilgisi 3. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu sırada Balkanların durumu bilgisi 5. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili olgular bilgisi 6.Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili olguları açıklayabilme 9. Osmanlı Devleti ile Anadolu Türk Beylikleri arasındaki ilişkileri kavrayabilme	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik

			14. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesi ile ilgili haritaları okuyabilme	
		Bilgi	1. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi 2. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu sırada Anadolu'nun durumu bilgisi 3. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu sırada Balkanların durumu bilgisi 4. Kayıların Anadolu'ya gelişi ile ilgili olgular bilgisi 5. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili olgular bilgisi 7. Balkanlar'da ilerleme ile ilgili olgular bilgisi 10. Ankara Savaşı ile ilgili olgular bilgisi 12. Balkanlardaki ilerleme ile ilgili olgular bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		İlerleme	7. Balkanlar'da ilerleme ile ilgili olgular bilgisi 12. Balkanlardaki ilerleme ile ilgili olgular bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Olgu	4. Kayıların Anadolu'ya gelişi ile ilgili olgular bilgisi 5. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili olgular bilgisi 6. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili olguları açıklayabilme 7. Balkanlar'da ilerleme ile ilgili olgular bilgisi 8. Balkanlar'da ilerleme ile ilgili olguları açıklayabilme 10. Ankara Savaşı ile ilgili olgular bilgisi 11. Ankara Savaşı ile ilgili olguları açıklayabilme 12. Balkanlardaki ilerleme ile ilgili olgular bilgisi 13. Balkanlardaki ilerleme ile ilgili olguları açıklayabilme	Esasicilik Daimicilik

Tablo 9 incelendiğinde 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının “Demokratik Hayat” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no: 3-5-10-13), “birey” (hedef no: 5-21), “devlet” (hedef no:9-10), “demokrasi” (hedef no:2-3-4-5-7), “eğitim” (hedef no:7-8), “görev” (hedef no:5-10) ve “hak” (hedef no:1-13) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “bilgi, birey, demokrasi, eğitim ve görev” kavramlarının esasicilik, daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “hak” kavramının ise esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Coğrafya ve Dünyamız” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no:16-18) ve “bilim” (hedef no:18) olduğu görülmektedir. Bu kavramların esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Türkiye Tarihi” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no:7-12-13-16-18), “devlet” (hedef no:5-6-7-8), “kültür” (hedef no:12-13), “olgu” (hedef no:2-3-7-8) ve “uygarlık” (hedef no:12-13) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “devlet” ve “olgu” kavramının esasıcılık, daimicilik, ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “kültür, bilgi ve uygarlık” felsefi kavramlarının ise esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Moğollar ve Diğer Türk Devletleri” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no:1-2), “devlet” (hedef no:1-2-3-5-6), “kültür” (hedef no:5), “olgu” (hedef no:2-3) ve “uygarlık” (hedef no:5) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “bilgi, kültür ve uygarlık” kavramlarının esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu “devlet” ve “olgu” kavramlarının ise esasıcılık, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile olduğu görülmektedir.

“Osmanlı Devleti ve Kuruluşu” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no:1-2-3-4-5-7-10-12), “devlet” (hedef no: 1-2-3-5-6-9-14), “ilerleme” (hedef no:7-12) ve “olgu” (hedef no:4-5-6-7-8-10-11-12-13) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “bilgi, ilerleme ve olgu” kavramlarının esasıcılık, daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu “devlet” kavramının ise esasıcılık, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 10: 1998 Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Ünite	Kavramlar	Hedef	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
7. Sınıf	İstanbul'un Fethi ve Sonrası	Devlet	4. Osmanlı Devleti'nin batıdaki ilerlemeleri ile ilgili olgular bilgisi 5. Osmanlı Devleti'nin batıdaki ilerlemeleri ile ilgili olgular açıklayabilme 6. Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki ilerlemeleri ile ilgili olgular bilgisi 7. Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki ilerlemeleri ile ilgili olguları açıklayabilme 8. Osmanlı Devleti'nin doğuda ve güneydeki ilerlemeleri ile ilgili olgular bilgisi 9. Osmanlı Devleti'nin doğuda ve güneydeki ilerlemeleri ile ilgili olguları açıklayabilme	Esasıcılık Daimicilik İlerlemecilik
		İlerleme	4. Osmanlı Devleti'nin batıdaki ilerlemeleri ile ilgili olgular bilgisi 5. Osmanlı Devleti'nin batıdaki ilerlemeleri ile ilgili olgular açıklayabilme	Esasıcılık Daimicilik

			6. Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki ilerlemeleri ile ilgili olgular bilgisi 7. Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki ile ilgili olguları açıklayabilme	
		Bilgi	2. İstanbul'un fethi ile ilgili olgular bilgisi 4. Osmanlı Devleti'nin batıdaki ilerlemeleri ile ilgili olgular bilgisi 6. Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki ilerlemeleri ile ilgili olgular bilgisi 8. Osmanlı Devleti'nin doğuda ve güneydeki ilerlemeleri ile ilgili olgular bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Olgu	2. İstanbul'un fethi ile ilgili olgular bilgisi 3. İstanbul'un fethi ile ilgili olguları açıklayabilme 4. Osmanlı Devleti'nin batıdaki ilerlemeleri ile ilgili olgular bilgisi 5. Osmanlı Devleti'nin batıdaki ilerlemeleri ile ilgili olgular açıklayabilme 6. Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki ilerlemeleri ile ilgili olgular bilgisi 7. Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki ile ilgili olguları açıklayabilme 8. Osmanlı Devleti'nin doğuda ve güneydeki ilerlemeleri ile ilgili olgular bilgisi 9. Osmanlı Devleti'nin doğuda ve güneydeki ilerlemeleri ile ilgili olguları açıklayabilme	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
	Avrupa'da Yenilikler	Bilgi	2. Avrupa'daki yeniliklerle ilgili olgular bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Olgu	2. Avrupa'daki yeniliklerle ilgili olgular bilgisi 3. Avrupa'daki yeniliklerle ilgili olguları açıklayabilme	Esasicilik Daimicilik
	17. ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti	Devlet	1. 17. ve 18. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi 2. 17. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olgular bilgisi 3. 17. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olguları açıklayabilme 4. 18. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olgular bilgisi 5. 18. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olguları açıklayabilme 8. 17. ve 18. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ünitesi ile ilgili haritaları okuyabilme	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik

		Olgu	2. 17. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olgular bilgisi 3. 17. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olguları açıklayabilme 4. 18. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olgular bilgisi 5. 18. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olguları açıklayabilme 6. Yenileşme hareketi ile ilgili temel olgular bilgisi 7. Yenileşme hareketi ile ilgili temel olguları açıklayabilme	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Bilgi	1. 17. ve 18. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi 2. 17. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olgular bilgisi 4. 18. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olgular bilgisi 6. Yenileşme hareketi ile ilgili temel olgular bilgisi	Esasicilik Daimicilik
	19. ve 20. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti	Devlet	1. 19. ve 20. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi 4.19. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olgular bilgisi 8.20. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olguları bilgisi 9.20. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olguları açıklayabilme 10. 19. ve 20. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ünitesi ile ilgili haritaları okuyabilme	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Demokrasi	6. 19. Yüzyılda yenileşme ve demokratikleşme çabaları ile ilgili olgular bilgisi 7. 19. Yüzyılda yenileşme ve demokratikleşme çabaları ile ilgili olguları açıklayabilme	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Olgu	2. Fransız ihtilali ile ilgili olgular bilgisi 3. Fransız ihtilali ile ilgili olguları açıklayabilme 4.19. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olgular bilgisi 5.19. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olguları açıklayabilme 6.19. Yüzyılda yenileşme ve demokratikleşme çabaları ile ilgili olgular bilgisi 7.19. Yüzyılda yenileşme ve demokratikleşme çabaları ile ilgili olguları açıklayabilme 8.20. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olguları bilgisi 9.20. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olguları açıklayabilme	Daimicilik Esasicilik

		Bilgi	1. 19. ve 20. yüzyıllarda Osmanlı Devleti ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi 2. Fransız ihtilali ile ilgili olgular bilgisi 4.19. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olgular bilgisi 6. 19. Yüzyılda yenileşme ve demokratikleşme çabaları ile ilgili olgular bilgisi 8.20. yüzyılda Osmanlı Devleti ile ilgili temel olguları bilgisi	Daimicilik Esasicilik
	Osmanlı Kültür ve Uygarlığı	Devlet	2. Osmanlı Devlet yönetiminin özellikleri	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Bilgi	1. Osmanlı Kültür ve Uygarlığı ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi 3.Osmanlılarda hukuk sistemi ile ilgili sosyal ve ekonomik hayatın özellikleri bilgisi 4. Osmanlılarda eğitim-öğretim bilim ve sanatın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Bilim	4. Osmanlılarda eğitim-öğretim bilim ve sanatın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Eğitim	4. Osmanlılarda eğitim-öğretim bilim ve sanatın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Ekonomi	3.Osmanlılarda hukuk sistemi ile ilgili sosyal ve ekonomik hayatın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Kültür	1. Osmanlı Kültür ve Uygarlığın ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Sanat	4.Osmanlılarda eğitim-öğretim bilim ve sanatın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Sosyal yaşam	3.Osmanlılarda hukuk sistemi ile ilgili sosyal ve ekonomik hayatın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Hukuk	3.Osmanlılarda hukuk sistemi ile ilgili sosyal ve ekonomik hayatın özellikleri bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Uygarlık	. Osmanlı Kültür ve Uygarlığı ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi	Esasicilik Daimicilik
		Yönetim	2. Osmanlı Devlet yönetiminin özellikleri	Esasicilik Daimicilik
	Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası	Kültür	5. Türkiye'nin komşu ülkelerle olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerini açıklayabilme 8. Türkiye'nin Bağımsız ve Türk Cumhuriyetleri ile olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerini açıklayabilme 16. Türkiye'nin Avrupa'da Türklerin yaşadığı başlıca ülkelerle olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerini açıklayabilme	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Ekonomi	5. Türkiye'nin komşu ülkelerle olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerini açıklayabilme 8. Türkiye'nin Bağımsız ve Türk Cumhuriyetleri ile olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerini açıklayabilme 16. Türkiye'nin Avrupa'da Türklerin yaşadığı başlıca	Esasicilik Daimicilik

			ülkelerle olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerini açıklayabilme	
		Sosyal ilişkiler	5. Türkiye'nin komşu ülkelerle olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerini açıklayabilme 8. Türkiye'nin Bağımsız ve Türk Cumhuriyetleri ile olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerini açıklayabilme 16. Türkiye'nin Avrupa'da Türklerin yaşadığı başlıca ülkelerle olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerini açıklayabilme	İlerlemecilik

Tablo 10 incelendiğinde 7. sınıf “İstanbul'un Fethi ve Sonrası” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no:2-4-6-8), “devlet” (hedef no:4-5-6-7-8-9), “ilerleme” (hedef no:4-5-6-7) ve “olgu” (hedef no:2-3-4-5-6-7-8-9) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “bilgi ve ilerleme” felsefi kavramlarının esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefesi ile ilişkili oldukları “devlet ve olgu” kavramlarının ise esasıcılık, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Avrupa'da Yenilikler” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no:2) ve “olgu” (hedef no:2-3) olduğu görülmektedir. Bu kavramların esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“17. ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no:1-2-4-6), “devlet” (hedef no:1-2-3-4-5-8) ve “olgu” (hedef no:2-3-4-5-6-7) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “bilgi” kavramının esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “devlet ve olgu” kavramlarının esasıcılık, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“19. ve 20. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no:1-2-4-6-8), “devlet” (hedef no:1-4-8-9-10), “demokrasi” (hedef no:6-7), “olgu” (2-3-4-5-6-7-8-9) kavramları olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “bilgi ve olgu” kavramının esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu “devlet, demokrasi” kavramlarının esasıcılık, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Osmanlı Kültür ve Uygarlığı” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (hedef no:1-3-4), “devlet” (hedef no:2), “bilim” (hedef no:4), “eğitim” (hedef no:4), “ekonomi” (hedef no:3), “hukuk” (hedef no:3), “kültür” (hedef

no:1), “sanat” (hedef no:4), “sosyal yaşam” (hedef no:3), “uygarlık” (hedef no:1) ve “yönetim” (hedef no:2) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “devlet” kavramının esasıcılık, daimıcılık ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “bilgi, bilim, eğitim, ekonomi, hukuk, kültür, sanat, sosyal yaşam, uygarlık ve yönetim” kavramlarının ise esasıcılık ve daimıcılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası” ünitesine ait hedeflerde tespit edilen felsefi kavramların “ekonomi” (hedef no:5-8-16), “kültür” (hedef no:5-8-16) ve “sosyal ilişkiler” (hedef no:5-8-16) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “kültür” kavramının esasıcılık, daimıcılık ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “ekonomi” kavramının esasıcılık ve daimıcılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “sosyal ilişkiler” kavramının ise ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu görülmektedir.

4. 2. 2005 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA AİT BULGULAR

2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımlarda yer alan felsefi kavramların eğitim felsefeleri açısından incelenmesi dair elde edilen bulgu ve yorumlara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 11: 2005 Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Öğrenme Alanı	Ünite	Kavramlar	Kazanım	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
4. Sınıf	Birey ve toplum	Kendimim Tanıyorum	Birey	1. Bireysel farklılıkları tanımlayabilir.	İlerlemecilik
			Düşünce	2. Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder. 3. Farklı durumlara ait duyguları ve düşüncelerini ifade eder. 4. Başkalarının duyguları ve düşüncelerini saygıyla karşılar.	İlerlemecilik
			Duygu	2. Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder. 3. Farklı durumlara ait duyguları ve düşüncelerini ifade eder. 4. Başkalarının duyguları ve düşüncelerini saygıyla karşılar.	İlerlemecilik
			Farklılık	1. Bireysel farklılıkları tanımlayabilir.	Esasıcılık Daimıcılık
			Kimlik	6. Sahip olduğu resmi kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur	İlerlemecilik

			Saygı	4. Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar	İlerlemecilik
	Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	Değişim	4. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Kanıt	4. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Kültür	2. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri fark eder. 4. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Yaşam	5. Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak Milli Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler.	İlerlemecilik
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	Gözlem	5. Çevresinde meydana gelene hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.	İlerlemecilik
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	Hak	5. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.	İlerlemecilik
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi Ki Var	Değişim	4. Teknolojik ürünlerin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate alarak geçmişle bugünü karşılaştırır	İlerlemecilik
			Yaşam	4. Teknolojik ürünlerin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate alarak geçmişle bugünü karşılaştırır.	İlerlemecilik
	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	Etkileşim	3. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.	Esasicilik Daimicilik
			Grup	2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Kurum	2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Sosyal örgüt	2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	Egemenlik	4. Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenliği ilişkilendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Yönetim	1. Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanır. 2. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yerel yönetimlerin rolünü açıklar. 3. Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik

			Kamuoyu	3. Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir.	Esasicilik Daimicilik
	Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşları m	Yaşam	2. Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur. 3. Kendisi ile başka bir toplumdaki yaşatlarının günlük yaşamlarını karşılaştırır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

Tablo 11 incelendiğinde 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında “Kendimi Tanıyorum” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “birey” (hedef no:1), “düşünce” (kazanım no:2-3-4), “duygu” (kazanım no:2-3-4), “farklılık” (kazanım no:1), “kimlik” (kazanım no:6), ve “saygı” (kazanım no:4) olduğu görülmektedir. Kazanımlarda geçen “birey, farklılık, saygı, kimlik, duygu ve düşünce” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “olay” felsefi kavramlarının ise esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanı “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “değişim” (kazanım no:4), “kanıt” (kazanım no:4), “kültür” (kazanım no:2-4), ve “yaşam” (kazanım no:5) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “değişim ve kanıt” kavramlarının esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “kültür” kavramının esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu “yaşam” felsefi kavramının ise ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı “Yaşadığımız Yer” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramın “gözlem” (kazanım no:5) olduğu ve bu kavramın ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı “Üretimden Tüketime” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramın “hak” (kazanım no:5) olduğu, bu kavramın ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına ait “İyi Ki Var” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “değişim” (kazanım no:4) ve “yaşam” (kazanım no:4) olduğu, bu kavramların ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı “Hep Birlikte” ünitesinde ait kazanımları tespit edilen felsefi kavramların “etkileşim” (kazanım no:3), “grup” (kazanım no:2), “kurum” (kazanım no:2) ve “sosyal örgüt” (kazanım no:2) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “etkileşim” kavramının esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “grup, kurum ve “sosyal örgüt” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanı “İnsanlar ve Yönetim” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “egemenlik” (kazanım no:4), “kamuoyu” (kazanım no:3) ve “yönetim” (kazanım no:1-2-3) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “egemenlik” kavramının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “kamuoyu ve yönetim” felsefi kavramlarının ise esasicilikdaimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramın “yaşam” (hedef no:2-3) olduğu, bu kavramında ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 12: 2005 Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Öğrenme Alanı	Ünite Adı	Kavramlar	Kazanım	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
5. Sınıf	Birey ve Toplum	Haklarını Öğreniyorum	Hak	3. Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir. 4. Çocuk olarak haklarını fark eder.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Rol	3. Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.	İlerlemecilik
	Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	Farklılık	3. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Kanıt	5. Kanıt kullanarak Atatürk inkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.	İlerlemecilik
			Kültür	2. Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir. 3. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlik	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik

				değerlendirir.	
			Ekonomi	4. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.	İlerlemecilik Yeniden kurmacılık
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	Bilim	3. Buluş yapanların ve bilim insanların ortak özelliklerinin farkına varır. 5. Bilim ve teknoloji ile ilgili düzeyine uygun süreli yayınları tanır ve izler.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Kanıt	4. Kanıtlara dayanarak Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.	Daimicilik, Esasicilik
			Yaşam	2. Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	Birey	5. Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmi kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Kurum	2. Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır. 5. Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmi kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Rol	5. Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmi kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Yaşam	2. Kurumların insan yaşamındaki yeri konusunda görüş oluşturur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke, Bir Bayrak	Demokrasi	4. Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Bağımsızlık	5. Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Egemenlik	4. Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar. 5. Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Yasa	1. Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Yaşam	1. Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder. 2. Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir. 3. Merkezi yönetim birimlerini tanıyarak bu birimleri temel görevleriyle ilişkilendirir. 4. Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

			İletişim	3. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Ekonomi	3. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

Tablo 12 incelendiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı “Birey ve Toplum” öğrenme alanı “Haklarımı Öğreniyorum” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “hak” (kazanım no:3-4) ve “rol” (kazanım no:3) olduğu görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “hak” kavramının esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanı “Adım Adım Türkiye” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “farklılık” (hedef no:3), “kanıt” (hedef no:5), “yaşam” (kazanım no:5), “kültür” (kazanım no:2-3-4) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “farklılık” kavramının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “kanıt ve yaşam” kavramlarının ise ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “kültür” kavramının esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “kanıt” (hedef no:4), “kültür” (hedef no:6), “değişim” (kazanım no:4), “yaşam” (kazanım no:2-3-4-5-6-7) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “kanıt ve değişim” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “kültür” kavramının ise esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “yaşam” kavramlarının ise esasicilik, daimicilik, ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı “Ürettiklerimiz” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “iş birliği” (hedef no:7), “düşünce” (hedef no:7), “ekonomi” (kazanım no:4), ve “yaşam” (kazanım no:1-2-3-4) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “iş birliği, üretim, düşünce ve ekonomi” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “yaşam” kavramının ise esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı “Gerçekleşen Düşler” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “bilim” (kazanım no:3-5), “kanıt” (kazanım no:4) ve “yaşam” (kazanım no:2) felsefi kavramları olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “bilim” kavramı esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “kanıt” kavramının esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu “yaşam” kavramının ise ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefesiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

“Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanı “Toplum İçin Çalışanlar” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “birey” (kazanım no:5), “kurum” (kazanım no:2-5), “rol” (kazanım no:5) ve “yaşam” (kazanım no:2) olduğu görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanı “Bir Ülke, Bir Bayrak” ünitesine ait kazanımlar tespit edilen felsefi kavramların “demokrasi” (kazanım no:4), “bağımsızlık” (kazanım no:5), “egemenlik” (kazanım no:4-5), “yasa” (kazanım no:1) ve “yaşam” (kazanım no:1-2-3-4) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “demokrasi ve bağımsızlık” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “egemenlik” kavramının esasicilik, daimicilik, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu “yaşam ve yasa” kavramlarının ise ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı “Hepimizin Dünyası” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “iletişim” (kazanım no:3) ve “ekonomi” (kazanım no:3) olduğu görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 13: 2005 Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Öğrenme Alanı	Ünite Adı	Kavramlar	Kazanım	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
6. Sınıf	Birey ve Toplum	Sosyal Bilgileri Öğreniyorum	Etkin Vatandaş	5. Sosyal Bilgilerin Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimine katkısını fark eder.	İlerlemecilik
			Hak	4. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	İlerlemecilik
			Olgu	2. Olgu ve görüşü ayırt eder.	Esasicilik

					Daimicilik
			Özgürlük	4. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Sorumluluk	4. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	Sosyal yapı	7. Anadolu ve Mezopotamya'da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	Esasicilik Daimicilik
			Uygurlik	7. Anadolu ve Mezopotamya'da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	Esasicilik Daimicilik
	Kültür ve Miras	İpek Yolunda Türkler	Değişim	6. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder. 8. Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.	İlerlemecilik
			Devlet	1. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak Orta Asya Türk ilk devletlerinin siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. 2. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir. 3. Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri'ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek Türk Silahlı Kuvvetleri'nin önemini ve görevlerini kavrar. 7. Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk-İslam Devletlerinin siyasi, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. 9. Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Estetik	9. Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve	İlerlemecilik

				estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.	
			Kanıt	9. Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.	İlerlemecilik
			Kültür	1. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak Orta Asya Türk ilk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. 2. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir. 4. İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder. 6. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder. 7. Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk-İslam Devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. 8. Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir. 9. Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.	İlerlemecilik
			Siyaset	1. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak Orta Asya Türk ilk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. 4. İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder. 6. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder. 7. Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk-İslam Devletlerinin siyasal, sosyal	İlerlemecilik

6. Sınıf				ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	
			Ekonomi	1. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak Orta Asya Türk ilk devletlerinin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. 4. İpek Yolu'nun toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Görev	3. Günümüz Türk Silahlı Kuvvetleri'ni ilk Türk devletlerinin ordusu ile ilişkilendirerek Türk Silahlı Kuvvetleri'nin önemini ve görevlerini kavrar.	Esasicilik Daimicilik
			Sanat	9. Orta Asya ilk Türk devletleri ve Türk-İslam devletlerinin Türk kültür, sanat ve estetik anlayışına katkılarına kanıtlar gösterir.	İlerlemecilik
			Yaşam	7. Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk-İslam Devletlerinin siyasal, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	İlerlemecilik
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	Eğitim	6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özelliklerini araştırır.	İlerlemecilik
			Sorumluluk	3. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Yaşam	4. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin insan yaşamına etkilerini tartışır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Ülkemiz ve Dünya	Etkileşim	5. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			İşbirliği	4. Ülkemizin diğer ülkelerle doğal afetlerde ve çevre sorunlarında dayanışma ve işbirliği içinde olmasının önemini fark eder.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Kültür	3. Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk'ün milli dış politika anlayış açısından değerlendirir. 5. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

				etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	
			Ekonomi	3. Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk'ün milli dış politika anlayış açısından değerlendirir	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Rol	5. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Siyaset	3. Türk Cumhuriyetleri, komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi Atatürk'ün milli dış politika anlayış açısından değerlendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Sanat	5. Uluslararası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.	Esesacılık Daimicilik İlerlemecilik
	Güç, Yönetim ve Toplum	Demokrasi Serüveni	Demokrasi	1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır. 2. Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır. 3. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Din	3. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Düşünce	3. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Hak	3. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur. 4. Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının insan haklarının gelişim sürecini analiz eder. 5. Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Kültür	2. Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

			Özgürlük	3. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Yönetim	1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır. 2. Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır. 3. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne sahip olunması gerektiğini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Akıl	5. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Bilim	1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir. 2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer. 5. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Düşünce	2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Yaşam	1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik

Tablo 13 incelendiğinde 6. sınıf programı “Birey ve Toplum” öğrenme alanı “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “etkin vatandaş” (kazanım no:5), “hak” (kazanım no:4), “olgu” (kazanım no:2), “özgürlük” (kazanım no:4) ve “sorumluluk” (kazanım no:4) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “etkin vatandaş” kavramı ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “olgu” kavramının esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “hak” kavramının ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “özgürlük ve sorumluluk” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı “Yeryüzünde Yaşam” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “sosyal yapı” (kazanım no:7) ve “uygarlık” (kazanım no:7) olduğu görülmektedir ve bu kavramların esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanı “İpek Yolunda Türkler” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “değişim” (kazanım no:6-8), “ekonomi” (kazanım no:1-4), “estetik” (kazanım no:9), “görev” (kazanım no:3), “kanıt” (kazanım no:9), “kültür” (kazanım no:1-2-4-6-7-8-9), “sanat” (kazanım no:9), “siyaset” (kazanım no:1-4-6-7) ve “yaşam” (kazanım no:7) kavramlarının olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “değişim, kanıt, kültür, estetik, siyaset, sanat ve yaşam” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “görev” kavramlarının esasicilik, daimicilik eğitim felsefeleriyle ilişkili olduğu, “devlet ve ekonomi” kavramlarının esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı “Ülkemizin Kaynakları” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “eğitim” (kazanım no:6), “sorumluluk” (kazanım no:3) ve “yaşam” (kazanım no:4) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “eğitim” kavramının ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “sorumluluk” ve “yaşam” kavramlarının ise ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı “Ülkemizin ve Dünya” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “ekonomi” (kazanım no:3), “rol” (kazanım:5) “kültür” (kazanım no:3-5), “sanat” (kazanım no:5), “iş birliği” (kazanım no:4), “siyaset” (kazanım no:3), “etkileşim” (kazanım no:5) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “ekonomi, rol, etkileşim, siyaset ve kültür” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “iş birliği ve sanat” kavramlarının esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanı “Demokrasinin Serüveni” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “demokrasi” (kazanım no:1-2-3), “din” (kazanım no:3), “düşünce, “hak” (kazanım no:3-4-5), “kültür” (kazanım no:2),

“özgürlük” (kazanım no:3), “düşünce” (kazanım no:3) ve “yönetim” (kazanım no:1-2-3) olduğu görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı “Elektronik Yüzyıl” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “düşünce” (kazanım no:2), “yaşam” (kazanım no:1), “akıl” (kazanım no:5), “bilim” (kazanım no:1-2-5) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “düşünce” kavramının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “bilim” kavramının esasicilik, daimicilik, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “akıl ve yaşam” kavramlarının ise esasicilik, daimicilik, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

Tablo 14: 2005 Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Öğrenme Alanı	Ünite Adı	Kavramlar	Kazanım	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
7. Sınıf	Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	Bilgi	4. Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Davranış	1. İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Düşünce	4. Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder.	İlerlemecilik
			Hak	4. Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder.	İlerlemecilik
			İletişim	1. İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır. 2. İnsanları arasında kurulan olumlu ilişkilerde iletişimin önemi fark eder. 3. İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır. 4. Doğru bilgi alma hakkı, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü arasındaki bağlantıyı fark eder. 5. Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını birbiriyle ilişkileri çerçevesinde	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik

				yorumlar. 6. Atatürk'ün iletişime verdiği öneme kanıtlar gösterir.	
			Etkileşim	3. İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır	İlerlemecilik
			Rol	3. İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır	İlerlemecilik
			Tutum	1. İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	Devlet	3. Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Eğitim	3. Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Hak	3. Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Sorumluluk	3. Eğitim ve çalışma hakkının kullanılması ile devletin ve vatandaşın bu konudaki sorumluluklarını ilişkilendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
			Özgürlük	5. Yerleşme ve seyahat özgürlüğünün açıklar.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Kültür ve Miras	Türk Tarihinde Yolculuk	Devlet	2. Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar. 3. Osmanlı Devleti'nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı'da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir. 8. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	İlerlemecilik
			Siyaset	2. Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.	İlerlemecilik
			Değişim	5. Şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir. 8. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	İlerlemecilik
			Kurum	8. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	İlerlemecilik
			Düşünce	4. Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.	İlerlemecilik
			Ekonomi	8. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu	İlerlemecilik

				ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur	
			Etkileşim	6. Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.	İlerlemecilik
			Estetik	5. Şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir. 6. Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.	İlerlemecilik
			Hoşgörü	4. Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.	İlerlemecilik
			Kanıt	4. Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.	İlerlemecilik
			Kültür	1. Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir. 5. Şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir. 6. Osmanlı-Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder. 7. Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örnekendirir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Sanat	6. Osmanlı- Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.	İlerlemecilik
Dağ tım ve ik ve Sosy al	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Zaman İçinde Bilim	Bilim	1. İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir. 3. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir. 4. 15-19. yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisin fark eder. 5. Tarihsel süreçte düşünceyi ifade düşünceyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
			Devlet	3. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilgilerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir.	İlerlemecilik
			Düşünce	5. Tarihsel süreçte düşünceyi ifade düşünceyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.	İlerlemecilik
			Özgürlük	5. Tarihsel süreçte düşünceyi ifade düşünceyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.	İlerlemecilik
			Uygarlık	1. İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir	İlerlemecilik
			Devlet	2. Kaynakların, ürünlerin ve ticaret yollarının devletlerin gelişmesindeki önemine tarihten ve	Esasicilik Daimicilik

Güç, yönetim ve toplum			günümüzden örnekler verir.	
		Eğitim	6. Eğitimin meslek edindirme hedefini kavrayarak ilgi ve yetenekleri doğrultusunda mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.	İlerlemecilik
		Ekonomi	3. Tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir	İlerlemecilik
		Yönetim	1. Üretimde ve yönetimde toprağın önemini tarihten örneklerle açıklar.	Esasicilik Daimicilik
		Sosyal Yaşam	3. Tarihten ve günümüzden örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir. 4. Vakıfların çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rolüne tarihten ve günümüzden örnekler verir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik,
	Yaşayan Demokrasi	Birey	4. Siyasi partilerin sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Siyaset	4. Siyasi partilerin sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Değişim	1. Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder.	İlerlemecilik
		Demokrasi	5. İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Devlet	1. Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder. 2. Anayasamızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir. 3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Egemenlik	1. Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Sosyal Örgüt	4. Siyasi partilerin sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Yasama	3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder	İlerlemecilik

Küresel Bağlantılar		Yönetim	1. Tarihsel süreçte Türk devletlerinde yönetim şekli ve egemenlik anlayışındaki değişim ve sürekliliği fark eder. 4. Siyasi partilerin sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır.	İlerlemecilik
		Yürütme	3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yönetim yapısını yasama, yürütme ve yargı kavramları çerçevesinde analiz eder.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Ülkeler Arası Köprüler	Devlet	1. 20. yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasi ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı’nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir	İlerlemecilik
		Siyaset	1. 20. yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasi ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı’nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir	İlerlemecilik
		Ekonomi	1. 20. yüzyılın başında Osmanlı Devleti ve Avrupa ülkelerinin siyasi ve ekonomik yapısıyla I. Dünya Savaşı’nın sebep ve sonuçlarını ilişkilendirir	İlerlemecilik
		Düşünce	4. Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Sanat	4. Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Sorumluluk	3. Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğunu fark eder. 4. Düşünce, sanat ve edebiyat ürünlerinin doğal varlıkların ve tarihi çevrelerin ortak miras ögesi olarak yaşatılmasında insanlığın sorumluluğunun farkına varır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

Tablo 14 incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler deri öğretim programı “Birey ve Toplum” öğrenme alanı “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (kazanım no:4), “düşünce” (kazanım no:4), “davranış” (kazanım no:1), “hak” (kazanım no:4), “iletişim” (kazanım no:1-2-3-4-5-6), “etkileşim” (kazanım no:3), “rol” (kazanım no:3), “tutum” (kazanım no:1) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “bilgi ve rol” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “iletişim” kavramının esasicilik, daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili

oldukları, “davranış ve tutum” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık ile ilişkili olduğu, “düşünce ve hak” kavramlarının ise ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı “Ülkemizde Nüfus” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “devlet” (kazanım no:3), “eğitim” (kazanım no:3), “hak” (kazanım no:3), “sorumluluk” (kazanım no:3), “özgürlük” (kazanım no:5) ve olduğu görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanı “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “devlet” (kazanım no:2-3-8), “değişim” (kazanım no:5-8), “düşünce” (kazanım no:4), “ekonomi” (kazanım no:8), “estetik” (kazanım no:5-6), “etkileşim” (kazanım no:6), “hoşgörü” (kazanım no:4), “kanıt” (kazanım no:4), “kurum” (kazanım no:8), “kültür” (kazanım no:1-5-6-7-), “sanat” (kazanım no:6) ve “siyaset” (kazanım no:2) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “devlet, değişim, düşünce ve hoşgörü” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefesiyle ilişkili oldukları “ekonomi, estetik, etkileşim, kurum, kanıt, sanat ve siyaset” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “kültür” kavramının ise esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı “Zaman İçinde Bilim” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “bilim” (kazanım no:1-3-4-5), “devlet” (kazanım no:3), “düşünce” (kazanım no:5), “özgürlük” (kazanım no:5) ve “uygarlık” (kazanım no:1) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “bilim” kavramının esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “devlet, düşünce, özgürlük ve uygarlık” kavramlarının ise ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “devlet” (kazanım no:2), “eğitim” (kazanım no:6), “ekonomi” (kazanım no:3), “yönetim” (kazanım no:1) ve “sosyal yaşam” (kazanım no:3-4) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “devlet ve yönetim” kavramlarının esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “eğitim ve ekonomi” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu,

“sosyal yaşam” kavramının ise esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanı “Yaşayan Demokrasi” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “birey” (kazanım no:4), “demokrasi” (kazanım no:5), “devlet” (kazanım no:1-2-3), “değişim” (kazanım no:1), “egemenlik” (kazanım no:1), “siyaset” (kazanım no:4), “sosyal örgüt” (kazanım no:4), “yasama” (kazanım no:3), “yürütme” (kazanım no:3) ve “yönetim” (kazanım no:1-4) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “değişim ve yönetim” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefesiyle ilişkili olduğu, “birey, demokrasi, egemenlik, yürütme ve sosyal örgüt” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “yasama” kavramının ilerlemecilik eğitim felsefesiyle ilişkili olduğu, “devlet” kavramının ise esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesine ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “devlet” (kazanım no:1), “düşünce” (kazanım no:4), “ekonomi” (kazanım no:1), “sanat” (kazanım no:4), “siyaset” (kazanım no:1) ve “sorumluluk” (kazanım no:3-4) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “düşünce” kavramının esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “devlet, siyaset ve ekonomi” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “sanat ve sorumluluk” kavramlarının ise ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

4. 3. 2017 SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA AİT BULGULAR

2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki kazanımlarda yer alan felsefi kavramların eğitim felsefeleri açısından incelenmesi dair elde edilen bulgu ve yorumlara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 15: 2017 Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kavramlar	Kazanım	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
4. Sınıf	y ve Topl um	Kimlik	SB. 4. 1. 1. Resmi kimlik belgesini inceleyerek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	İlerlemecilik

		Birey	SB. 4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar. SB.4. 1. 5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.	İlerlemecilik
		Saygı	SB.4. 1. 5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.	İlerlemecilik
		Yaşam	SB. 4. 1. 2. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.	Esasicilik Daimicilik
	Kültür ve Miras	Değişim	SB. 4. 2. 3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Kültür	SB. 4. 2. 2. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.	Esasicilik Daimicilik
		Yaşam	SB. 4. 2. 4. Milli Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Milli Mücadele'nin önemini kavrar.	Esasicilik Daimicilik
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşam	SB. 4. 3. 2. Günlük yaşamında kullandığı mekanların krokisini çizer. SB. 4. 3. 3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşeri unsurları ayırt eder. SB. 4. 3. 5. Yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Gözlem	SB. 4. 3. 4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır	İlerlemecilik
	Bilim, Teknoloji ve	Düşünce	SB. 4. 4. 4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Birey	SB. 4. 5. 3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli seçimler yapar.	İlerlemecilik
		Sorumluluk	SB. 4. 5. 3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli seçimler yapar.	İlerlemecilik
		Seçim	SB. 4.5. 1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar. SB. 4. 5. 3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli seçimler yapar	İlerlemecilik
	Etkin Vatandaşlık	Hak	SB. 4. 6. 1. Çocuk olarak haklarının farkına varır.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Sorumluluk	SB. 4. 6. 2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.	İlerlemecilik
		Eylem	SB. 4. 6. 2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.	İlerlemecilik
		Birey	SB. 4. 6. 4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Bağımsızlık	SB. 4. 6. 4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Özgürlük	SB. 4. 6. 4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik

		Yaşam	SB. 4. 6. 2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır. SB. 4. 6. 3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Küresel Bağlantılar	Kültür	SB. 4.7. 3. Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır. SB. 4. 7. 4. Farklı kültürlerle saygı gösterir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Saygı	SB. 4. 7. 4. Farklı kültürlerle saygı gösterir	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

Tablo 15 incelendiğinde 2017 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı “Birey ve Toplum” öğrenme alanının ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “birey” (SB:4.1.4-4.1.5.), “kimlik” (SB:4.1.1.), “ilgi” (SB:4.1.3.), “saygı” (SB:4.1.5.) ve “yaşam” (SB:4.1.2.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “kimlik, birey ve saygı” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “ilgi ve yaşam” kavramlarının ise esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “değişim” (SB:4.2.3.), “kültür” (SB:4.2.2.) ve “yaşam” (SB:4.2.4.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “değişim” kavramının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “yaşam ve kültür” kavramlarının ise esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “yaşam” (SB:4.3.2.-4.3.3.) ve “gözlem” (SB:4.3.4.) kavramları olduğu görülmektedir. Bu kavramlarda “yaşam” kavramının esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu “gözlem” kavramının ise ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramın “düşünce” (SB:4.4.4.) kavramı olduğu görülmektedir. Bu kavramın ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “birey” (SB:4.5.3.), “sorumluluk” (SB:4.5.3.) ve “seçim” (4.5.1.-4.5.3.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “birey, seçim ve sorumluluk” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “bağımsızlık” (SB:4.6.4.), “birey” (SB:4.6.4.), “eylem” (SB:4.6.2.), “hak” (SB:4.6.1.), “sorumluluk” (SB:4.6.2.), “özgürlük” (SB:4.6.4.), ve “yaşam” (SB:4.6.2.-4.6.3.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “sorumluluk ve eylem” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “yaşam” kavramının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “birey, bağımsızlık, hak ve özgürlük” kavramlarının ise esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında tespit edilen felsefi kavramların “kültür” (SB:4.7.3.-4.7.4.) ve “saygı” (4.7.4.) olduğu görülmektedir. Bu iki kavramın ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

Tablo 16: 2017 Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kavramlar	Kazanım	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
5. Sınıf	Birey ve Toplum	Etkin Vatandaş	SB. 5. 1. 1. Sosyal bilgiler dersinin Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısı fark eder.	İlerlemecilik
		Hak	SB. 5. 1. 3. Katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği hak ve sorumluluklara uygun davranır. SB. 5. 1. 4. Çocuk haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlallerine örnek verir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Sorumluluk	SB. 5. 1. 3. Katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği hak ve sorumluluklara uygun davranır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Rol	SB. 5. 1. 3. Katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği hak ve sorumluluklara uygun davranır	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Kültür ve Miras	Farklılık	SB. 5. 2. 3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Kültür	SB. 5. 2. 3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler. SB. 5. 2. 4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder. SB. 5. 2. 5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihi gelişimini değerlendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Rol	SB. 5. 2. 4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Yaşam	SB. 5. 2. 4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder. SB. 5. 2. 5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihi gelişimini değerlendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Sosyal İlişkiler	SB. 5. 4. 3. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Bilim	SB. 5. 4. 4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler. SB. 5. 4. 5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Etik	SB. 5. 4. 5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Düşünce	SB. 5. 5. 4. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Ekonomi	SB. 5. 5. 1. Yaşadığı bölgenin ekonomik faaliyetlerini belirler. SB. 5. 5. 2. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder. SB. 5. 5. 6. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır.	İlerlemecilik Daimicilik Esasicilik
		Hak	SB. 5. 5. 5. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		İşbirliği	SB. 5. 5. 4. İşbirliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Yaşam	SB. 5. 5. 1. Yaşadığı bölgenin ekonomik faaliyetlerini belirler. SB. 5. 5. 2. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder. SB. 5. 5. 6. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Temel haklar	SB. 5. 6. 3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.	Esasicilik Daimicilik
	Etkin Vatandaşlık	Bağımsızlık	SB. 5. 6. 4. Bayrak ve İstiklal Marşı gibi milli egemenlik ve bağımsızlık sembollerin değer verir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Egemenlik	SB. 5. 6. 4. Bayrak ve İstiklal Marşı gibi milli egemenlik ve bağımsızlık sembollerin değer verir.	İlerlemecilik
		Yaşam	SB. 5. 6. 2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.	Esasicilik Daimicilik
		İletişim	SB. 5. 7. 2. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	KüreselBağlantılar	Ekonomi	SB. 5. 7. 2. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Yenilikçi	SB. 5. 7. 5. Toplumun ilgi, istek ve ihtiyaçlarını araştırarak bunları karşılamaya yönelik yenilikçi fikirler önerir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Yaşam	SB. 5. 7. 1. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde yaşadığı ilin yerini ve önemini araştırır.	İlerlemecilik

Tablo 16 incelendiğinde 2017 5. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı “Birey ve Toplum” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların

“etkin vatandaş” (SB:5.1.1.), “hak” (SB:5.1.3.-5.1.4), “sorumluluk” (SB:5.1.3.) ve “rol” (SB:5.1.3.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “sorumluluk ve rol” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “etkin vatandaş” kavramının ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “hak” kavramının esasıcılık, daimicilik, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “farklılık” (SB:5.2.3.), “kültür” (SB:5.2.3.-5.2.4.-5.2.5.), “rol” (SB:5.2.4.) ve “yaşam” (SB:5.2.4-5.2.5) olduğu görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında tespit edilen felsefi kavramların “bilim” (SB:5.4.4.-5.4.5.), “etik” (SB:5.4.5.) ve “sosyal ilişkiler” (SB:5.4.3.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “bilim” kavramının esasıcılık, daimicilik, ilerlemecilikve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “sosyal ilişkiler ve etik” kavramlarının ise ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında tespit edilen “düşünce” (SB:5.5.4.), “ekonomi” (SB:5.5.1.-5.5.2.-5.5.6.), “hak” (SB:5.5.5.), “iş birliği” (SB:5.5.4.) ve “yaşam” (SB:5.5.1.-5.5.2-5.5.6.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “düşünce, hak ve iş birliği” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “ekonomi” kavramının esasıcılık, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “yaşam” kavramının ise esasıcılık, daimicilik, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “bağımsızlık” (SB:5.6.4.), “egemenlik” (SB:5.6.4.), “temel hak” (SB:5.6.3.) ve “yaşam” (SB:5.6.2.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “egemenlik” kavramının ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “bağımsızlık” kavramının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “temel hak ve yaşam” kavramlarının ise esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “ekonomi” (SB:5.7.2.), “iletişim” (SB:5.7.2.), “yenilikçi” (SB:5.7.5) ve “yaşam” (SB:5.7.1.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “ekonomi, iletişim ve yenilikçi” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “yaşam” kavramının ise ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Tablo 17: 2017 Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kavramlar	Kazanım	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
6. Sınıf	Birey ve Toplum	Birey	SB. 6. 1. 2. Bireyin gelişiminde ve toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal, kültürel ve tarihi bağların etkisini analiz eder.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Hak	SB. 6. 1. 5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Kültür	SB. 6. 1. 2. Bireyin gelişiminde ve toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal, kültürel ve tarihi bağların etkisini analiz eder. SB. 6. 1. 3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklı cinsiyet, sosyo-ekonomik ve kültürel gruplara karşı ön yargıları sorgular.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Özgürlük	SB. 6. 1. 5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Sorumluluk	SB. 6. 1. 5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Yaşam	SB. 6. 1. 2. Bireyin gelişiminde ve toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal, kültürel ve tarihi bağların etkisini analiz eder.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Kültür ve Miras	Değişim	SB. 6. 2. 2. İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar. SB. 6. 2. 3. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Devlet	SB. 6. 2. 1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Ekonomi	SB. 6. 2. 1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur SB. 6. 2. 6. Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Kanıt	SB. 6. 2. 5. Türkiye Selçukluları Dönemi'nde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin Anadolu'nun	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

			Türkleşme ve İslamlaşma sürecine katkılarına kanıtlar gösterir.	
		Siyaset	SB. 6. 2. 1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur SB. 6. 2. 6. Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Kültür	SB. 6. 2. 1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. SB. 6. 2. 3. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder. SB. 6. 2. 5. Türkiye Selçukluları Dönemi'nde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecine katkılarına kanıtlar gösterir. SB. 6. 2. 6. Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşam	SB. 6. 3. 4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Bilim Teknoloji ve Toplum	Yaşam	SB. 6. 4. 1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir. SB. 6. 4. 2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Bilim	SB. 6. 4. 1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir. SB. 6. 4. 2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Düşünce	SB. 6. 4. 2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Eğitim	SB. 6. 5. 6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Ekonomi	SB. 6. 5. 4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Kimlik	SB. 6. 5. 6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Sorumluluk	SB. 6. 5. 4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Yaşam	SB. 6. 5. 2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

Etkin Vatandaşlık	Anayasa	SB. 6. 6. 5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
	Değer	SB. 6. 6. 6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
	Demokrasi	SB. 6. 6. 1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır. SB. 6. 6. 4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.	İlerlemecilik Esasicilik Daimicilik
	Devlet	SB. 6. 6. 2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.	Esasicilik Daimicilik
	Etkin Vatandaş	SB. 6. 6. 5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
	Hak	SB. 6. 6. 5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
	Sorumluluk	SB. 6. 6. 5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
	Yasama	SB. 6. 6. 2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.	Esasicilik Daimicilik
	Yaşam	SB. 6. 6. 6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder. SB. 6. 6. 4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.	Esasicilik Daimicilik
	Yürütme	SB. 6. 6. 2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.	Esasicilik Daimicilik
	Yönetim	SB. 6. 6. 1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır. SB. 6. 6. 3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları değerlendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
Küresel Bağlantılar	Kültür	SB. 6. 7. 3. Türk Cumhuriyetleri ile komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi değerlendirir. SB. 6. 7. 4. Uluslararası popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkisini sorgular.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Siyaset	SB. 6. 7. 3. Türk Cumhuriyetleri ile komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi değerlendirir	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Ekonomi	SB. 6. 7. 3. Türk Cumhuriyetleri ile komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi değerlendirir	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

Tablo 17 incelendiğinde 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı “Birey ve Toplum” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “birey” (SB:6.1.2.), “hak” (SB:6.1.5.), “kültür” (SB:6.1.2.), “özgürlük” (SB:6.1.5.), “sorumluluk” (SB:6.1.5.) ve “yaşam” (SB:6.1.2.) olduğu görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “devlet” (SB:6.2.1.), “değişim” (SB:6.2.2.-6.2.3.), “ekonomi” (SB:6.2.1.-6.2.6.), “kanıt” (SB:6.2.5.), “kültür” (SB:6.2.1.-6.2.3.-6.2.5.-6.2.6.) ve “siyaset” (SB:6.2.1.-6.2.6) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “değişim” kavramının esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “devlet, ekonomi, kanıt ve siyaset” kavramlarının ise ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “kültür” kavramının esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleriyle ilişkili oldukları görülmektedir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramın “yaşam” (SB:6.3.4.) olduğu görülmektedir. Bu kavramın ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “bilim” (SB:6.4.1.-6.4.2.), “düşünce” (SB:6.4.2.) ve “yaşam” (SB:6.4.1.-6.4.2.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “düşünce” kavramının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “bilimve yaşam” kavramlarının esasicilik, daimicilik, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “eğitim” (SB:6.5.6.), “ekonomi” (SB:6.5.4.), “kimlik” (SB:6.5.6.), “sorumluluk” (SB:6.5.4.), ve “yaşam” (SB:6.5.2.) olduğu görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik, yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “anayasa” (SB:6.6.5.), “değer” (SB:6.6.6.), “demokrasi” (SB:6.6.1.-6.6.4.), “devlet” (SB:6.6.2.), “etkin vatandaş” (SB:6.6.5.), “hak” (SB:6.6.5.), “sorumluluk” (SB:6.6.5.), “yasama” (SB:6.6.2.), “yaşam” (SB:6.6.6.-6.6.4.), “yönetim” (SB:6.6.1.-6.6.3.) ve “yürütme” (SB:6.6.2.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “anayasa,

değer, demokrasi, etkin vatandaş, sorumluluk, hak ve yasama” kavramlarının esasıcılık, daimıcılık ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “devlet, yürütme ve yaşam” kavramlarının esasıcılık ve daimıcılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “yönetim” kavramının ise ilerlemecilik, yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “ekonomi” (SB:6.7.3.), “kültür” (SB:6.7.3.-6.7.4.) ve “siyaset” (SB:6.7.3.) olduğu görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

Tablo 18: 2017 Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Felsefi Kavramlar ve İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kavramlar	Kazanım	İlişkili Olduğu Eğitim Felsefeleri
7. Sınıf	Birey ve Toplum	Birey	SB. 7. 1. 2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Değişim	SB. 7. 1. 3. Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		İletişim	SB. 7. 1. 1. İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular. SB. 7. 1. 2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır. SB. 7. 1. 4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Hak	SB. 7. 1. 4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Sosyal ilişkiler	SB. 7. 1. 2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Sorumluluk	SB. 7. 1. 4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Tutum	SB. 7. 1. 1. İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Rol	SB. 7. 1. 3. Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Kültür ve Miras	Değişim	SB. 7. 2. 3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.	Esasıcılık Daimıcılık

			SB. 7.2. 4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Devlet	SB. 7. 2. 1. Tarihsel olay ve yorumlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar. SB. 7. 2. 2. Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder. SB. 7. 2. 3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar. SB. 7.2. 4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Ekonomi	SB. 7.2. 4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Estetik	SB. 7. 2. 5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	Esasicilik Daimicilik
		Kurum	SB. 7.2. 4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Kültür	SB. 7. 2. 5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	Esasicilik Daimicilik
		Siyaset	SB. 7. 2. 1. Tarihsel olay ve yorumlara dayanarak Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar SB. 7. 2. 2. Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder	İlerlemecilik Esasicilik Daimicilik
		Sanat	SB. 7. 2. 5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	Esasicilik Daimicilik
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Temel Haklar	SB. 7. 3. 4. Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.	İlerlemecilik
		Özgürlük	SB. 7. 3.4. Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünü açıklar.	İlerlemecilik
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilgi	SB. 7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.	İlerlemecilik
		Değişim	SB. 7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.	İlerlemecilik
		Düşünce	SB. 7.4. 4. Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Özgürlük	SB. 7.4.4. Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Yaşam	SB. 7.4.3. 15-20. Yüzyıllar arasında Avrupa'da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Değişim	SB. 7.5.6. Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim alanında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Rol	SB. 7.5.3. Vakıfların ve sivil toplum kuruluş kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine tarihten ve günümüzde örnekler verir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
		Yaşam	SB. 7.5.2. Tarihten ve günümüzde örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Yönetim	SB. 7.5.1. Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten günümüze örneklerle açıklar.	Esasicilik Daimicilik
		Sosyal yaşam	SB. 7.5.2. Tarihten ve günümüzde örnekler vererek üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir. SB. 7.5.3. Vakıfların ve sivil toplum kuruluş kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine tarihten ve günümüzde örnekler verir.	Esasicilik Daimicilik İlerlemecilik
	Etkin Vatandaşlık	Demokrasi	SB. 7.6.1. Demokrasiyi ve demokrasinin gelişim evrelerini açıklar. SB. 7.6.2. Atatürk'ün Türk demokrasinin gelişimine katkılarını açıklar. SB. 7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder. SB. 7.6.5. Bir yaşam biçimi olarak demokratik tutumu benimser.	Esasicilik, Daimicilik İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Devlet	SB. 7.6.3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
	Küresel Bağlantılar	Düşünce	SB. 7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık
		Kültür	SB. 7.7.3. Çeşitli kültürlerle yönelik sahip olduğu kalıp yargıları sorgular.	İlerlemecilik Yeniden Kurmacılık

Tablo 18 incelendiğinde 2017 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı “Birey ve Toplum” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “birey” (SB:7.1.2.), “değişim” (SB:7.1.3.), “sorumluluk” (SB:7.1.4.), “sosyal ilişkiler” (SB:7.1.2.), “iletişim” (SB:7.1.1.-7.1.2.-7.1.4.), “tutum” (SB:7.1.1.), “rol” (SB:7.1.3.) ve “hak” (SB:7.1.4.) kavramları oldukları görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “devlet” (SB:7.2.1.-7.2.2.-7.2.3.-7.2.4.), “değişim” (SB:7.2.3.-7.2.4.), “ekonomi” (SB:7.2.4.), “estetik” (SB:7.2.5.), “kurum” (SB:7.2.4.), “kültür” (SB:7.2.5.), “sanat” (SB:7.2.5.) ve “siyaset” (7.2.1.-7.2.2.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “değişim” kavramının esasicilik, daimicilik, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “ekonomi ve kurum” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “devlet ve siyaset” kavramlarının ise esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili oldukları, “kültür, estetik” ve sanat” kavramlarının ise esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “temel hak” (SB:7.3.4.) ve “özgürlük” (SB:7.3.4.) olduğu görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik eğitim felsefesiyle ilişkili oldukları görülmektedir.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “bilgi” (SB:7.4.1.), “değişim” (SB:7.4.1.), “düşünce” (SB:7.4.4.), “özgürlük” (SB:7.4.4.), ve “yaşam” (SB:7.4.3.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “bilgi ve değişim” kavramlarının ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu, “düşünce, özgürlük ve yaşam” kavramlarının ise ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “değişim” (SB:7.5.6.), “rol” (SB:7.5.3.), “sosyal yaşam” (SB:7.5.2.-7.5.3.), “yaşam” (SB:7.5.2.) ve “yönetim” (SB:7.5.1.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “değişim ve yaşam” kavramlarının ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları, “yönetim” kavramının esasicilik ve daimicilik, “rol ve sosyal yaşam” kavramlarının ise esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmektedir.

“Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “demokrasi” (SB:7.6.1.-7.6.2.-7.6.4.-7.6.5.) ve “devlet” (SB:7.6.3.) olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan “demokrasi” kavramının esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, “devlet” kavramının ise ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına ait kazanımlarda tespit edilen felsefi kavramların “düşünce” (SB:7.7.4.) ve “kültür” (SB:7.7.3.) olduğu görülmektedir. Bu kavramların ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefesi ile ilişkili oldukları görülmektedir.

Tablo 19: 1998, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Ait Kazanımlarda Yer Alan Felsefi Kavramların Karşılaştırılması

Öğretim Programları	1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı				2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı				2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı			
	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf
Kavramlar												
Akıl							▲					
Anayasa											▲	
Bağımsızlık						▲			▲	▲		
Bilgi	▲	▲	▲	▲				▲				▲
Bilim			▲	▲		▲	▲	▲		▲		
Birey			▲		▲	▲		▲	▲		▲	▲
Davranış								▲				
Değer											▲	
Değişim					▲	▲	▲	▲	▲		▲	▲
Demokrasi			▲	▲		▲	▲	▲			▲	▲
Devlet	▲	▲	▲	▲			▲				▲	▲
Din							▲					
Duygu					▲							
Düşünce	▲				▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Egemenlik					▲	▲		▲		▲		
Eğitim			▲	▲			▲	▲			▲	
Ekonomi				▲		▲	▲	▲		▲	▲	▲
Estetik							▲	▲				▲
Etkileşim					▲			▲				
Etkin Vatandaş							▲			▲	▲	
Etik										▲		
Eylem									▲			
Farklılık					▲	▲				▲		
Gözlem					▲				▲			
Görev			▲				▲					
Grup					▲							
Hak			▲		▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Hoşgörü								▲				
Hukuk				▲								
İletişim						▲		▲		▲		▲
İlerleme			▲	▲								
İşbirliği						▲	▲			▲		
Kanıt					▲	▲	▲	▲			▲	
Kamuoyu					▲							
Kimlik					▲				▲		▲	
Kurum					▲	▲		▲				▲
Kültür	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Uygarlık			▲	▲		▲	▲	▲				
Olgu			▲	▲			▲					
Özgürlük							▲	▲	▲		▲	▲
Rol						▲		▲		▲		▲
Sanat				▲			▲	▲			▲	▲
Saygı	▲								▲			
Seçim									▲			
Siyaset							▲	▲			▲	
Sorumluluk	▲	▲					▲	▲	▲	▲	▲	▲
Sosyal İlişkiler				▲								
Sosyal Örgüt					▲							
Sosyal Yapı							▲					
Sosyal Yaşam				▲				▲				▲
Yaşam					▲	▲	▲		▲	▲	▲	▲

Temel Hak										▲		▲
Tutum								▲				▲
Yasa						▲						
Yasama								▲			▲	
Yenilikçi										▲		
Yönetim				▲	▲		▲	▲			▲	▲
Yürütme								▲			▲	

Tablo 19 incelendiğinde 1998, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında “bilgi, bilim, demokrasi, devlet, düşünce, eğitim, ekonomi, hak, kültür, sanat, sorumluluk, yönetim“ kavramlarının öğretim programlarında ortak olarak tekrar ettiği, “akıl (2005 6. Sınıf), anayasa (2017 6.sınıf), davranış (2005 7. Sınıf), değer (2017 6. Sınıf), din (2005 6. Sınıf), etik (2017 5. Sınıf), eylem (2017 4. Sınıf), hukuk (1998 7. Sınıf), kamuoyu (2005 4. Sınıf), seçim (2017 4. Sınıf), sosyal ilişkiler (1998 7. Sınıf), sosyal örgüt (2005 6. Sınıf), yenilikçi (2017 5. Sınıf)“ kavramlarının ise sadece bir programın bir sınıf düzeyinde geçtiği tespit edilmiştir. Bazı kavramların sadece bir programda geçtiği, bu kavramlardan “hukuk ilerleme ve sosyal ilişkiler” kavramlarının 1998 programındaki hedeflerde geçtiği tespit edildiği, “akıl, davranış, din, duygu, hoşgörü, etkileşim, grup, kamuoyu, sosyal örgüt ve yasa” kavramlarının 2005 programında geçtiği tespit edildiği, “anayasa, değer, etik, eylem, seçim ve yenilikçi“ kavramlarının 2017 programında geçtiği tespit edildiği görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5. 1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada 1998, 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına ait kazanımlarda yer alan felsefi kavramların eğitim felsefeleriyle ilişkisi incelenmiştir. Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulardan yol çıkılarak ulaşılan sonuçlara ve geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

1998 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 4.sınıf düzeyinde yer alan toplam 4 üniteden “Aile, Okul ve Toplum ve Tarih ve İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu Ünitelerine ait hedeflerde 8 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu iki üniteye tespit edilen felsefi kavramlardan 6 tanesinin (bilgi, devlet, kültür, uygarlık, sorumluluk ve düşünce) esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, iki tanesinin (sorumluluk ve devlet) ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sınıf düzeyinde tespit edilen felsefi kavramların yarısının soyut kavramlar (bilgi, sorumluluk ve düşünce) olduğu görülmüştür.

1998 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 5. sınıf düzeyinde yer alan 4 üniteden 3'üne (Cumhuriyet'e Nasıl Kavuştuk? Güzel Yurdumuz Türkiye ve İslamiyet'in Doğuşu, Yayılışı ve Türkler) ait hedeflerde toplamda 6 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu felsefi kavramların en fazla (bilgi, devlet, kültür ve uygarlık) esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu, en az (sorumluluk ve devlet) ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. 4. Sınıf hedeflerinde olduğu gibi 5. Sınıf hedeflerinde de tespit edilen felsefi kavramların ağırlıklı olarak esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefeleri ilişkili oldukları görülmüştür. Bu sınıf düzeyinde yeniden kurmacılık eğitim felsefesi ile ilişkili herhangi bir felsefi kavram olmadığı ortaya çıkmıştır.

1998 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 6. sınıf düzeyinde “Türkiye'miz” ünitesi haricinde diğer tüm ünitelerdeki hedeflerle ilişkili toplamda 12 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu felsefi kavramların en fazla (bilgi, bilim, birey, demokrasi, eğitim, görev, hak, kültür, ilerleme ve uygarlık) esasıcılık ve daimicilik eğitim felsefeleri ile

ilişkili oldukları, en az (devlet ve olgu) ilerlemecilik eğitim felsefesiyle ilişkili kavramlar olduğu ortaya çıkmıştır. 6. Sınıf hedeflerinde yeniden kurmacılık eğitim felsefesiyle ilişkili felsefi herhangi bir kavram tespit edilememiştir.

1998 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 7. sınıf düzeyinde yer alan toplam 7 üniteden “Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri Ünitesi” hariç diğer tüm ünitelerdeki hedeflerle ilişkili 15 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu felsefi kavramlar arasında en fazla (bilgi, bilim, devlet, demokrasi, eğitim, ekonomi, hukuk, ilerleme, kültür, sanat, sosyal yaşam, uygarlık ve yönetim) esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili kavramlar olduğu, en az (sosyal ilişkiler) ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili felsefi kavram olduğu ortaya çıkmıştır. 1998 öğretim programında sınıf düzeyi yükseldikçe hedeflerde yer alan felsefi kavramların (4. Sınıf 6 felsefi kavram, 5. Sınıf 6 felsefi kavram, 6. sınıf 12 felsefi kavram, 7. Sınıf: 15 felsefi kavram) sayılarının da paralel bir şekilde arttığı ortaya çıkmıştır.

1998 Sosyal bilgiler dersi öğretim programının tüm sınıf düzeylerinde tespit edilen felsefi kavramların üniteler bazında dengeli bir dağılım göstermediği ortaya çıkmıştır. 1998 öğretim programındaki hedeflerde esasicilik ve daimicilik eğitim felsefelerinin etkisinin yoğun bir şekilde programa yansıdığı tespit edilmiştir. Bu durum, 1998 öğretim programında davranışçı anlayışın hâkim olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu çalışmayla benzer sonuçlara ulaşan Tuncel (2002), yaptığı çalışmada hem sosyal bilgiler dersi öğretim programının temel yapısının hem de öğretmenlerin benimsedikleri eğitim felsefesinin ilerlemecilik eğitim felsefesi olmasına rağmen uygulamada öğretmenlerin geleneksel eğitim-öğretim yöntemlerini benimsediklerini, esasicilik ve daimicilik eğitim felsefelerinin ilkelerini uyguladıklarını tespit etmiştir. Keskin (2002), yaptığı çalışmada 1998 sosyal bilgiler öğretim programının içerik ve hedeflerinin günün şartlarına göre belirlendiğini buna karşın programın esasicilik ve daimicilik eğitim felsefelerinin ezberci ilkelerine dayandığı sonucuna ulaşmıştır.

2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 4.sınıf düzeyindeki tüm öğrenme alanlarındaki kazanımlarla ilişkili 18 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu kavramlar arasında en fazla (değişim, düşünce, kanıt, kimlik, kültür ve yönetim) esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleriyle ilişkili felsefi kavramlar olduğu, bunun

yanında tespit edilen felsefi kavramlardan 4 tanesinin(birey, etkileşim, farklılık, kamuoyu) esasıcılık ve daimıcılık, diğer 4 tanesinin (gözlem, hak, saygı ve yaşam) ilerlemecilik, dört tanesinin(egemenlik, grup, kurum, sosyal örgüt) ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili oldukları görülmüştür.

2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 5.sınıf düzeyindeki tüm öğrenme alanlarındaki kazanımlarla ilişkili 18 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu kavramlar arasında en fazla (bağımsızlık, birey, düşünce, demokrasi, egemenlik, ekonomi, farklılık, iletişim, iş birliği, kurum, rol, yasa, yaşam) ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleri ile ilişkili felsefi kavramlar olduğu, en az (değişim) ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili felsefi kavram olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sınıf düzeyinde ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili felsefi kavramların daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 6.sınıf düzeyindeki tüm öğrenme alanlarına ait kazanımlarla ilişkili 26 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu kavramlar arasında en fazla (demokrasi, din, düşünce, ekonomi, etkileşim, estetik, kültür, siyaset, sorumluluk, özgürlük ve yönetim) ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleriyle ilişkili felsefi kavramlar olduğu, en az (bilim) esasıcılık ve daimıcılık eğitim felsefeleriyle ilişkili kavram olduğu tespit edilmiştir. Bu sınıf düzeyinde tespit edilen felsefi kavramların ağırlıklı olarak ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 7.sınıf düzeyindeki tüm öğrenme alanlarına ait kazanımlarla ilişkili 33 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu kavramlar arasında en fazla (değişim, düşünce, eğitim, ekonomi, estetik, hak, hoşgörü, kanıt, kurum, sanat, siyaset, sorumluluk, özgürlük ve tutum) ilerlemecilik eğitim felsefesi ile ilişkili, en az (birey, kültür ve yaşam) esasıcılık ve daimıcılık eğitim felsefeleriyle ilişkili kavramlar olduğu ortaya çıkmıştır.

2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında sınıf düzeyi yükseldikçe (4. sınıf: 18, 5. sınıf: 18, 6. sınıf: 26, 7. sınıf: 33 felsefi kavram) kazanımlarda yer alan felsefi kavramların da aynı şekilde arttığı görülmüştür. 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programının tüm sınıf düzeylerinde tespit edilen felsefi kavramların öğrenme alanları açısından dengeli bir dağılım göstermediği ortaya çıkmıştır. Öğretim

programının genel yapısı incelendiğinde programın yapılandırmacı anlayışa göre hazırlandığı, bu anlayış doğrultusunda programda ilerlemecilik eğitim felsefesinin benimsendiği, programın bazı kazanımlarında ise esasicilik ve daimicilik eğitim felsefelerinin de etkileri olduğu tespit edilmiştir. Eker (2020), 2005 ile 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programını incelediği çalışmasında programların “ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık” eğitim anlayışı ile hazırlanmasına rağmen uygulayıcılar tarafından “esasicilik ve daimicilik” eğitim felsefelerinin yansımalarının görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Sağlam (2006), 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programının yapılandırmacı anlayışa göre hazırlandığını fakat yeni anlayışa alışkın olmayan öğretmenlerin özellikle değerlendirme aşamasında davranışçı yaklaşımı devam ettirdiklerini tespit etmiştir. Öktem (2006), 4. ve 5. Sınıf sosyal bilgiler derslerindeki kavramlarla ilgili yaptığı çalışmada yapılandırmacı anlayışla hazırlanan yeni öğretim programına rağmen davranışçı anlayışın hâkim olduğunu ve yeni öğretim programının zaman içinde öğretim etkinlikleriyle uygulayıcılar tarafından da benimseneceğini belirtmiştir.

2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 4.sınıf düzeyindeki tüm öğrenme alanlarındaki kazanımlarla ilişkili 14 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu kavramlar arasında en fazla (birey, eylem, gözlem, kimlik, saygı, seçim, sorumluluk) ilerlemecilik eğitim felsefesiyle ilişkili, en az (yaşam ve kültür) esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili kavramlar olduğu ortaya çıkmıştır.

2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 5.sınıf düzeyindeki tüm öğrenme alanlarındaki kazanımlarla ilişkili 19 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu kavramlar arasında en fazla (bağımsızlık, iletişim, işbirliği, kültür, rol, sorumluluk, yaşam, yenileşme) ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefeleriyle ilişkili felsefi kavramlar olduğu, üç kavramın (egemenlik, etik ve sosyal ilişkiler) ilerlemecilik, iki kavramın (hak, bilim) esasicilik, daimicilik, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık, iki kavramın (etkin vatandaş, ekonomi) esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik, iki kavramın (temel hak, yaşam) esasicilik, daimicilik, iki kavramında (ekonomi ve yaşam) farklı kazanımlarda esasicilik, daimicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefeleri ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 6.sınıf düzeyindeki tüm alanlarındaki kazanımlarla ilişkili 22 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu kavramlar arasında en fazla (birey, devlet, düşünce, eğitim, ekonomi, hak, kanıt, kimlik, özgürlük, siyaset, sorumluluk, yönetim) ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefesiyle ilişkili felsefi kavramlar olduğu, en az (yasama, yürütme) esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili kavram olduğu ortaya çıkmıştır.

2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 7.sınıf düzeyindeki tüm öğrenme alanlarındaki kazanımlarla ilişkili 22 felsefi kavram tespit edilmiştir. Bu kavramlar arasında en fazla (birey, düşünce, ekonomi, hak, kurum, iletişim, özgürlük, sorumluluk, sosyal ilişkiler, tutum ve yaşam) ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefesiyle ilişkili felsefi kavramlar olduğu, en az (estetik ve yönetim) esasicilik ve daimicilik eğitim felsefeleri ile ilişkili kavramlar olduğu görülmüştür. 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programında tüm sınıf düzeylerinde tespit edilen felsefi kavramların öğrenme alanları bazında dengeli dağılım göstermediği ortaya çıkmıştır. Sınıf düzeyi yükseldikçe (4. Sınıf 14 felsefi kavram, 5. sınıf 19 felsefi kavram, 6 sınıf 22 felsefi kavram ve 7.sınıf 22 felsefi kavram) kazanımlarda yer alan felsefi kavramların arttığı tespit edilmiştir.

1998, 2005 ve 2017 Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında en sık kullanılan felsefi kavramın “kültür” kavramı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu kavramın her üç öğretim programında tüm sınıf düzeylerinde yer aldığı tespit edilmiştir. “Bilgi, bilim, birey, demokrasi, devlet, düşünce, eğitim, ekonomi, hak, sanat, sorumluluk ve yönetim” kavramları her sınıf düzeyinde yer almamasına karşın üç öğretim programında da bu kavramlara yer verildiği ortaya çıkmıştır. “Akıl (2005 6. Sınıf), anayasa (2017 6.sınıf), davranış (2005 7. Sınıf), değer (2017 6. Sınıf), din (2005 6. Sınıf), etik (2017 5. Sınıf), eylem (2017 4. Sınıf), hukuk (1998 7. Sınıf), kamuoyu (2005 4. Sınıf), seçim (2017 4. Sınıf), sosyal ilişkiler (1998 7. Sınıf), sosyal örgüt (2005 6. Sınıf), yenilikçi (2017 5. Sınıf) gibi felsefi kavramların ise sadece bir programın bir sınıf düzeyinde geçtiği ortaya çıkmıştır.

2017 Öğretim programının genel yapısı incelendiğinde programın eğitim felsefesinin ilerlemecilik olduğu görülmüştür. Programın kazanımları incelendiğinde uyumlu bir biçimde programda ilerlemecilik eğitim felsefesinin etkisi yoğun bir şekilde görülmektedir. Öğretim programının yapılandırmacı anlayışa uygun olarak bireylerin

gelişim özelliklerine uygun kazanımların hazırlandığı, bireyin kendi kimliğinin farkında olması, toplumsal rolünü yerine getirmesi, bireysel farklılıklara saygılı ve düşünme becerilerini kullanabilen etkin vatandaş olma özelliklerine sahip olması ile programın amacına hizmet ettiği söylenebilir. Bu çalışma ile benzer sonuçlara ulaşan Gülersoy vd. (2021), yaptıkları çalışmada 2018sosyal bilgiler öğretim programının yapılandırmacı anlayışı ile hazırlandığı ve programın kazanımlarının ilerlemecilik eğitim felsefesini temel aldığı sonucuna ulaşmıştır.2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programı Dünyada ve Türkiye'de meydana gelen değişmelerle birlikte toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına göre hazırlanmıştır. Bireyin ihtiyaçlarına cevap veren, dünyadaki değişime uyum sağlayan, kendini geliştiren, bilgiyi sorgulayan, üreten ve değerlendiren bireylerin yetiştirilmesini amaçlayan 2017 programının temel felsefesi belirlenmiştir (MEB, 2017: 4).

5. 2. ÖNERİLER:

1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında temel becerilerden olan eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin temelinde felsefi sorgulama ve felsefi düşünme olduğu göz önünde bulundurulduğunda felsefi kavramların kazanımlara yansımalarının daha fazla olması sağlanabilir.
- 2.Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının temel aldığı eğitim felsefeleri teoride kalmayıp konu, kazanım ve kavram boyutu ile öğretim uygulamalarına yönelik olmaları sağlanabilir.
3. Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının ilgili oldukları eğitim felsefelerini yansıtıp yansıtmadığını tespit etmek için kavram formları geliştirilebilir.
4. Sosyal bilgiler ders kitapları eğitim felsefeleri bağlamında incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. W. (2012). Ahlak Felsefesinin Sorunları. (Çev.: Semin Sökmen). İstanbul: Metis Yayınları.
- Ağdacı, G. (2018). Öğretmenlerin Eğitim Felsefeleri Eğilimi İle Eleştirel Düşünme Becerileri Arasındaki İlişki (Yüksek Lisans Tezi). Bartın: Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akarsu, B. (2007). Felsefe Terimleri Sözlüğü.12.Baskı. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Akdemir, E. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eğitim Felsefeleri İle Özerklik Destekleri. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akyüz, Y. (2014). Türk Eğitim Tarihi. 26.Baskı.Ankara:PegemYayıncılık.
- Allison, H. E. (2009). Kant's Transcendental Idealism An Interpretation and Defense. New Havenand London: Yale University Press.
- Aristoteles. (2010). Metafizik. (Çev.: Ahmet Arslan). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Arı, M. B. (2021). Eğitim Felsefesinde Eğitimin Amacı ve Öğretmenin Rolü: Freire Çerçevesinde Özgürlüğün Praksisi Ve Bankacı Eğitim Modelinin Kritiği. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, A. (2001). Felsefeye Giriş.5.Baskı. Ankara: Vadi Yayınları.
- Arslan, A. (2014). Felsefeye Giriş.21.Baskı. Ankara: Liberte Yayınları.
- Ata, B. (2011). "Sosyal Bilgiler Öğretim Programı". Cemil Öztürk (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. 2. Baskı. (ss.33-47). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, M. ve Eyecisoy, H. O. (2014). "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğrenme Alanları". Süleyman İnan (Ed.), Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler. (ss. 36-47). 1. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydoğan, H. (2013). Brian Davies. Din Felsefesine Giriş [An Introduction to the Philosophy of Religion]. (Çev. Fatih Taştan). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AESBED).3 (1),1-15.
- Barth, J. & Demirtaş, A. (1997). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Kaynak Üniteler. Ankara: Yök/Dünya Bankası MEGP Yayınları.
- Bengtson, J. (1993). Theory and practice: Two fundamental categories in the philosophy of teacher education. Educational Review, 45(3),205-211.
- Bıçak, A. (2018). Felsefenin Yapısı ve Sorunları. İstanbul: Dergah Yayınları.

- Bilgili, A. S. (2006). “Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler”. İsmail H. Demircioğlu (Ed.), Sosyal Bilgilerin Temelleri. (ss.3-56). Ankara: Hegem Yayınları.
- Bilhan, S. (1991). Eğitim Felsefesi. Ankara: Ankara Üniversitesi EBF Yayınları.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. Qualitative research journal, 9 (2),27-40.
- Bozkurt, N. (2003). 20. Yüzyıl Düşünce Akımları. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Büyükdüvenci, S. (1994). Varoluşçuluk ve Eğitim . Ankara: Form Ofset.
- Cevizci, A. (2002). Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Paradigma Yayınları
- Cevizci, A. (2011). Felsefeye Giriş. 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.
- Cevizci, A. (2014). Eğitim Felsefesi. İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2017). Felsefenin Kısa Tarihi. İstanbul: Say Yayınları
- Ciritci, H. M. (2012). Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kavramların 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Metinlerde Kullanılma Sıklıkları ile Giriş, Geliştirme ve Pekiştirme Düzeyleri Açısından Değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi) Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Coşkun, D. (2014). “Sosyal Bilgiler Eğitiminde Değerler Eğitim”. Süleyman İnan (Ed.). Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler. 1. Baskı. (ss. 225-242). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Coskun, S. ve Taneri, P. O. (2021). Öğretmen Adaylarının Eğitim Yaklaşımlarını Eğitim Felsefeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Dört Öge, (19), 29-49.
- Çakmak, Z. ve Kara, C. (2019). “Sosyal Bilgiler ve Felsefe”. İçinde (Ed. Refik Turan ve Tahsin Yıldırım). Sosyal Bilgilerin Temelleri. 3. Baskı. (ss.68-98). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çalışkan, H. ve Uzunkol, E. (2021). “Sosyal Bilgiler Alanı, Özellikleri ve Temel Amaçları”. Vedat Aktepe vd. (Ed.), Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi. (ss. 2-18). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çan, Bahattin, “Felsefe Açısından Eğitim ve Demokrasi”, VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Bildiri Özetleri Kitabı, 1999. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Çelikkaya, H. (1997). Eğitime Giriş. (Pedagojik Formasyon Amaçlı). İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Çepni, S. (2009). Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş. 4. Baskı. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çetin, Ş. ve Tuncel, G. (2013). “1968, 1998 ve 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim

Programlarının Vatandaşlık Eğitimi Boyutunda İncelenmesi”. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu II: “Sosyal Bilgiler Eğitimine Disiplinlerarası Yaklaşım: Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Katılım”. Aksaray: Tam Metin Bildiri Kitabı.

Çınar, A. (2015). Felsefeye Giriş Mitolojiden Kuramlara. 2.Baskı. Bursa: Emin Yayınları.

Çüçen, A. (2015). Bilgi Felsefesi. Bursa: Asa Kitapevi.

Demir, F.B. ve Haçat, S. O. (2018). “Sosyal Bilim Disiplinlerine Göre 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Kazanımların Değerlendirilmesi”. Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi,2(2). 27-56).

Demirel, Ö. (2010). Eğitim Sözlüğü.6. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

De Vries, R. & Kohlberg, L. (1987). Constructivist early education: Over view and comparison with other programmes (Vol.1987). National Assn for the Education.

Dewey, J. (2007). Deneyim ve Eğitim. (Çev.: Sinan Akıllı). Ankara, ODTÜ Yayıncılık.

Dilcioğlu, Z. (2001). Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları, Ünite Hedefleri, İçeriği ve Eğitim Durumlarının Eğitim Akımlarına Göre Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğanay, A. (2003). “Sosyal Bilgiler Öğretimi”. İçinde (Ed. Cemil Öztürk ve Dursun Dilek). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Doğanay, A. (2012). “Değerler Eğitimi”. İçinde (Ed. Cemil Öztürk). Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. 3. Baskı. (ss. 226-254). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Eker, S. (2020). “2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Karşılaştırılmalı Analizi”. Al-Farabi International Journal on Social Science, 5(1), 86-103.

Ektem, İ. S. (2018). Öğretmen Adaylarının Eğitim Felsefesi İnançları ve Demokratik Tutumları Arasındaki İlişki. Kastamonu Eğitim Dergisi, 27(6), 2391-2402.

Erginer, E. (2018). “Eğitim-Öğretim Milli Eğitimin İlkeleri-Program” Abdulkadir Uzunöz ve Vedat Aktepe (Ed.). Özel Öğretim Yöntemleri Cilt-1.(ss.2-21). Ankara: Pegem Akademi.

Ergün, M. (2009). Eğitim Felsefesi. Ankara: Pegem Akademi.

Ersoy, F. (2021). “Sosyal Bilgiler Öğretimi Programının İncelenmesi”. Vedat Aktepe vd. (Ed.), Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi. (ss.98-128).Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Fay, B. (2017). Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi. (Çev.: İsmail Türkmen). İstanbul:

Ayrıntı Yayınları.

Gökalp, Z. (2006). Felsefe Dersleri. (Haz.:A. Utku ve E. Erbay).Konya: Çizgi Yayın.

Gökberk, M. (1990). Felsefenin Evrimi. İstanbul: MEB Yayınları.

Gutok, G. L. (2021). Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar. (Çev.: Nesrin Kale). Ankara: Ütopya Yayınları.

Guyer, P. (1987). Kant and Claims of Knowledge. Cambridge: Cambridge University Press.

Gülersoy, A. E., Özbay, G., Çetinkaya, B.ve Yıldırım, G. (2021). “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının (4., 5., 6. Ve 7. Sınıflar) Eğitim Felsefesi ve Eğitim Teorileri Açısından İncelenmesi”, Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 7(1),151-199.

Günay, M. (2010). “Bilim Felsefesi ve Eğitim Felsefesi Bağlamında Sosyal Bilgiler” İçinde (Ed. Refik Turan, Kadir Ulusoy). Sosyal Bilgilerin Temelleri (ss.150- 172). Ankara: Maya Akademi.

Hamarat, E. (2014). Sosyal Bilgiler Felsefesinin Alan Eğitimi Uzmanlarının Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. (Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Hançerlioğlu, O. (1977). Felsefe Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Heimsoeth, H.(2017). Felsefenin Temel Disiplenleri. (Çev.: Takiyettin Mengüşoğlu). Ankara: Doğubatı Yayınları.

Höffe, O. (2014). Felsefenin Kısa Tarihi. (Çev.: Okşan Aytolu). İstanbul: İnkılap Yayınları.

İlengiz, F. (2019). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eğitim Felsefesine Dair İnançları İle Uygulamalarına Yönelik Görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

İşler, H. (2016). The Examination Of Educational Philosophy Of Turkish National Education Councils Between 1946 And 2014. (Master Thesis). İstanbul: Yeditepe University, Education Sciences Institutes.

Kalafatoğlu, E. (2019). Uluslararası Bakalorya Eğitim Felsefesine İlişkin Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kaygısız, İ. (1997). “Eğitim Felsefesi ve Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri”. Eğitim ve Yaşam, 8,5-15.

Kaynardağ, A. (1983). Türkiye’de Felsefenin Evrimi. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Kelly, G. A. (2010). *Idealism, politics and history: sources of Hegelian thought*.
- Keskin, Y. (2002). *Türkiye’de II: Meşrutiyetten Günümüze Kadar Uygulanmış Olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Analizi ve Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Keskin, Y. (2013). “Sosyal Bilgilerin Felsefi Temelleri”. Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. 3.Baskı. (ss.39-70). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kıncal, R. Y. (2002). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Erzurum: Babil Yayınları.
- Kocabaş, A. (2014). “Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri, Dewey Mustafa Necati ve İsmail Hakkı Tonguç”. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(3), 203-212.
- Koçak, R. (2014). “Temel Kavramlar, Öğrenmeyi Etkileyen Etmenler” Behçet Oral (Ed.), *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları*. 3. Baskı. (ss. 3-28). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Korshunova, L. (2003). *Felsefe Nedir?*. (Çev.: Vasıf Erenus). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Kozikoğlu, İ. ve Uygun, N. (2018). “Öğretmenlerin Benimsedikleri Eğitim Felsefeleri ile Eğitim Programı Tasarım Yaklaşımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47(2), 411-438.
- Kumral, O. (2014). “Predicting democratic attitudes and educational philosophies of student teachers”. *International Jurnal of Social Science & Education*, 4, (2), 359-368.
- Kurt, İ. (2016). *Eğitim Felsefesinin Mahiyeti, Fonksiyonu ve Geleceğine İlişkin Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Küçükparmak, A. (2017). “Kant’ın İdealizmi Reddi”. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 11-25.
- Mathison, S. Ross, E. W. & Vinson, K. D. (2006). *Defining the social studies curriculum: Influence of and resistance to curriculum standarts and testing in social studies*. (Ed: E. W. Roos). *The Social Studies Curriculum: Purposes, Problems and Possibilities* (ss. 99-114). Albany, NY: State University of New York Press.
- MEB. (1998). *Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2005). *Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2017). *Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar) Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

- Merriam, S. B. (2018). Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber. (Çev.: Selahattin Turan). 3. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Meydan, A. (2013). "Sosyal Bilgilerde Coğrafyanın Yeri ve Önemi." Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed), Sosyal Bilgilerin Temelleri.3. Baskı. (ss.158-170).Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Miles, M. B.& Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Miller, R. (2005). "Bütüncül Eğitimin Felsefi Kaynakları". Değerler Eğitimi Dergisi,3 (10), 35-42.
- Noddings, N. (2017). Eğitim Felsefesi. (Çev.: Raşit Çelik). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ozmon, H. A. Craver, S. M. (1999). Philosophical Foundations of Education (6th Edition). Prentice-Hall, Inc.
- Öktem, G. (2006). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Kavramları Anlama ve Kazanma Düzeyleri (Yeni Programın Pilot Uygulaması Samsun İli Örneği). (Yüksek Lisans Tezi). Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öksüz, B. (2020). İlköğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Eğitim Felsefelerine İlişkin Eğilimlerinin Belirlenmesi: Bayburt İli Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Özdemir, M. (2012). "Sosyal Bilgiler Öğretimi, Programı ve Değerlendirilmesi". Mustafa Safran (Ed.). Sosyal Bilgiler Öğretimi 2.Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özdemir, M. (2015). "Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ve Değerlendirilmesi." Mustafa Safran (Ed.). Sosyal Bilgiler Öğretimi. 4. Baskı. (ss.17-46). Ankara: Pegem. A Yayıncılık.
- Özlem, D. (2013). Etik/ Ahlak Felsefesi. 3. Baskı. İstanbul: Notos Kitap Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2009). "Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış". Sosyal Bilgiler Eğitimi. 1.Baskı. (ss. 1-131). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C. Keskin, S.C. ve Otluoğlu, R. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller. 6. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Öztürk, F. (2006). "Eğitim ve Geleceği Düşlemek". (Haz.:Sabri Büyükdüvenci ve Vefa Taşdelen). Felsefe, Eğitim ve Sanat: Saffet Bilhan Armağanı. Ankara: HeceYayınları
- Payne, G. ve Payne, J. (2004). Key Concepts in Social Research. London: Sage Publications.
- Peters, F. E. (2004). Antik Yunan Felsefesi Terimler Sözlüğü. (Çev.: Hakkı Hünler).

İstanbul: Paradigma Yayınları.

Pinar, W. F. (2004). "What is Curriculum Theory?" New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Platon, (2006). Sokrates'in Savunması. (Çev.: Erman Gören) İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Preston, Ralph C. ve Herman, Wayne L. (1974). Teaching Social Studies in the Elementary School. Holt, Rinehart, New York.

Sağlam, H.İ. (2006). Türkiye'de Davranışçı ve Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamalarının Değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Senemoğlu, N. (2012). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya. 21. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık

Rescher, N. (2003). Epistemology An Introduction the Theory Of Knowledge., New York: State University of New York Press.

Rorty, A. O. (1998). Philosophers on Education: New Historical Perspectives, New York: Routledge

Ross, D. (2002). Aristoteles. (Çev.: Ahmet Arslan). İstanbul: Kabalcı Yayınları

Scruton, R. (2015). Modern Felsefenin Tarihi. (Çev.: Utku Özmakas ve Ümit Hüsrev Yolsal). 1. Baskı. Ankara: Dipnot Yayınları.

Solomon, R.C. ve Higgins, K. M. (2017). Felsefenin Kısa Tarihi. (Çev.: Mustafa Topal). 3. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sönmez, V. (2009). Eğitim Felsefesi. 9. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sözen, E. ve Ada, S. (2018). 2005 ve 2018 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının (SBDÖP) Karşılaştırılması. Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi (Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction). 6 (1), 53-71.

Şimşek, N. (2016). "Güncel Olaylarla Sosyal Bilgiler Öğretimi". Ramazan Sever, Mesut Aydın ve Erol Koçoğlu (Ed.), Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi. I. Baskı. (ss. 143-161). Ankara: Pegem Akademi.

Taş, H. ve Kıröğlu, K. (2018). "2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi". Elementary Education Online, 17(2), 697-716. <http://ilkogretim-online.org.tr>. Erişim Tarihi: 15.12. 2021.

Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

Tay, B. (2013). "Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünyü Bugünü ve Yarını". Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.), Sosyal Bilgilerin Temelleri. 3. Baskı. (ss. 2-18) Ankara: Pegem A

Yayıncılık.

Tay, B. (2017). “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırılması”. International Journal Of Eurasia Social Sciences, 8 (27), 461-487.

Türk Dil Kurmu (TDK). (2020). <https://sozluk.gov.tr/>

Topdemir, G, H. (2009). Felsefe nedir? Bilgi nedir?. Türk Kütüphaneciliği, 23(1), 119-133.

Topses, G. (1982). Örgüt ve Yönetim Süreçleri Açısından Osmanlı-Türk ve Cumhuriyet Dönemleri Eğitim Sistemlerinin Felsefi Temelleri (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Tozlu, N. (1997). Eğitim Felsefesi. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Tuncel, G. (2002). Eğitim Felsefelerinin Sosyal Bilgiler Programına Etkileri, (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Turan, R. (2016). “Milli Tarih'ten Sosyal Bilgiler'e Türkiye'de İlköğretim Düzeyinde Tarih Öğretisi”. TheJournalofAcademicSocialScienceStudies,49, 166-190.

Ulusoy K. ve Arslan A. (2016). "Değerli Bir Kavram Olarak "Değer ve Değerler Eğitim". Refik Turan ve Kadir Ulusoy (Ed.), 2. Baskı. Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Ülken, H. Z. (2013). Eğitim Felsefesi. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.

Ülken, H. Z. (2005). Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi. İstanbul: Ülken Yayınları.

Ünder, H. (2006). “Akademik Bir Disiplin Olarak Eğitim Felsefesinde Yaklaşımlar ve Türkiye' de Eğitim Felsefesi” (Haz.: Sabri Büyükdüvenci ve Vefa Taşdelen). Felsefe, Eğitim, Sanat “Saffet Bilhan Armağanı”. Ankara: Hece Yayınları.

Yalçın, A. (2016). Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımlarına Göre İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yalçın, A. ve Akhan, N. E. (2016). “Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımlarına Göre İncelenmesi”. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 12(3), 842-873. <https://dergipark.org.tr/akukeg>. ErişimTarihi:24.02.2022.

Yazgı, K. (2019). Examination Of The Philosophies Of English Instructors Working At English Preparatory Units. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Yel, S. (2011). “Kavram Geliştirme ve Öğretimi”. İçinde (Cemil Öztürk). Sosyal Bilgiler Öğretimi 2.Baskı. (ss.112-143). Ankara: Pegem Akademi.

Yeşildal, Ş. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri ve Sınıf İçi Uygulamaları (Karabük Örneği). (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, Z. (2013). Effects Of Idealism And Realism On The Development Of Republican Period Turkish Educational System. Electronic Turkish Studies, 8(12).

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Zehra ÇİFTÇİ
Uyruğu	T.C
Doğum Yeri ve Doğum Tarihi	
E- Posta	

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise		
Üniversite		
Yüksek Lisans		
Doktora		

İş Deneyimi/Yıl	Çalıştığı Yer	Görev

Yabancı Dil	
--------------------	--

Yayınlar	
-----------------	--